

**Üstün Yetenekli veya Zekâlı Çocuğa Sahip Anne-
Babaların Karşılaştıkları Sorunların ve
Beklentilerinin Belirlenmesi**

Nigar Şuara Dalgıç

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Okul Öncesi
Eğitim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat, 2017
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Mustafa Tümer
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin İlköğretim Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Elif Yeşim Üstün
İlköğretim Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından İlköğretim Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Elif Yeşim Üstün
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Elif Yeşim Üstün

2. Yrd. Doç. Dr. Selma Akalın

3. Yrd. Doç. Dr. Eda Kargı

ABSTRACT

The purpose of this research is to detect the problems of the parents who have a gifted/talented child in pre-school period, the parents' expectations of future and concern about their children. The research sample composes of 51 parents whose 3-6 years old- children attending a private educational institution in 2014-2015 academic year. This study is structured in concurrent triangulation design which is based on the mixed research method, personal information form and semi-structured interview forms are used as means of data collection in the study. As a result of the research, it is detected that the parents face with the problems on account of the differences in their children's social, emotional and language skills. It is determined that the parents as authority, limited time with their children-in the family as well. The parents indicate that they have high expectations from their children especially educational and occupational fields. Parents also consider that their children will face with social, emotional and educational problems in the future.

Keywords: family, expectation, problems, talented, gifted, concern

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların yaşadığı sorunları, anne babaların çocukları ile ilgili gelecek beklentilerini ve kaygılarını tespit etmektir. Araştırmanın örneklemi, 3-6 yaşındaki üstün yetenekli veya zekâlı çocukları 2014-2015 öğretim yılında özel bir eğitim kurumuna devam eden 51 anne ve babadan oluşmaktadır. Bu çalışma karma araştırma yöntemini esas alan, yakınsayan paralel desende yapılandırılmış ve çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; anne ve babaların, üstün yetenekli çocuklarının sosyal, duygusal, dil becerilerindeki farklılıklardan dolayı problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Anne babaların üstün yetenekli/zekâlı çocuklarının eğitimi sürecinde değil aile içinde de kurallara karşı gelme, ebeveyni otorite olarak kabul etmeme, anne-babaların çocuklarına zaman ayıramaması gibi problemlerle karşılaştıkları saptanmıştır. Anne ve babalar, çocuklarından özellikle eğitsel ve mesleki alanda beklentileri olduğunu belirtirken, çocuklarının gelecekte sosyal, duygusal ve eğitsel açıdan problemlerle karşı karşıya kalacaklarını düşünmektedirler.

Anahtar Kelimeler: aile, beklenti, problemler, üstün yetenekli, üstün zekâlı, kaygı

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda bana yardım eden, her zaman yol gösteren, eğitimim boyunca kendisinden ders aldığım ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, birlikte geçirdiğimiz süreç içerisinde bilgisiyle bana ilham ve cesaret veren, sabırlı kişiliği ile bana model olan danışmanım Prof. Dr. Elif Yeşim Üstün'e teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatımın en önemli parçası olan DAÜ üniversitesi öğretmenlerinden; Prof. Dr. Işık Gürşimşek'e, Prof. Dr. Mesude Atay'a ve Yrd. Doç. Eda Kargı'ya verebildikleri en iyi eğitimi verdikleri, kendilerinden eksiltip bana kattıkları, bu uzun süreçte bana destek oldukları ve yol gösterdikleri için teşekkür ederim. Ayrıca, Yrd. Doç. Bilge Bekçi'ye de yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Üstün zekâlılık ve yeteneklilik hakkında farkındalık oluşturmamı sağlayan ve bana bu konuyu bana sevdiren, çalışmamada uygulama yapmama izin veren okul yöneticisi Yasemin Kızıroğlu'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim, her düştüğümde beni kaldıran ve daha iyisini yapabileceğimi söyleyen, sevgilerini esirgemeyen, beni her zaman daha çok okumaya ve öğrenmeye teşvik eden, annem Necla Dalgıç ile babam Raşit Dalgıç'a, özellikle analiz sürecinde engin bilgisayar bilgisinden yararlandığım kardeşim Fuat Duhan Dalgıç'a da teşekkür ederim.

Son olarak bu çalışmamda destek ve sevgisini göstererek, beni teşvik eden, sabırla bekleyen nişanlım Vural Kural ile ailesine, her daim beni motive eden yakın arkadaşım ve dostum Gülcan Başak Çelik'e teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	3
1.2 Araştırmanın Önemi	3
1.3 Temel Problem.....	4
1.4 Sayıtlar.....	5
1.5 Sınırlılıklar	5
1.6 Tanımlar.....	5
2 KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve Zekâ Tanımları.....	7
2.2 Üstün Yetenekli Bireylerin Özellikleri	15
2.3 Üstün Yetenekliler Bireyleri Tanılama.....	23
2.4 Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi.....	31
2.5 Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Kullanılan Yöntemler.....	35
2.6 Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ebeveynlerinin Karşılaştıkları Sorunlar	43
2.7 Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	66
2.8 Dünyadaki Uygulamalar	79
2.9 Üstün Yeteneklilerle İlgili Araştırmalar	85
3 YÖNTEM.....	90
3.1 Araştırmanın Modeli.....	90

3.2 Evren ve Örneklem	91
3.3 Veri Toplama Aracı	91
3.4 Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	92
3.5 Verilerin Analizi	96
4 BULGULAR.....	98
4.1 Nicel Bulgular.....	98
4.2 Nitel Bulgular	107
5 TARTIŞMA VE SONUÇ	123
5.1 Nicel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	123
5.2 Nitel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuç	129
6 ÖNERİLER.....	136
KAYNAKLAR	139
EKLER.....	150
EK 1: Kişisel Bilgi Formu	151
EK 2: Görüşme Formu.....	153
EK 3: Araştırma İzin Belgesi.....	156
EK 4: Görüşme Matrisi.....	157

KISALTMALAR

A	Anne
AADANEM	Ayşegül Ataman Danışma Eğitim Merkezi
B	Baba
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
GERRIC	The Gifted Education Research &Information Centre
IB	International Baccalaurate
IEP	Individualized Education Program
IGCSE	International General Certificate of Secondary Education
NACE	National Association for Curriculum Enrichment,
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
TEVİTÖL	TEV İnanç Türkeş Lisesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜYÇEV	Türkiye Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Vakfı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Anne-Babaların Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılımları	98
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Anne Babaların Üstün Yetenekli Veya Zekâlı Çocukları İle İlgili Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	101
Tablo 3: Üstün Yetenekli Çocuğu Olan Anne Babaların Yaşadıkları Güçlükler İle İlgili Bilgilere İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları.....	103
Tablo 4: Anne Babaların Üstün Yetenekli Çocukları İle İlgili Gelecek Beklentileri İle İlgili Tema ve Alt Temalar.....	108
Tablo 5: Anne Babalara Göre Üstün Yetenekli Çocuklarının Gelecekte Yaşayacak Olabileceği Problem Durumları İle İlgili Tema ve Alt Temalar.....	113

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Zekâ Bölümü ve Üstün Yetenekliliğin Düzeyleri.....	12
Şekil 2: Üç Halka Kuramına Göre Üstün Yetenekliliğin Davranışsal Belirtileri	14
Şekil 3: Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Gruplama Türleri	41

Bölüm 1

GİRİŞ

Tarih boyunca insanların yaşamını değiştiren “medeniyet” denilen gelişim sağlayanların, üstün beyin gücüne sahip olduğuna inanılır (Çağlar, 1972, aktaran Ataman, 2008).

Osmanlı Devleti döneminde özel eğitim için yapılandırılan Enderun Mektepleri o dönemde benzeri olmayan bir kurumdu. Ancak, günümüze gelindiğinde üstün yeteneklilerin eğitim konusunda dünyada öncülük etmiş Osmanlı Devleti’nden sonra bu konuda beklenen gelişmelerin yapılmadığı görülür.

Toplumun en temel yapı taşı olan ailenin çocuğun yaşamında önemli bir yeri vardır. Normal gelişim gösteren çocuklar için anne babaların önemi ne kadar büyükse üstün yetenekli çocukların eğitim ve gelişiminde de ailenin rolü kadar büyüktür. Anne-babaların tutum ve davranışları çocukların özellikle bilişsel, sosyal ve dil becerilerinin gelişimine, dolayısıyla gelecek nesillerin yetişmesine katkı sağlayan önemli unsurlardan biridir. Aile çocuğun topluma ve yaşama uyum sağlaması için bir köprü görevi görmektedir (Günindi ve Giren, 2011). Çocuğun yaşamdan doyum alması, topluma uygun bir birey olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi okuldan önce aile ortamında başlar. Etrafını keşfederek öğrenen çocuk ailenin sağladığı imkânlardan yararlanır. Böylece ailenin bireye sağladığı çevre onun gelişimine yön vermektedir.

Türkiye’de 20. yüzyıldan itibaren üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çocukların eğitimleri ile doğrudan ilgilenen ve

birçok sorun yaşayan anne-babaların eğitimleri üzerine sınırlı sayıda çalışma vardır. Anne babalar üstün yetenekli çocuklarının eğitimleri ve yönlendirilmesi konusunda yalnız bırakılmışlardır. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların belirlenmesi ve eğitimlerinin sağlanmasında önemli rolü olan anne-babaların eğitimi de büyük önem kazanmıştır.

Yapılan çalışmalarla üstün yetenekli çocukların yaratıcılık, öğrenme ve problem çözme becerileri ve liderlik özelliklerinden dolayı ülke kalkınmasında önemli rol oynadıkları ortaya konulmuştur. Bu nedenle özel eğitim konusunda iyi yapılandırılmış bir eğitimin sisteminin ülkede oluşturulması gerekmektedir. Bu aşamada önemli olan üstün yetenekli veya zekâlı bireylerin eğitime duyulan ihtiyacın farkına varılması ve gerekli çalışmaların yapılmaya başlanmasıdır.

Bu noktada ailenin rolü önemlidir. Ailelerin özellikle erken yaşlarda üstün yeteneğin ortaya çıkışındaki rolünün iki noktada belirginleştiği görülmektedir. Bunlar:

- 1) Kalımsal özelliklerin aktarılması
- 2) Zihinsel gelişimin en hızlı olduğu 0-3 yaşlarında uygun ve zengin etkileşim ortamının yaratılması (Akarsu, 2004).

Üstün yetenek sahibi olmanın kalıtım kadar aile ortamıyla, çevresel koşullarla da ilgisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin konuyla ilgili yeterli donanıma sahip olmalarını sağlamak amacıyla ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ebeveynler, aile içi ilişkilerin düzenlenmesinden de sorumludurlar. Bu nedenle, ebeveynlerin sosyal deneyim kazanmaları için çocuklarına uygun ortam sağlamaları, çocukları ile birlikte nitelikli zaman geçirmeleri, çocuklarına uygun sorumlulukları verebilmeleri ve aile bağlarını güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri yapabilmeleri gerekmektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların, sahip oldukları karakteristik özellikleri nedeniyle, çeşitli sorunlar yaşadıkları ve normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla dezavantajlı duruma düştükleri bilinmektedir. Bu durum aile içi etkileşimi de fazlasıyla etkilemektedir. Çağlar'a (1976) göre üstün yetenekli çocuklar, yaşadıkları sorunlar karşısında uygun çözüm yolları üretecek yeteneğe sahip olamayabilirler. Dolayısıyla bu çocukların başarılı olmaları, mutlu bir yaşam sürmeleri ve yeteneklerini geliştirilmeleri için daha zengin olanaklara sahip, motive edici bir çevre ve aile içinde olmaları gerekmektedir (aktaran Ataman, 2008).

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların aileleriyle yapılan bilimsel araştırmaların sınırlılığı nedeni ile ailelerin ne gibi sorunlarla karşılaştıkları bilinmemektedir.

Bu araştırma, okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli çocuğa sahip anne-babaların yaşadıkları sorunları, çocukları ile ilgili gelecek beklentilerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların yaşadıkları sorunları, onlarla birlikte yaşayan ve bu sorunları paylaşan kişiler anne-babalarıdır. Bu nedenle anne-babaların görüşlerinin belirlenmesi üstün yetenekli çocukların eğitimi ve sorunlarının çözümü açısından da oldukça önemlidir. Bu düşünceden hareket ile araştırmada; üstün yetenekli çocukların gelişimleri ile doğrudan ilgilenen anne babaların, okul ve aile ortamında yaşadıkları problemler incelemeye alınmıştır. Bu nedenle okul öncesi dönemde, eğitim görmekte olan üstün yetenekli veya zekâlı çocukların anne-babalarının aile içinde yaşadığı sorunlar ile geleceğe ilişkin beklenti ve kaygılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma sonucunda;

- Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların eğitimi konusunun Kuzey Kıbrıs ve Türkiye’de bulunan ilgili kurumların gündemine getirilmesi,
- Konuya dikkat çekilerek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti’nde konuyla ilgili yapılacak olan diğer araştırmaların desteklenmesi,
- Ebeveynlerin konuyla ilgili farkındalıklarının arttırılması,
- Üstün yeteneklilerin eğitim programlarına yönelik yapı ve içeriklerine yön verme konusunda katkı sağlayacağından dolayı önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3 Temel Problem

Okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip anne-babaların karşılaştıkları sorunlar ve çocuklarından geleceğe ilişkin beklentileri nelerdir?

1.3.1 Alt Problemler

- Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların sahip olduğu genel özelliklerinden dolayı anne- babaların yaşadığı güçlükler nelerdir?
- Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların sahip olduğu dil özelliklerinden dolayı anne-babaların yaşadığı güçlükler nelerdir?
- Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların sahip olduğu duygusal ve sosyal özelliklerinden dolayı anne-babaların yaşadığı güçlükler nelerdir?
- Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının örgün eğitimi sırasında anne-babaların yaşadığı güçlükler nelerdir?
- Üstün yetenek veya zekâyaya sahip çocukların anne-babalarının aile ortamında yaşadığı problemler nelerdir?
- Üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip anne- babaların çocukları için geleceğe dönük eğitsel, sosyal ve mesleki açıdan beklentileri nelerdir?

- Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklara sahip anne-babaların, çocuklarının gelecekte karşılaşılabileceğini düşündükleri eğitsel, sosyal, mesleki ve duygusal açıdan problemler nelerdir?

1.4 Sayıtlar

- Araştırmaya katılan ebeveynlerin kişisel bilgi formu ve görüşme forumundaki sorulara doğru ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ve görüşme formu alan yazına uygun hazırlanmıştır.
- Çocukların üstün yetenekli veya zekâlı olduklarına ilişkin verilen tanımlar doğru olduğu varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

- Bu araştırmanın verileri 2015-2016 eğitim öğretim yılında toplanmıştır.
- Bu araştırma, kişisel bilgi formu ve görüşme formundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.
- Araştırma sonuçları, yapılan istatistiksel işlemler ve içerik analizi ile sınırlıdır.
- Araştırma, Ankara ilinde üstün yetenekli ve zekâlı öğrencilere eğitim vermekte olan özel bir eğitim kurumunda okul öncesi eğitim görmekte olan öğrencilerin anne ve babaları ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Üstün yeteneğin bilimsel bir kavram olarak ele alındığı 19. Yüzyıldan bu yana üstün yeteneğin en güçlü göstergesi; zekâ kavramı ile zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testlerinden oluşmaktadır. Bu testlerde bir çocuğun üstün yetenekli olması için; ya zekâ bölümünden sürekli olarak 130 ve daha yukarı bir puan almış olması ya da birden fazla akademik alanda önemli bir başarı kazanmış olması ile

tanımlanmaktadır (Levent, 2014). Ayrıca, yaklaşık olarak takvim yaşının 2-3 yaş üzerinde gelişim göstermek veya yaşlarından $\frac{1}{4}$ den $\frac{1}{2}$ na kadar daha fazla bir yetenek/yeteneklere sahip çocukların “*üstün yetenekli*” kabul edilebileceği üzerinde durulmuştur (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Bu araştırmada, üstün yetenekli veya zekâlı tanımı; zekâ bölümü 130 ve daha yukarı olan çocuklar ya da gelişim (AGTE, Denver ve PEABODY) ve başarı testlerinde başarılı olan üstün yetenekli olarak okula kabul edilen çocuklardır.

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve Zekâ Tanımları

Bu bölümde zekânın tanımı yapılarak, bu konuyla ilgili geçmişten günümüze kadar yazılan kuramlar incelenmiştir.

Zekânın Tanımı

Zekâ kavramı üzerinde yıllardır çalışılmakta olan soyut bir kavramdır. Latince “*intelligence(inter-lengintia)*” sözcüğünü Aristoteles, “*diognasis*” kelimesini ise ilk kullanan Cicero’dur (Levent, 2014). Zekâ ile ilgili farklı davranışsal ve bilişsel fikirler ileri sürülmüştür. Fakat zekâ kavramını ortaya atan bilim adamı Sir Fancis Galton (1822-1911) zekâ ile ilgili olarak “dış dünyada yer alan olaylarla ilgili bilgilerin duyu organları aracılığıyla beyne ulaştırıldığını, buna bağlı olarak algılamada farklılıklar ortaya çıktığını” belirtmiştir. Ayrıca Galton zekânın çevresel koşullardan çok kalıtımla geçtiğini savunmuştur (Sak, 2010).

Zekâ uzmanlarından Arthur Jensen, zekâyı “ilişki kurma, alakalandırma” olarak adlandırırken, Alfred Binet zekâyı “iyi muhakeme edebilme, iyi hüküm verebilme ve eleştirel görüşe sahip olabilme” olarak tanımlamıştır.

Simon (1905) yaptığı çalışmalar sonucunda “Binet- Simon Ölçeği” olarak bilenen zekâ testini geliştirmiştir ve bu ölçek 20. yüzyıl süresince zekâ ile ilgili yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahip olmuştur (aktaran Sak, 2010). Bunun yanında Binet’ten etkilenen Terman (1916) zekâyı “soyut semboller üzerine düşünebilme becerisi” olarak belirtmiştir (Levent, 2014). Ayrıca, Spearman (1904)

iki faktör kuramı ile zekâyı, *kristalleşmiş zekâ* (bilgiler bütünü) ve *akışkan zekâ* (zihinsel beceriler) olarak ikiye ayırmıştır. Ayrıca *akışkan zekâ* yirmi yaşından sonra gerilerken, *kristalleşmiş zekânın* ise gelişmeye devam ettiğini öne sürmüştür (aktaran Davis, 2014).

Piaget (1952)'de zekâyı, özümleme ve düzenleme yoluyla “bireyin çevreyle uyum sağlama gücü” olarak tanımlamıştır (aktaran Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 2006).

Thorndike (1977) ilk olarak zekâyı birbirinden bağımsız faktörlerden meydana geldiğini dolayısıyla zekânın bağımsız bölümleri olduğunu ve zekânın doğuştan geldiğini savunmuştur. Zekâyı;

1. Simgelerin kullanımını sağlayan somut ve sözlü zekâ,
2. Nesnelerin kullanımını sağlayan pratik zekâ,
3. Kişilerle ilişkileri sağlayan toplumsal zekâ olmak üzere üç boyuta ayırmıştır (aktaran Avcı, 2005).

Sternberg (1986) “Üç Aşamalı Zekâ Teorisi”n’ de zekâyı üç farklı boyutta incelemiştir. Bunlar: (aktaran Çamdeviren, 2014)

1. Analitik Zekâ (Davranışlara yol açan mekanizmayı ilişkilendirme)
2. Sentezci Zekâ (Başa çıkma becerisi ve problem çözme becerisi)
3. Pratik Zekâ (Günlük yaşam içerisinde çevresel uyum, seçme ve biçimlendirme)

Howard Gardner (1993) ise geleneksel yaklaşımın aksine zekânın tek bir faktör olarak açıklanamayacağını belirterek, zekâyı “değerli olan bir ürünü ortaya koyabilme ve problem çözme yeteneği olarak tanımlamıştır. Gardner’a göre bireyin sekiz tür zekâsı vardır. Bunlar: Sözel/Dilsel Zekâ, Bedensel/Kinestetik Zekâ, Mantıksal/Matematiksel Zekâ, Müziksel/ Ritim Zekâ, Uzamsal /Görsel Zekâ, Sosyal

Zekâ, İçsel Zekâ/Benlik Bilgisi, Doğa Zekâsı ve Varoluşsal Zekâdır (aktaran Gürel ve Tat, 2010).

Dünyada bir ilk olarak Stern, 1912 yılında zekâ yaşı kronolojik yaşa bölündüğünde çıkan oranın zamanla değişebileceği düşüncesinden bahsetmiştir. Bunun üzerine Terman (1916) bu düşünceden yola çıkarak bu oranı “IQ” olarak adlandırmıştır (aktaran Avcı, 2005).

Bireylerin zekâ bölümleri (ZB/IQ) düşükten yükseğe doğru yayılan "normal dağılım eğrisi" diğer adıyla “çan eğrisi” ile gösterilebilir. Bu eğri üzerinde bireylerin normal olarak kabul edilen IQ skoru 100 olarak dağılım gösterilir (Davis, 2014). Çok az sayıda birey çok yüksek ve çok düşük zekâ düzeyine sahiptir. Zekâ bölümü bireyin başarı düzeyinden çok zekâ potansiyelinin ulaşabileceği en üst düzeyi gösterir.

Dünya Sağlık Örgütü Zekâ Sınırlamasına göre zekâ aralıklarını aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

0-20 Derin Zekâ Geriliği	20-30 Ağır Zekâ Geriliği
30-50 Orta Dereceli Zekâ Geriliği	50-70 Hafif Derecede Zekâ Geriliği
70-80 Sıradan Zekâ Geriliği	80-90 Donuk Zekâ
90-110 Normal Zekâ	110-120 Üstün Zekâ
120- 130 Parlak Zekâ	130 ve üzeri Çok Üstün Zekâ

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde, 2916 sayılı maddede üstün zekâlı kavramı; “zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 130 veya daha yukarı olan” olarak tanımlanmıştır (Özkan, 2009).

Zekâyı Etkileyen Etmenler

Zekâyı etkileyen etmenlerin başında kalıtım, çevre ve yaş gelmektedir. Zekânın kalıtımla mı geçtiği yoksa çevresel koşullardan mı etkilendiği konusundaki tartışmalar günümüzde hala sürmektedir.

Galton'a (1911) göre zekânın kalıtımsal olduğuna, soylar ve aileler arasındaki yeteneklerde kalıtımsal farklar bulunduğuna inanmaktadır. Benzer şekilde, Yörükoğlu (1988) da zekânın doğuştan geldiğini ve büyük ölçüde kalıtımın etkisiyle beslendiğini savunurken, Akboy (2000), zekânın çeşitli çevresel faktörlerden etkilenmekte olduğunu belirtmiştir. Bu koşulların; Doğum öncesi ve doğum sırasında yaşanan problemler, travmalar, ateşli hastalıklar, eğitim ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi nedenleri olduğunu vurgulamıştır. Ancak çocuğun zekâsı çevrenin etkisini aşabilmektedir. Çocuk ne kadar zekiyse, çevresinin etkisi de o denli azalmaktadır. Zekânın farklı tanımları olmakla birlikte, zekâyâ ilişkin kuramların tümü, zekânın geliştirilebilecek bir kapasite ya da potansiyel olduğu ve biyolojik temellerinin bulunduğu noktasında birleşir. Buna göre zekâ, "bireyin doğuştan sahip olduğu, kalıtımla kuşaktan kuşağa geçen ve merkez sinir sisteminin işlevlerini kapsayan; deneyim, öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle biçimlenen bir bileşim" olarak görülmektedir (Çamdeviren, 2014).

Zekâyı etkileyen diğer etmenlerden birisi de yaştır. Zekâ bölümü, çocuğun temel dil becerilerini kazanmaya başladığı yıllarda, yani 7-8 yaşlarında yerleşmeye başlar. Gelişimin ilk yıllarında hızlı devam eder ve daha sonraki yıllarda yavaşlamaya başlayan zekâ hızının, 15-20 yaşlarında duraklama evresine girdiği kabul edilmektedir (Çamdeviren, 2014).

Çevre ve yaş etmenlerinin dışında okul başarısının da zekâ gelişiminde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Okulda olduğu gibi toplum yaşamında da başarı

büyük ölçüde zekâ ile orantılıdır. Cansever (1982) çalışmasında evdeki uyarı ve ilgi okuldaki öğretime temeldir. Yetenekler ancak uygun bir ortamda ortaya çıkıp gelişebilir şeklinde belirtmiştir (aktaran Çamdeviren, 2014).

Üstün Yeteneklilik

“Yetenek” sözcüğü dilimizde “bir duruma uyma veya doğuştan gelen kapasite” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). İngilizce de ise yetenek alanına bağlı olarak iki terim kullanılır, “talent” sözcüğü “marifet, hüner” anlamına gelirken “gift” sözcüğü ise “doğuştan gelen güç” olarak tanımlanır (Levent, 2014). Son zamanlarda bu kavram bilişsel ve bilişsel olmayan kategorisine konulmadan “yetenek” kelimesi çatısında toplanarak ve birçok yetenek alanını ifade ettiği belirtilmiştir (Akarsu, 2001).

Literatürde üstün yeteneklilikle ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Ataman’a (2003) göre üstün yeteneklilik teriminin en yaygın tanımı; “akranlarına göre yüksek performans gösteren, gizil güce sahip, yaratıcı olan ve ya bir işe başladığında asla vazgeçmeyen bireylere üstün yetenekli” denildiğini belirtmiştir.

Feldhusen (2005) çalışmasında üstün yetenekliliği; “genel kabiliyet, kişisel düşünce ve motivasyonun bir bileşkesi” olarak tanımlamıştır (Davis, 2014).

19.yüzyıldan itibaren üstün yeteneklilik zekâ testleri sonuçlarına göre değerlendirilmektedir. Zekâ testleri aracılığıyla yapılan ölçümlerde üstün yeteneklilik, zekâ bölümü sürekli olarak 130 ve üzeri olan bireyler için kullanılmaktadır (Bakioğlu ve Levent, 2013).

Enç (2004) üstün yetenekliliği; algılanan her veriyi bellekte toplanarak, zamanla değerlendirmek amacıyla saklama becerisi olarak tanımlamıştır.

Genel olarak üstün yeteneklilik; Csikszentmihalyi ve Robinson (1986)' a göre ortalamanın üzerinde yeteneğe sahip, yaratıcı düşünce ve görev sorumluluğu olan bireyler olarak belirtilmiştir (aktaran Gökdere ve Çepni, 2003).

Şenol'a (2011) göre ABD Eğitim Komisyonu'nun üstün yeteneklilik kavramı için önerdiği bir tanımın olduğunu belirtmiştir; seçkin yetenekleri olan, zor işleri yapmaya yeterli olan, profesyonel kişiler tarafından tanınmış bireyler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu farklılığa sahip bireylerin farklılaştırılmış eğitim almaları gerektiği de vurgulanmıştır.

Üstün yetenekli bireyin tanımı şu şekilde yapılabilir; zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesine sahip olan veya özel alanlarda yaşıtlarına göre üst düzeyde performans gösterdiği uzmalar tarafından tanınan IQ puanı 130 ve üstü olan öğrencilerdir (MEB, 2012).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Okulları Yönetmeliğine göre üstün özel yetenekli kavramı “zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak IQ puanı 130 veya daha yukarı olup da, güzel sanatlar, teknik ve benzeri alanlarda yaşıtlarından belirli ölçüde üstün olan” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak bu kanun yürürlükten kaldırılarak, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde üstün veya özel yetenek kavramı olarak değiştirilmiştir (Özkan, 2009).

Düzy	Zekâ Bölümü	Yaygınlık Oranı
Hafif düzeyde üstün yetenekli (mildly gifted)	115-129	1:40
Normalüstün yetenekli (moderately gifted)	130-144	1:40-1.000
Çok üstün yetenekli (highly gifted)	145-159	1:1000 – 1:10.000
Olağanüstü üstün yetenekli (exceptionally gifted)	160-179	1:10.000 – 1:1 milyon
Dâhi seviyesinde üstün yetenekli (profoundly gifted)	180 +	1:1 milyon'dan daha az

Şekil 1: Zekâ Bölümü ve Üstün Yetenekliliğin Düzeyleri. Kaynak: Gross (2000) Issues in the cognitive development of exceptionally and profoundly gifted individuals (aktaran Sak, 2008).

Yetenekle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Renzulli (1986) üstün yetenekliliği, Üçlü Halka Kuramında genel/özel yetenek (above average ability), yaratıcılık (high creativity) ve motivasyonu-yüksek görev anlayışı (high task commitment) bileşkesi olarak açıklamıştır. Herhangi bir alanda başarı gösterilmesi için belirtilen bu üç özellik arasında etkileşim olması gerektiğini savunulmuştur (aktaran Kaufman ve Sternberg, 2008). Renzulli'e göre üstün yeteneklilik; bireyin bu özelliklerinin en az her ikisinin %85'inden veya birinin %98'inden daha başarılı olması olarak kabul edilir (Karakuş, 2010).

Bileşenler		Alt bileşenler
Ortalama	Genel	Üst düzey soyut düşünme
Üstü Yetenek		Yeni durumlara uyum Hızlı ve doğru bilgiyi hatırlama

	Özel	Genel yeteneklerin spesifik disiplinlere uygulanması Genel bilgiyi önemsiz bilgiden ayırması Problem çözüme süresinde bilgi ve strateji kullanması
Yaratıcılık		Akıcı, esnek ve orijinal düşünme Yeni deneyim ve fikirlere açık olma Merak, risk alma, estetik özelliklere duyarlılık
Motivasyon		Yüksek düzeyde ilgi ve istek, özgüven, Belirli alanda çalışma azmi ve kararlılığı Sorunları tespit edebilme, yüksek standarı benimseme

Şekil 2: Üç Halka Kuramına Göre Üstün Yetenekliliğin Davranışsal Belirtileri.
Kaynak: Sak, 2010.

Tannenbaum (1986) ise çalışmasında bir bireyim üstün yetenekli olabilmesi için sahip olması gereken beş faktör olduğunu belirtmiştir. Bunlar; süper genel yetenek (IQ), normalin üstünde özel yetenek(müzik, matematik vb.), zihinsel olmayan bireysel özellikler (motivasyon, azim), çevresel faktörler(aile, okul arkadaş) ve şans faktörüdür (aktaran Sak, 2010).

Milgram ve Hong (1996) üstün yetenekliliği; bilişsel, kişisel, sosyal ve sosyo-kültürel etkilerin birleşimi sonucu oluştuğunu belirtmiştir. 4x4 modeli ile açıkladığı üstünlüğü 4 faktörde açıklar. Bunlar; genel entelektüel yetenek, özel entelektüel yetenek, yaratıcı düşünme, özel yaratıcı yetenektir. Ayrıca çalışmada bu yeteneklerin de 4 düzey başlığı altında toplandığı belirtilmiştir. Bunlar profoundly (çok derin) üstün, moderately (orta) üstün, mildly (biraz) üstün, nongifted (üstün değil) düzeyleridir (Özkan, 2004).

Sternberg (1997) “Üç Aşamalı Zekâ Teori”nde üstünlüğe farklı bir bakış açısı getirerek zekânın üç boyutunu araştırmıştır. Bu teorisi “Başarılı Zekâ Teorisi” olarak

da bilinmektedir. Zekâyı; *analitik zekâ*, *sentezci zekâ* (*yaratıcı zekâ*) ve *pratik zekâ* olarak bölümlere ayırmıştır. Analitik zekâyı, temel akademik beceriler olarak düşünerek mantık yürütme, okuma ve yazma becerilerini içeren geleneksel zekâ testlerinin ölçtüğü zekâ türünü temsil etmektedir. Sentezci zekâ (yaratıcı zekâ) bölümü ise; mevcut bilgi ve becerileri kullanabilme, içgüdü, asaletle (yetenekle) başa çıkabilme becerilerini içermektedir. Son olarak, pratik zekâ becerisini de analitik ve sentezci zekâ becerilerinin günlük durumlara uygulama becerisi olarak tanımlamıştır (Davis, 2014). Sternberg'e göre bir kişi zeki, yaratıcı ya da becerikli (motive) olabilir ve bu zekâsını, yaratıcılığını istediğini elde etmek için kullanabileceğini vurgulamıştır.

Gagne (2004)' e ait "Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı" üstün yetenek ve üstün zekâ kavramlarını teorik olarak birbirinden ayrı kavramlar olduğunu vurgular. Üstün zekâ; doğal yetenek ile birlikte en az bir yetenek alanına ilişkin ileri bilişsel kapasiteyi ifade ederken, üstün yetenek; en az bir alanda bilişsel kapasitenin geliştirilmesi ve ileri düzeyde öğrenimi sağlama kapasitesi olarak belirtilmiştir (aktaran Davis, 2014).

2.2 Üstün Yetenekli Bireylerin Özellikleri

Üstün Yeteneklilerin Genel Özellikleri

Her bireyin kendine özgü özelliklerinin olmasına karşın üstün yetenekli/zekâlı bireylerin çoğunda gözlenen belirli özellikleri vardır. Bazı durumlarda yaşlılarından farklı olabilir, gözlenen belirli özellikleri vardır. Ataman (2003) üstün yetenekli veya zekâlı çocukların bazı durumlarda, çevresindekileri hayrete düşüren bir takım davranışları olduğunu belirterek üstün yetenekli/zekâlı çocuklarda ortak olan özellikler ve bu özelliklerle nasıl baş edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca, üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların özelliklerinin, içinde yaşanılan kültürden, coğrafi ve sosyo-ekonomik yapılardan ve farklı yaş

seviyelerindeki çocuk gruplarından etkilendiği için ülkelere göre farklılık göstermektedir (Levent, 2014).

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların anne-babalarıyla ile yapılan çalışmaları sonuçlarına göre bebeklik ve erken çocukluk döneminde üstün yetenekli/zekâlı çocukların dikkat çeken bazı genel özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler; uyarılara karşı çok duyarlı olma, uzun süreli dikkat, güçlü bellek, erken konuşma, ortalama üzeri sözcük duyarlılığı, çok meraklı olma, dikkatli gözlemcilik, güçlü hayal gücü, yaratıcılık, 2 yaşında alfabedeki harfleri tanıma, 4 yaşında okuyabilme, mükemmelliyetçilik, yaşça büyüklerle arkadaşlık yapma, yalnız oynamaktan zevk alma, adaleti olma, yaşına uygun davranma, rekabetçi olma, liderlik yeteneği, pek çok alana ilgi duyabilme, araştırmacı ve okumayı sevme, sayılara karşı ilgili olma ve yüksek enerji seviyesine sahip olma şeklinde sıralanabilir (Koshy ve Robinson, 2006).

Erken Gelişim Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen bazı erken gelişim özellikleri vardır. Bunlar; erken yürüme, gelişmiş dil, okuma ve bilgiye ilgi, özerklik, erken konuşma, yüksek enerji ve hareket düzeyi, gelişmiş bellek, duyarlılık, bebeklikte olağan üstü hareketlilik, uzun dikkat süresi, anne-baba veya bakan kişiyi erken tanıma ve gülme, ses, ağrı ve acıya karşı aşırı reaksiyon, olağanüstü hafıza, hızlı öğrenme ve bundan hoşlanma, erken ve kapsamlı dil gelişim; kitaplara karşı aşırı ilgi, merak, şakadan anlama yeteneği, soyut muhakeme ve problem çözme becerileri, canlı hayal gücü, duyarlılık ve sevecenlik, sürekli soru sorma, arkadaşları ile oynarken lider olmaktır (Özkan, 2009; Bildiren,2013).

Zihinsel Özellikleri

Üstün yetenekli çocukların zihinsel alandaki gelişimlerinin hızı genellikle belirgindir ve diğer gelişim alanlarının önünde gitmektedir. Genel zihinsel yetenekli çocuklar ile özel akademik yetenekli çocuklar akademik becerilerini genelde kazanılma yaşından iki yıl öncesinde kazanırlar (Saranlı, 2011). Bununla birlikte yaşlılarından farklı konulara derinlemesine ilgi duydukları da sıklıkla görülmektedir (teknoloji, bilgisayarlar, robotlar, hayvanlar, bitkiler, yerler, mekânlar, yönler, uzay ve gezegenler vb.). Çok fazla sayıda, çok derin ve çok ilginç sorular sorarlar (Akarsu, 2004).

Üstün yeteneklilerin zihinsel özellikleri şunlardır; çabuk ve hızlı öğrenirler, yaratıcılıkları yüksektir, hafızaları güçlüdür, ilgi alanları geniştir, problem çözme becerisi gelişmiştir, orijinal fikir ve çözümler üretebilir, konsantrasyon süreleri uzundur, sayısal becerileri yüksektir ve çabuk algılayabilme becerileri yüksektir (Levent, 2014).

Fiziksel ve Motor Özellikleri

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların beden yapıları, diğer akranlarına göre daha iri ve sağlıklıdır. Doğum ağırlıkları ve boyları ortalamanın üzerindedir. Yürüme, konuşma ve diğer devinim becerilerinin öğrenilmesinde akranlarından daha ileridedir. Beş duyu organı bozukluklarına daha az rastlanır. Hastalıklara karşı dirençlidirler. Ayrıca, Ataman'a (2003) göre bu tür çocukların motor becerilerde bir davranış keskinliğine ulaşamayabildiklerini ve bu alanda gecikmeler yaşayabileceklerini belirtmiştir. Bu durumun nedenini, elleriyle çalışma becerisiyle, anlama ve bilgi edinme seviyesini tüm gelişim alanlarının üstünde gelişmesi olarak açıklamıştır.

Üstün yetenekli çocuklar motor gelişim aşamaları, normal gelişim gösteren çocuklara göre daha hızlı ilerleme kaydederler. Kendi başına dik oturma, emekleme, ayakta durma ve yürüme becerilerini akranlarından %30 daha erken kazandıkları saptanmıştır. Fakat bu hızlı gelişimin daha sonraki dönemlerde devam ettiğini söylemek zordur. Bunun nedeni olarak çocuklar yetenekli olduğu alanlara yöneldiğinden motor becerilerini geliştirmeye imkân bulamadıkları düşünülmektedir (Uzun, 2004).

Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklar genellikle el yazısını yavaş, yorucu ve olumsuz şekilde değerlendirirler. Çünkü zihinleri kaleminden daha hızlı çalışmaktadır. Bundan dolayı klavye öğretimi önerilmektedir (Ataman, 2003).

Üstün yetenekli öğrenciler erken konuşmaya ve yürümeye başlarlar. Bu özellikler çocukların tanılanmasında önemli bir etkidir. Üstün veya özel yetenekli çocukların beden ölçüleri, ortalamanın üzerindedir. Akranlarına oranla daha uzun boylu, daha güçlü, daha sağlıklı ve kas kontrolü daha güçlüdür (Ataman, 2008).

Dil Özellikleri

Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklar konuşmaya genellikle normal gelişim gösteren çocuklara göre 3-6 ay kadar daha erken başlamaktadırlar. Üstün yetenekli çocukların sözcük dağarcıkları akranlarına göre daha zengin olup, düzgün cümle kurma becerileri daha hızlı gelişmektedir. Ayrıca, soyut anlamlı kelimeleri uygun yerde kullanabilmektedirler (Uzun, 2004). Bu özellikteki çocuklar araştırmayı ve keşfetmeyi çok sevdiklerinden sık sık soru sorma eğilimindedirler.

Üstün yetenekli öğrencilerin okul öncesinde büyük ölçüde kendi kendine öğrenilen okuma ve yazma, öğretilenin ötesine geçerek araştırıcı sorular sorma, çok gelişmiş bir merak duygusu, sonu gelmeyen sorular sorma, kelime oyunlarına ilgili olma gibi becerilerinin olduğu belirtilmiştir (Uzun, 2004).

Sosyal-Duygusal Özellikleri

Clark (1992) ve Silverman (1994), üstün yetenekli çocukların; gelişmiş ahlaki değerlere sahip, başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı hassas, mükemmeliyetçi, beklentileri yüksek, idealist, duygusal derinliği olan, farkındalığı yüksek çocuklar olduğunu belirtmektedirler. Bu tür çocukların, duyguları ve hisleri güçlüdür, duygusal açıdan hassastır, yaşının üzerinde olgunluk gösterir, adalet duygusu gelişmiştir, mizah yetenekleri güçlüdür, etik değerlere sahiptir, kendinden büyüklerle zaman geçirmeyi sever ve empati yetenekleri gelişmiştir (İncekara, 2013).

Üstün yetenekli çocukların liderlik edebilme becerisi yüksektir; bir grubu yönlendirebilme güç durumlarla başa çıkma becerileri gelişmiştir. Ayrıca, Bu çocuklarda yeni durumlara ayak uydurabilme, girişken olma, objektif davranma, sorumluluklarını yerine getirebilme gibi sosyal beceri gerektiren özellikler de görülmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000). Yapılan çalışmalarda üstün yetenekli bireyleri sosyal uyumlarının çok iyi olduğu belirtilirken, diğer yandan profesyonellerin değerlendirmesine göre üstün yetenekli/zekâlı bireyler yalnız çektiklerinden dolayı sahip oldukları idealleri ile topluma ayak uydurma isteği arasında kendi içlerinde çelişki yaşamaktadırlar (Çamdeviren, 2014).

Bu özelliklerden farklı olarak, savaşa tepki gösterme, nesli tükenen hayvanlara karşı ilgili davranma, ölümden korkma, toplumsal olaylara karşı aşırı duyarlılık gibi dünya sorunlarına ilgi gösterebilmektedirler (Akarsu, 2001). Üstün zekâlı veya yetenekli çocukların farkındalık ve gözlem kabiliyetleri yüksek olduğundan savaş, ölüm, açlık, şiddet gibi olumsuz davranış ya da olaylar hakkında korku geliştirebilirler. Bu durumdan dolayı kendilerini üzgün, mutsuz ve ya çaresiz hissedebilirler. Üstün zekâlı çocukların bu yüksek duyarlılık özelliği çocuğun sosyal yaşantısını etkilemektedir. Ayrıca bu çocuklar erken yaşlarda olmasına rağmen ölüm

ile ilgili korkular yaşayabilir, dramatik oyunlar oynayabilirler. Bu durumda ebeveynlerin çocuklarının bu konulardaki sorularını açık yüreklilikle cevaplamaları gerekmektedir (Ataman, 2004a).

Kişilik Özellikleri

Levent'e (2014) göre üstün yetenekli bireylerin özellikleri şunlardır; mükemmelliyetçilik, meraklı olma, kitap okumaktan zevk alma, merhametlilik, sabırlı olma, lider olma, otoriteyi sorgulama, çok soru sorma, özgüvenlerinin yüksek olması, rekabetçi olma, risk alabilme, kendini gerçekleştirme ihtiyacında değildir.

Üstün yetenekli bireyler kendilerinden emin ve bağımsızlardır. Başarılı olmaktan ve sorumluluk almaktan hoşlanırlar. Ayrıca, sabırlı kararlı, başkalarının duygularına ve fikirlerine karşı saygılı olmalarının yanında kendilerinin özeleştirisini de yapabilme becerilerine sahiptirler (Charles, 1997; Özsoy, 1988; aktaran Avcı, 2005).

Bu çocukların mizah anlayışları da oldukça gelişmiştir. Olay ve durumlardaki ince mizahı, normal gelişim gösteren kişilerden önce fark edebilirler (Şenol, 2011).

Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla duygusal, fiziksel ya da zihinsel olarak farklı zamanlarda gelişim gösterir. Bu nedenle farklı yaş gruplarından çocuklarla arkadaşlık yapma eğilimindedirler. Genellikle kendi yaşlıları ile problem yaşadıklarından kendisinden yaşça büyük olan çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih ederler. Bu çocuklar yaşları ilerledikçe yeni durum ve problemlerle karşılaşır. Zihin olarak kendinden büyük çocuklara ayak uyduramamaya başlarlar. Çünkü üstün yetenekli veya zekâlı çocuklar bu tür problem durumlara duygusal, fiziksel ve ya ahlaki olarak hazır olmayabilir. Kısaca, üstün yetenekli/zekâlı çocuklar kendilerini diğer çocuklardan farklı hissederek,

ebeveynlerinin onu sevmesine ve anlamasına çok fazla ihtiyaç duyacaklardır (Ataman, 2004a).

Ahlaki Özellikleri

Howard ve Hamilton (1994), üstün yetenekli veya zekâlı çocukların normal yaşlılarına göre daha olgun, ahlaki muhakeme ve ahlaki yargılama becerisine daha fazla sahip olduklarını belirtmiştir (Çamdeviren, 2014).

Cash (2009) çalışmasında çoğu üstün yetenekli veya zekâlı çocuğun erken yaşlarda başlayan ahlâk duygusuna, ileri kavrama gücüne, empati kurma becerisine, bilişsel anlayışa, adalet duygusuna, neden sonuç becerisine, sorgulama yetisine ve alternatiflerin olduğuna ilişkin anlama kabiliyetine sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, üstün zekâlı çocukların yaşlılarına göre daha erken yaşlarda ahlâkî duyarlılık sergiledikleri, ahlaki yargı düzeylerinin daha üst seviyede gerçekleştiği ve normal gelişen çocuklara göre daha yüksek ahlâkî potansiyele sahip oldukları belirtilmiştir (aktaran Gündüz, 2010).

Clark (1997)'a göre üstün yetenekli çocukların, normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha az benmerkezci olmaları ve daha fazla empati becerisine sahip olmalarından dolayı adalet duyguları daha fazla gelişmiştir (aktaran Çamdeviren, 2014). Bu çocuklar sorgulayıcı, keskin gözlemci, mantıkî düşünür olma özellikleri nedeniyle, eşitsizliği, haksızlığı, çifte standardı çabuk fark ederler (Davaslıgil, 1996).

Öğrenme Özellikleri

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların büyük çoğunluğu, okumayı 3 yaş civarında kendi başlarına öğrenirler. Buna karşın anasınıfı veya birinci sınıfta okumayı öğrenemeyen öğrenciler için üstün zekâlı değil şeklinde bir etiketleme yapmak doğru bir teşhis olmayacaktır (Ataman, 2003).

Maker ve Neilson (1996), üstün yetenekli bireylerin dört temel özelliğe sahip olduklarını belirterek, bu özellikleri öğrenme, hafıza-bilgi-anlayış, problem çözme ve muhakeme olarak belirlemiştir. Öğrenme özelliğini “gözle görünür kolaylıkta ve şaşırtıcı hızda, özel anlama yeteneği” olarak tanımlanmıştır (aktaran Levent, 2011).

Bu tür özellikte olan çocuklar çeşitli ve spesifik konularda derin ve yoğun bilgiye sahiptir. Verilen bilgileri kolaylıkla özümseyebilir ve herkesçe bilinen yanıtların mantıksal yanını fark edebilirler.

Strip ve Hirsch’e (2000) göre üstün yetenekli çocukların soyut düşünme gücü, hızlı kavrama, tümevarıma dayalı öğrenme ve problem çözmeye karşı ilgili olduklarını savunmuştur. Bununla birlikte bu çocukların uzun sürebilen dikkat sürelerinin olduğunu da belirtmiştir. Daha çok bireysel çalışmaktan hoşlandıkları, hızlı düşünebildiklerini, özeleştirici ve özdenetim yapabildikleri vurgulanmıştır (Ataman, 2008).

Üstün yetenekli çocuklar öğrenmeyi ana-baba, öğretmen ve yakınlarının isteği için değil de kendilerinin kuvvetli öğrenme arzularının doyurulması amacıyla yaptıkları düşünülmektedir (Çağlar, 1972).

Yaratıcılık Özelliği

Yaratıcılığın tanımı son zamanlarda sık sık tartışılmasına rağmen henüz herkesin farklı tanımladığı bir kavramdır. Bunun sebebi ise “yaratıcılığın bireye özgü olduğu gerçeğidir.” Saban (2002) yaratıcılığı “bireyin var olan kalıplardan kurtulması, sorgulaması, anayoldan ayrılması ve farklı olması” olarak tanımlarken Torrance (1966) yaratıcılığı “sorunlara, aksaklıklara, bilgi eksikliklerine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, güçlüğe çözüm arama ve kestirmede bulunma” olarak tanımlamıştır (aktaran Öztuna ve Gürdal, 2004).

Yaratıcılık ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda, yaratıcılığa özgü özellikler ortaya konulmuştur. Bunlar; sorunlara karşı duyarlılık, fikirlerde akıcılık, esneklik, orijinallik, bilgiyi tanımlama ve düzenleme, soyutlama-özetleme-analiz etme, sentezleme, düzenleme ve sonuca götürme olarak belirlenmiştir.

Üstün zekâlı/yetenekli çocuklar soru ve sorunlara karşı çözüm yolu üretir, özgün düşünceleri ortaya koyabilir, kendi görüşlerini savunur, maceracı ve araştırmacıdır, mizah anlayışı gelişmiştir ve estetik özellikleri hemen fark ederler. Üstün yetenekli çocuklar genellikle yaratıcı olarak ele alınır. Kırk (1972) çalışmasında, IQ seviyesi 130'un altında olan pek çok çocuğun yüksek derecede yaratıcı oldukları sonucunu ortaya çıkarmıştır (aktaran Ataman, 2008).

2.3 Üstün Yetenekliler Bireyleri Tanılama

Üstün yeteneklilerin tanılanması; zeka, yaratıcılık ve motivasyon düzeyleri gibi bireysel özelliklere ilişkin olarak bilgilerin toplanması ve bu bilgiler doğrultusunda bireyin bilişsel kapasiteleri hakkında alınan karar sürecidir (Sak, 2008).

Üstün yetenekli çocukların tanılanması, bu çocuklara uygun eğitim olanaklarının sunulması aćısından büyük önem taşımaktadır. Bu çocuklardan bir kısmı kendilerini fark ettirebilecek üstün performansı erken yaşlarda gösterirken, bir kısmı gizil yeteneklerini ortaya koyamamaktadır. Bu durumda öğretmen, ebeveyn ve uzmanların üstün yetenekli çocuğu keşfetmedeki yeterliliği, bu çocukların gelecekte doğru şekilde yönlendirilmesi aćısından önemlidir (Çamdeviren, 2014).

Erken tanılama; öğrencinin sahip olduğu potansiyeli kullanarak düzenli çalışmaya etmekte; aile ve öğretmenlerin, öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde destek vermelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla erken tanılamada konu hakkındaki uzman kişilerin çok dikkatli ve hassas kriterler kullanarak üstün yetenekli

çocukların özelliklerini saptaması ve yargıya varmaları gerekir (Cutts ve Moseley, 2004). Başka bir çalışmada ise, üstün yetenekli çocukların tanılması yapılırken, çocuğun yaşlarına oranla yetenek ve akademik düzeyinde belirgin farklar varsa tanılamaya gerek olmadığı, ancak belirgin olmayıp ortalamalının biraz üstünde yetenek gösteren çocukların durumlarını belirlemede bazı saptamalar yapılması gerektiği belirtilmiştir (Ataman, 2003).

Üstün yetenekli çocukların tanılama sürecinde sadece IQ skorları, başarı testleri ve ya notları göz önüne alındığında öğrencilerin yeteneklerinin gözden kaçırılabilir. Yetenek ve başarı testlerine ek olarak *çoklu faktör perdeleme* işleminin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Çok faktörlü perdeleme işlemi unsurları; öğretmenler, ebeveynler, psikologlar, danışmanlar ve arkadaşları tarafından öğrencinin aday gösterilmesi, öğrenci hakkında öğretmen raporlarının hazırlanması, öğretmen; öğrencinin öğrenme biçimi ve program dışı aktiviteler ile ilgili bilgi verme ve çocuğun katılımındaki aile desteği olarak belirlenmiştir (Davis, 2014).

Üstün yetenekli bireylerin tanılmasında ve özel yeteneklerin belirlenmesinde kullanılan yöntemler şu başlıklar altında toplanabilir.

- **Tarama**

Tanılama sürecinde yapılacak ilk adımlardan biri üstün yetenekli olma olasılığı olan çocukların, olmayan çocuklardan ayrılması gerektiğidir. Tarama sürecinde aday gösterme, aile geçmişi ve çocuk gelişim formlarının değerlendirilmesi, arkadaş kanaati, envanterlerin uygulanması gibi çalışmalar yapılır (Ataman, 2003).

Ülkemizde herhangi bir eğitim kurumunda öğrenim gören çocuklara yönelik tanılama işlemleri il ve ilçelerde bulunan Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından yapılmaktadır. Erken çocukluk döneminde bulunan çocukların tanılama

işlemleri ise hastane psikologları ve ya özel sektörde görev yapmakta olan psikologlar tarafından yürütülmektedir. RAM tarafından yapılan tanılama işlemleri bireysel zekâ testleri sonuçlarına göre yapılmaktadır (Akkanat, 2004). Ülkemizde “zekâ bölümünde üstünlük” (130 IQ ve yukarı) kriterine dayalı olarak tanılama yapılması çocuk açısından dezavantajlı durumlar oluşturmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların gelecekte önemli roller oynayacakları göz önünde bulundurulduğunda bu çocukların erken tanınması gerekmektedir. Ancak bazı çocukların yetenekleri çeşitli nedenlerden dolayı gizli kalabilmektedir. Hatta bu çocukların gizil yeteneklerinin farkına varılamayışının sonucunda da olumsuz kanılarla damgalandığı belirlenmiştir. Bazı çocukların yetenekleri çok sonra ortaya çıkmaktadır. Bu duruma Galton, Churchill, Edison gibi örnekler verilebilir (Özkan, 2009).

- **Aday Gösterme**

Bu süreçte çocuğun zihinsel, fiziksel, sosyal, duygusal ve öğrenme becerileri göz önüne alınmak suretiyle alınarak okul yöneticileri, öğretmenler, rehber öğretmenler, psikologların, uzman görüşleri ortak bir kanaatte birleşerek öğrenci üstün yetenekli projesi için aday gösterilmektedir.

- **Öğretmen Gözlemi ve Kanaati**

Okula devam eden çocuklar arasında yapılacak taramalarda öğretmenlerin gözlem ve kanaatleri yararlı olmaktadır. Özellikle çok üstün olan, yeteneğini her fırsatta açığa vurabilen öğrencileri öğretmenler daha az yanılma ile ayırt edebilmektedir.

- **Arkadaş Gözlemi ve Kanaati**

Okulda öğrenci günün büyük zamanını öğretmen ve arkadaşları ile geçirmektedir. Bazı durumlarda öğrenciler birbirlerini daha iyi tanımaktadırlar. Bu süreçte genellikle öğrenci envanterleri kullanılmaktadır.

- **Aile Geçmişi, Çocuğun Gelişim Dosyası**

Üstün yetenekli çocukların bir kısım özellikleri gelişim dosyalarının incelenmesiyle ortaya çıkarılabilmektedir. Bu bakımdan ailenin durumuyla, çocuğun gelişimine ilişkin bilgiler dosya ve aileden alınarak ön ayıklamada kullanılabilir (Özkan, 2009).

- **İş ve Başarıları**

Başarılar okul ortamında derslerdeki başarı durumu olarak belirlenirken, üstün yetenekli birinin ortaya çıkarmış olduğu ürünler kendilerini belli etmeye yetmektedir.

- **Tarama ve Zekâ Testleri**

Tarama sürecinde genellikle başarı ve grup zekâ testleri kullanılmaktadır. Bunlar; grup zekâ testleri, grup başarı testleri, bireysel zekâ testleri, yaratıcılık testleri, kritik düşünme testleri, resim, müzik gibi alanlar için özel testler olarak gruplandırılabilir (Levent, 2014). Bunun haricinde ülkemizde standartlaşmış bir başarı testi olmamasına rağmen, 1950'li yıllarda bu yana Türkçeye uyarlanmış geçici normları geliştirilmiş birkaç grup zekâ testi mevcuttur (Özkan, 2009). Bunlar; 5–7 Temel Kabiliyetler Testi; 7–11 Temel Kabiliyetler Testi; Otis Alfa Testleri; Otis Beta Testleri; Kuhlman Anderson Testleri; Thurstone Sürat Kavrayış Testleridir.

- **Bireysel Zekâ Testleri**

Zekâ testleri olarak en yaygın kullanılan bireysel başarı testleri; Stanford-Binet Zekâ Ölçeği ile Wechsler Zekâ Skalasıdır. Stanford-Binet Zekâ ölçeğinde IQ

puanları normal dağıtımla ilişkilendirilmiştir ve en üst düzeyi 160 IQ civarındadır. Bu ölçeği her okul psikoloğu yapmak ve yorumlamak üzerine eğitim almıştır. En son 1986 yılında yeniden düzenlenen ölçeğin en son 4. baskısı ortaya çıkmıştır. Yeni üretilen bu baskıda, 4 standart yaş skoru (sözel mantık, sayısal mantık, görsel soyut mantık ve kısa süreli hafıza) ölçülmektedir. Çocuklar için de formu bulunulan, Wechsler Zekâ Ölçeğinde en yüksek IQ skoru 155 olup, bu ölçekte 4 alt grup skoru bulunmaktadır. Bunlar; sözel değerlendirme, algısal mantık, çalışan hafıza, işlev hızı(kodlama-sembol) olarak ayrılmıştır (Davis, 2014). Bunlardan farklı olarak, kullanılmakta olan bireysel zekâ testleri ise; Peabody Resim Sözcük Bilgisi Testi, Slosson Zekâ Testi, Goodenough Zekâ Testleri, Columbia Zihin Olgunluk Testi, Kohs Küpleri Testleridir (Davis, 2014).

Stanford-Binet Zekâ Ölçeği; 2-16 yaş arasında bulunan çocuk ve ergenlerin IQ seviyelerini belirlemeye yarayan standart bir ölçüm aracıdır. Bu test çocukların ve ergenlerin temel yetenekleri hakkında genel anlamda bilgiler vererek özellikle okul öncesi çağı çocuklarının IQ seviyelerinin belirlenmesinde kullanılır. Test bireysel olarak uygulanır. 2, 3 ve 4 yaş gruplarında 12 şer soru, sonrasındaki yaş dilimlerinde ise 6 şar soru bulunmaktadır.

WISC-R Zekâ Testi; Günümüzde zekâ ölçümlerinde yaygın olarak kullanılan ve güvenilir sonuç veren testlerden biridir. 6-16 yaş arasındaki çocukların zekâ düzeylerini ölçmekte kullanılır. Bireyin sözel ve performans beceri düzeylerini ölçer ve 12 alt testten oluşur ve 60-90 dakika arasında bir süre içinde uygulanır. Sözel testleri; genel bilgi, benzerlikler, sözcük dağarcığı, aritmetik, yargılama ve sayı dizisi bölümlerinden oluşur. Performans testi ise resim tamamlama, resim düzenleme, parça birleştirme, küplerle desen, şifre ve labirent bölümlerinden oluşur. Test sonucu

sözel, performans ve genel olarak üç zekâ puanı olarak belirlenir. Bu test öğrenme gücünü, zekâ geriliği veya üstün zekâlılık durumlarını tespit edebilmektedir.

Gessel Gelişim Figürleri; Okul öncesi dönemdeki çocuklara uygulanan bir testtir. Genellikle okul öncesi dönemde çocuğun zekâ düzeyinin ölçülmesi çok sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Çocukların zekâ gelişimlerinin en hızlı olduğu dönemde bu yaşlar arasındaki dönemdir. Ancak 1-6 yaşlar arasında uygulanacak zekâ testleri çocuğun gerçek zekâ düzeyini doğru olarak saptamaktan uzaktır. Ancak çocuğun fiziksel ve biyolojik gelişiminin izlenmesi ve bulunduğu yaşa ait davranışları yapıp yapmadığı gibi genel gelişim süreçlerinin incelenmesi ve çocuğun gelişiminin gerektirdiği davranışların belirlenmesi daha sağlıklı sonuçlara ulaşmamızı sağlar. Test 7 adet karttan oluşur. Çocuktan bu kartların üzerindeki şekilleri çizmesi istenir. Çizim adedi ve şekillerine göre puan verilir. Test sonucunda çocuğun dikkat, görsel algı, görsel-motor koordinasyon, görsel hafıza ve küçük kas becerilerinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

Goodenough-Harris İnsan Resmi Çizme Testi: Çocuğun yaptığı resimler aracılığı ile çocuğun zekâsı hakkında bağlantı kurmayı amaçlayan bir testtir. Bireylerde zihinsel gelişmeyi ölçmek için kullanılan bir testtir. Bu testte çocukla çalışabilmek için uygun ortamın oluşturulması ön koşul olarak görülmektedir. Zekâ yaşı hesaplanırken önceden hazırlanmış olan çizelge kullanılmaktadır. Böylece çocuğun zekâ bölümü, $Zekâ \text{ Bölümü} = Zekâ \text{ Yaşı} / Takvim \text{ Yaşı} \times 100$ formülü ile saptanır. Goodenough Zekâ Testi, 4-14 yaş arasındaki çocuklara uygulanan genel bir zekâ testidir. Bu yaşların dışında kullanıldığında doğru sonucu vermez. Bu yüzden daha küçük ya da daha büyük yaşlardaki bireylere uygulanması doğru değildir.

- **Grup Zekâ Testleri**

Grup zekâ testleri okullarda düzenli olarak yapılmaktadır. Bunlardan dünyada ağırlıklı olarak kullanılanları; Bilişsel Yetenek testleri, Henmom Nelson Zekâ testi, Kaufman Basit Zekâ Testi, Otis-Lennon Okul Yetenek Testi, Kuhlman-Anderson Zekâ Testi, Okul ve Üniversitesi Zekâ Testi, SRA İlk Zihinsel Yetenekler Testi en bilindik olanlarıdır (Davis, 2014).

Bu grup testlerini ancak uzman kişilerce uygulanabilmekte, testler ise en az ikişer ay ara ile yapılmaktadır. Her uygulamada üst yüzde onluk kesim üzerinde olanların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Grup testleri yapılırken en az üç ya da dört tür grup zekâ testi uygulanması, hata oranını düşürmekte ve daha kesin sonuç alınmasını sağlamaktadır (Çağlar, 1972). Bu grup testlerinden bazıları;

- a. 5-7 Yaş Temel Kabiliyetler Testi,
- b. 7-11 Yaş Temel Kabiliyetler Testi,
- c. 11-17 Yaş Temel Kabiliyetler Testi,
- d. Otis Alfa Testleri,
- e. Otis Beta Testleri,
- f. Khulman Anderson Testleri,
- g. Thurstone Sürat Kavrayış Testi,
- h. Mücerret Kavrama Testidir.

Grup Başarı Testleri

Öğrencilerin belirli alanlarda yüksek akademik yeteneklerini belirlemek amacıyla yapılan başarı testleri üç yılda bir rutin olarak okullarda uygulanmaktadır. Bunlardan bazıları; Metropolitan Başarı Testi, Iowa Temel Yetenek Testi, Stanford Başarı Testi, Sıralı Eğitim Gelişim Testi (STEP)'dir (Davis, 2014).

Sosyal Olgunluk Testleri

Ülkemizde en yaygın kullanılan sosyal olgunluk testi “Vineland Sosyal Olgunluk Testi” dir. Psiko-motor özelliklerin belirlenmesi için kullanılan testlerin basında “Oseret Sky-Psiko Devimsel Gelişim Ölçeği” gelmektedir. Sosyometrik ölçümler için kullanılan araçların baslıcaları “Sosyometrik Metot”, “Bu Kimdir?”, “Rol Dağıtım” gibi olanlardır (Özkan, 2009).

Gelişim Testleri

Gestalt Görsel Motor Algılama Testi; Ayşe Yalın ve Oya Somer tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu test, 5-11 yaş arasındaki bireylere uygulanan bireysel zekâ testi olarak kullanılır. Zekânın görsel devinimsel motor algılamasında gerilik, regresyon, fonksiyon kaybı ve organik beyin hasarlarını saptamak amacıyla kullanılmaktadır. 9 şekilden oluşmaktadır ve bu şekilleri kişinin çizmesi istenir. Görülen ve çizilen şekillerin her bir farklılığı farklı puanlandırılarak kişinin görsel motor algılama puanı hesaplanır.

AGTE Gelişim Testi; Çocukların zihinsel gelişim yaşlarına göre düzeylerini tespit etmek amacıyla kullanılan bu test, Ankara Gelişim Tarama Envanteri olarak adlandırılmak suretiyle bu test 0-6 yaş çocuklarına uygulanır. Testte toplam 154 madde ve 4 alt test yer alır. Alt testler dil-bilişsel, sosyal beceri-öz bakım, ince ve kaba motor becerilerini ölçmeyi hedefler.

Denver II Gelişim Testi; Çocuğun gelişimsel düzeyindeki becerilerini akranlarıyla karşılaştırma imkanı verir. Test çocuklardaki gelişim düzeylerini ya da varsa gerilik ve bozuklukları saptamak amacıyla 0-6 yaş çocuklara uygulanır. Test toplam 116 maddeden oluşur ve Kişisel-Sosyal, İnce Motor, Kaba Motor, Dil alanlarını tarayan alt testleri vardır.

Metropolitan Olgunluk Testi; Çocukların okula, okulun gerektirdiği kurallara ve öğrenmeye hazır olup olmadıklarını saptamak amacıyla yapılan bir testtir. Okula hazırlıkta olması gereken fizyolojik çevresel ve zihinsel faktörleri değerlendirmekte kullanılır ve 4-6 yaş aralığındaki çocuklara uygulanır. Test toplam 100 sorudan oluşur ve kelime anlama, genel bilgi, cümleler, eşleştirme, sayılar ve kopya etme gibi 6 alt testten oluşur. Test sonucunda çocuğun okul olgunluğuna ne ölçüde hazır olduğu saptanır.

PEABODY Resim Kelime Testi; 2-12 yaş aralığındaki çocukların dil gelişimini ölçmekte kullanılan bir testtir. Çocuğa bazı resimli kartlar gösterilir ve ismi söylenen objeyi göstermesi istenir. Resimler gösterilirken ismini söylemesini istediğimiz kelime hakkında ipucu verilmez. Gösterilen resimler içinde bildiği her kelime için puan verilir. Peş peşe 6 yanlış cevap sonunda test bırakılır. Çocuğun sahip olduğu kelime dağarcığı hakkında bilgi sahibi olunur. Testin uygulamasında 8 yaş öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı boyut vardır.

2.4 Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Renzulli (1999), üstün yetenekli veya zekâlı çocukların kendine özgü özellikler ile yüksek potansiyele sahip bireylerdir. Bu nedenle bu çocuklar normal programlar yolu ile sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanaklarına ihtiyaç duyarlar. Genelde yetenekli çocuklar yetenekten kaynaklanan yaratıcılık potansiyellerini geliştirmek için özel durumlara ihtiyaçları vardır (aktaran Boran ve Aslaner, 2008).

Normal eğitim ortamları, üstün yetenekli çocukların potansiyellerini sınırlayıcı bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bu özellikteki çocuklar farklı eğitsel programlara ihtiyaç duyarlar (Clark, 2002).

Ülkemiz eğitim sisteminde uygulanmakta olan müfredat programları, normal gelişim gösteren öğrencilerin öğrenme kapasitesini göz önünde bulundurularak hazırlandığından, programın içeriği üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarına cevap vermemektedir (Levent, 2014).

Üstün yeteneklilerin eğitimi alanındaki bazı uzmanlar, maksimum bilişsel gelişim için üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerden ayrılmasını ve tam zamanlı örgün eğitim kurumlarında homojen olarak gruplanması gerektiğini düşünmektedir. Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda otorite kabul edilen Clark (2002), Davis ve Rimm (2004), öğrencilerin homojen olarak gruplaştırılmış sınıf içerisinde zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış müfredat uygulanmasını savunmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde bazı uzmanlar (Gamoran, 1992; Maker ve Nielson, 1996; McDaniel, 2002) ise üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerden ayrı olarak eğitim görmelerinin toplumda elit bir grup yaratabileceğini ve bunun demokratik eğitim sürecine ters düştüğünü düşünmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin zaten başarılı olduklarını ve özel olarak ilgilenilmesine gerek olmadığını savunan bu eğitimciler Winner, 1996; Davalos ve Griffin, 1999; Tomlinson, 1999; Winebrenner, 2000; McDaniel, 2002; George, 2005) tüm öğrencilerin normal sınıflarda heterojen olarak gruplanması görüşüne sahiptir (aktaran Bakioğlu ve Levent, 2013).

Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimlerinde Kullanılan Model ve Yaklaşımlar

Üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri normal gelişim gösteren öğrencilere göre hem kişilik hem öğrenme özellikleri açısından farklılık göstermektedir. Bu durumda farklılaşmış müfredat gereği doğurmaktadır. Bir çalışmada üstün yetenekli ve üstün zekâlı öğrenciler için farklılaştırılmış bir müfredat programının prensipleri oluşturulmuştur (Kaplan, 1986). Bu prensipler:

- İçerik geniş kapsamlı tartışma konuları ve problemlere dayandırılmalıdır.
- İşlenen konu her disiplinle ortak şekilde ele alınmalıdır.
- Çalışma alanları kapsamlı ve ilişkili olmalı, pekiştirici deneyimler sunmalıdır.
- Öğrencinin ilgi alanı dikkate alınmalı, seçilen konunun derinlemesine öğrenmesi desteklenmeli, bunun için de sınıf dışı etkinliklere de yer verilmelidir.
- Öğrencilerin bağımsız çalışma becerileri desteklenmelidir.
- Bilgi verme yerine bilgi kazanma sürecine önem verilmelidir. Araştırmacılık, soyut düşünme becerileri, analiz-sentez ve değerlendirme yapma gibi düşünme becerilerini destekleyici çalışmalar yapılmalıdır.
- Yeni ürün ve düşünme üretimini sağlayacak çalışmalarla birlikte yaratıcılığı geliştirici etkinliklere de yer verilmelidir.
- Öğrenciye açık uçlu görevler verilmelidir.
- Öğrencinin yeteneklerini fark etmesi, kendini yönlendirmesi gibi öz değerlendirme konularında gelişmesi desteklenmelidir.

Üstün yetenekli çocukların eğitiminde kullanılan yaklaşım ve modeller; Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Genel Zekâ Yeteneği Modeli, Özel Akademik Yetenek Modeli, Döner Kapı Modeli ve Üstün Yetenek Davranış Modeli (ELOY) olarak sıralanır (Avcı, 2005).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (IEP)

Bu model, her çocuğun ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre hazırlanan bir eğitim programıdır. Çocukların özel yetenek ve üstün kabiliyetleri saptandıktan sonra her çocuğa özel bireysel eğitim programı oluşturularak her yıl çocukların durumu değerlendirilir ve program güncellenir (Avcı, 2005).

Genel Zekâ Yeteneği Modeli

Bu yaklaşım diğer yaklaşımlara göre daha fazla tercih edilmektedir. Belli bir IQ puanını açan çocuklar için okul ortamında potansiyellerini arttırmak için zenginleştirilmiş ve hızlandırılmış bir program uygulanır. Bu program yetişkinlerden çok öğrencilere sağlandığı için IEP yaklaşımından farklıdır (Avcı, 2005).

Özel Akademik Yetenek Modeli

Bu yaklaşım, konu temelinde programları hızlandırmak ve zenginleştirmek isteyen okullarda ve belirli derslerde kullanılmaktadır. En çok uygulanan dersler matematik, fen, edebiyat, müzik ve sanattır. Öğrenciler belirli alanlarda üstün yetenekli sayılır. Öğrenciler başarı testleri ile belirlenir ve ğretmen tavsiyelerinden yararlanır (Avcı, 2005).

Döner Kapı Modeli

Bu yaklaşım 1981 yılında Renzulli tarafından ortaya atılmıştır. Bu modelle yüksek IQ puanları olan bir ocuk, programa katılmaya aday diğer öğrencilerle oluşturulan yetenek havuzunda yer alır. Yetenek havuzunda bulunan ocuk belli bir yetenek alanında güçlü bir performans gösterirse üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu kaynak programına atlamaya hak kazanır. Bu programdan yararlanan çocukların sayısı okul kaynakları ile sınırlıdır. Ancak, Renzulli yetenek havuzunun nüfusunun en az %20 olması gerektiğini tavsiye eder ki hiçbir yetenekli çocuğun gözden kaçırılmış olacağını savunmaktadır (Renzulli ve Reis, 1997).

Üstün Yetenek Davranış Modeli

Bu yaklaşımında öğrencilerin farklı konu ve yetenek alanlarında ürünleri değerlendirilerek öğrenciler arasından seçim yapılır. Bu yaklaşımda seçilen öğrenciler üstün yetenekli olan ve olmayan olarak adlandırılmaz. Öğrencilerin her

konu ve alandaki yaratıcı yeteneklerini yansıtan örnek ve ürünler vermesi için teşvik edilir. Her çocuğun programa katılma oranı eşittir (Avcı, 2005).

2.5 Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Kullanılan Yöntemler

Günümüzde gerek yurt içinde gerekse yurt dışında üstün yeteneklilerin eğitimi için uygulanan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Farklı alt başlıklar altında değişik sınıflandırmalar yapmak mümkün görünse de tüm bu yöntemleri kapsayacak üç ana başlıktan söz etmek mümkündür. Bunlar “Hızlandırma, Zenginleştirme ve Gruplama” yöntemleridir (Ataman, 1998; Sak, 2010)

2.5.1 Hızlandırma

Üstün yetenekli çocukların eğitiminde uygulanan hızlandırma yöntemi pek çok şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlar okula erken başlatma, sınıf atlatma, bir kaç sınıfı birleştirme, kurslar alma ve seminerlere katılma şeklinde olabilmektedir (Keskin, 2006). Çocuk normal okula başlama yaşında başlasa bile sınıfta yeteneği fark edildiğinde değerlendirilmeye tabi tutularak üst sınıfa atlatılabilir. Bu uygulama Türkiye de dâhil olmak üzere birçok ülkede gerçekleştirilmektedir.

Kulik (1984) hızlandırma yöntemine ilişkin yaptığı araştırmada 26 çalışmanın analizini sentezleyerek, hızlandırma yönteminin küçük yaştan büyük yaşa kadar bütün öğrencilerde olumlu sonuç verdiğini belirtmiştir (aktaran Özkan, 2009).

Keskin (2006) çalışmasında, akademik hızlandırmanın üstün yetenekliler bireylerin özelliklerini geliştirdiğini belirtmiştir. Bu özellikler:

- Motivasyonunun, okul başarısının ve kendine güvenin artması,
- Zihinsel tembellikten uzaklaşma,
- Mesleki eğitimi daha erken yaşta tamamlama,
- Yükseköğretim maliyetinin düşmesi (aktaran Şenol, 2011).

Akarsu (2001), üstün yeteneklilerin eğitim sorunlarına getirilebilecek ilk çözümün hızlandırma olduğunu, hızlandırmanın çocuğun kronolojik yaşının değil, akademik hazır bulunuşluk durumunu dikkate alan bir çözüm olduğunu belirtmiştir.

Çeşitli hızlandırma türleri vardır. Bunlar birinci sınıfa erken başlama, sınıf atlatma, ders atlatma, dersi okumadan sınava girmek, üniversiteye erken kabul olmak, bazı dersleri üniversiteden almak, üç ders yılını kapsayan dersleri iki yıla sıkıştırmak olarak sıralanabilir. Ülkemizde hızlandırma yöntemi daha çok sınıf atlatma, ders atlatma ve okula erken başlama biçiminde yapılmaktadır.

Sınıf Atlatma

Öğrenci ilkokula olağan bir biçimde kaydını yaptırır. Birinci sömestr ortasında yapılan bir değerlendirme ile bir ya da iki sınıf yukarıya atlatılır. Sınıf atlatma konusunda öğrencilerin yaşadığı sorun sosyalleşememe durumudur. Meyen ve Skrtic (1988) çalışmalarda, bu konu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Üstün yetenekli öğrenciler gelişimsel becerileri yaşlarına göre daha ileri olduğundan sosyal uyum sorunu yaşamadıklarını belirtmiştir. Fakat Enç (1981) çalışmasında üstün yetenekli veya zekâlıların; bedensel, duygusal ve sosyal becerileri açısından normal gelişim gösteren çocuklara göre hayli farklı olmalarından dolayı uygun gelişme olanağın bulamadıklarını savunmuştur (Özkan, 2009).

Ders Atlatma

Ders atlama; üstün yetenekli bireye yeteneği ve ilgi alanında ilerleme imkanı tanırken, kendi yaşlarıyla sosyal uyum içinde olma imkanı tanır. Ayrıca, ders atlama o kişi için sınıf atlamanın kendisi için uygun olup olmayacağını anlama fırsatı da tanır (Özkan, 2009). ABD’de, derse devam etmeden bazı derslerin sınavına girerek kredisini almak, ortaöğretimde okurken üniversiteden ders almak, yükseköğrenime başlamadan bazı kredilere sahip olmak ile ilkokul ilk üç yılın

programını iki yılda almak gibi farklı hızlandırma uygulamaları bulunmaktadır (Kaplan, 1986).

Okula Erken Başlama

Özkan (2009) çalışmasında, Türkiye’de okula erken başlama uygulaması bulunmakta olduğunu zorunlu eğitim yaşından önce akademik becerileri belli bir yeterliliğe ulaşırsa birinci veya ikinci sınıftan okula başlayabilir. Bu hızlandırma türünün avantajı, herhangi bir maddi kaynak, özel araç-gereç ve özel yetişmiş personel gerektirmemesidir. Bu uygulamanın dezavantajı ise çocuk gelişimsel bir yeterliliğe sahip değilse sosyal ve bedensel uyum sorunu yaşayabilir (Özkan, 2009). Bu uygulamada çocuğun akranları ile arasındaki yaş farkının en az 2 olması gerekmektedir, aksi takdirde çocuk akademik başarısızlık yaşayabilir (Çamdeviren, 2014). Bunun dışında farklı hızlandırma türleri mevcuttur:

Dersi Okumadan Sınavına Girmek: Amerika ve birkaç ülkede uygulanmakta olan ortaokul ve lise düzeyindeki üstün yetenekliler için yapılan hızlandırma türü olmakla birlikte, maddi kaynak gerektirmediğinden avantajlı ve kolay bir yöntemdir (Şenol, 2011).

Üniversiteye Erken Kabul Etme: Bu uygulama orta ve lise düzeyinde yapılabildiği gibi, üstün yetenekli öğrencilerin lisede başarılı olması halinde doğrudan üniversiteye devam ettirilmesi de sağlanabilir. Ayrıca, öğrenci ortaokula devam ederken üniversiteden bazı dersler aldırılabilir (Özkan, 2009).

Clark (2002) yapmış olduğu çalışmada hızlandırma uygulanmış öğrencilerin üniversiteyi yüksek başarıyla bitirme ve lisansüstü eğitime devam etme oranları nın yaşlarına göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu hızlandırma türlerinin genellikle sosyalleşmeye engel olduğu düşüncesi ile eleştirilse de, araştırmalar

sonucunda bu uygulamanın sosyal gelişim açısından olumlu katkıları olduğu belirtilmiştir.

2.5.2 Zenginleştirme

Zenginleştirme stratejilerinin içerik ve süreç hedefleri bulunmaktadır. İçerik; ileri ve zenginleştirilmiş konu maddelerine işaret ederken, süreç; problem çözme, yaratıcı düşünme, bilimsel düşünme, kritik yapabilme, mantık, planlama, analiz gibi birçok düşünme becerilerini içine alır. Zenginleştirmenin amaçlarından bazıları; öğrencilerin kendi ilgi alanlarını keşfetmek, akademik motivasyonunu yükseltmek, üstün yetenekli öğrencilerin becerileriyle uyumlu eğitim içeriği ve aktiviteleri oluşturmak, öğrencinin benlik saygısını geliştirmek, yüksek zorlukta içerik hazırlamak, yüksek düşünme becerilerini geliştirmek, öğrencinin bireysel gelişimini arttırırken sıkıntı ve hayal kırıklığını azaltmak amaçlanmaktadır (Davis, 2014).

Zenginleştirme iki türde yapılmaktadır. Bunlar; yatay ve dikey olarak ikiye ayrılır. Yatay zenginleştirmede; etkinlik ve ders türüne arttırma yapılırken, dikey zenginleştirme ise o konuyla ilgili derinlemesine çalışmalar yapılmaktadır (Ersoy ve Avcı, 2000). Yatay ve dikey zenginleştirme uygulamalarının yanında, yarı yönlü programlar, özel kurslar, özel öğretmen, alan gezileri, öğrenci değişim programları uygulanmaktadır. Bu uygulamaların çoğu ülkemizde uygulanabilecek yöntemler arasındadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak açılan Bilim Sanat Merkezleri (Bilsem) örgün eğitim saatleri dışında üstün yetenekli çocuklara zenginleştirme uygulaması yapmaktadır (MEB, 2012).

Bağımsız çalışma ve araştırma/sanat projeleri

Öğrencinin kendi seçtiği proje, konu ve ya üniteyi bireysel olarak öğretmenin çeşitli seviyedeki rehberliği yardımı ile çalışmasıdır. Bu proje bütün bir konunun bir parçası olabileceği gibi, küçük bir sınıf projesi de olabilir.

Zenginleştirilmiş Normal Sınıf

Bu modelde, üstün yetenekli öğrenciler için akranlarıyla birlikte merak ilgi ve yeteneklerinin ön plana çıkartacak şekilde hazırlanmış, keşfetme ve problem çözme becerilerini destekleyecek etkinlikler, öğrencilere uygun olarak planlanmış gerçek problemlerle ilgili bireysel ve küçük grup etkinlik ve projeleri yer almaktadır. Bu uygulamanın yapıldığı sınıfa normal müfredatta bulunmayan daha zor konular ve farklı materyaller, metot ve yöntemler, değişik öğrenme alanları eklenmelidir. Öğrencilerin meraklarını uyandıracak ezbere dayalı olmayan bireysel ve grup çalışmaları verilmelidir (Ersoy ve Avcı, 2000).

Tam-Yarı Zamanlı Özel Sınıf

Bu özel sınıflarda öğrenciler kendisi gibi üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerle özel eğitim öğretmeni tarafından eğitilmektedir. Bu sınıfta zenginleştirilmiş etkinlikler, yaratıcılık, düşünme etkinlikleri ve bağımsız projeler bulunmaktadır. Bu uygulamayla öğrenciler kendileri gibi olan akranlarıyla kendilerini sosyal olarak daha güvenli hissetmektedirler.

Kaynak Oda

Okul içinde üstün yetenekli öğrenci için oluşturulan “kaynak oda” normal ders saatleri dışında hizmet vermektedir. Kaynak oda öğrencinin kendi kendine araştırma yapmasına uygun materyallerin olduğu odadır. Öğrenciler haftada birkaç kez öğretmen rehberliğinde ilgi alanları doğrultusunda çalışmakta ve projeler hazırlamaktadırlar. Çalışmalar normal müfredatla eşzamanlı yapılabileceği gibi tamamen bağımsız olarak da yürütülebilir.

Alan Gezileri

Müzeler, sanat galerileri, gazete matbaası, üniversiteler, araştırma laboratuvarı gibi kültürel ve bilimsel alanlara ya da mesleki kuruluşlara gezilerin

düzenlenmesidir. Bunun yanında, bu tür özellikteki öğrencilerin yararlanması amacıyla okul kampları, yaz programları ve cumartesi kampları düzenlenebilir.

Gezici Öğretmen ve Mentorluk

Üstün yetenekli öğrencilere uygun hizmetleri sağlamak amacıyla birçok sınıf ya da okuldan sorumlu olan ve okul personelini bu yönde koordine eden bir eğitimcinin görev yapmasıdır. Bu hizmet, kısıtlı maddi imkânları, yerleşim yeri özellikleri gibi nedenlerle eğitimcinin temin edilemediği durumlarda verilir.

Mentorluk; Üstün yetenekli çocuğun ilgi duyduğu alanda kendisine rehberlik edecek bir öğretmen, veli, uzman ya da kendisinden yaşça büyük olan bir öğrenci ile çalışmasıdır.

2.5.3 Gruplama

Gruplama, üstün yetenekli öğrencileri yarı zamanlı olarak bir araya getirmektir. Bu şekilde öğrencilerin hem akademik, hem de sosyal-duygusal gelişimlerine destek sağlanır. Hızlandırma ve zenginleştirme sıkça gruplama gerektirir. Bu model öğrencilerin daha hızlı ilerlemesine ve daha karmaşık konulara atlayabilmesine fırsat tanır (Davis, 2014).

Öğrencilerin yetenek düzeylerine göre farklı okullarda farklı sınıflarda ve aynı sınıfta farklı biçimlerde eğitim-öğretim etkinliklerine katılmaları şeklinde gerçekleştirilir. Gruplamanın öğrenci başarısı üzerindeki etkisi gruplama türlerine ve gruplama ile ele alınan eğitim programlarının içeriklerine bağlıdır. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi uygulanmasında gruplamanın süresini tam zamanlı gruplamalar ve yarı zamanlı gruplamalar olarak ikiye ayırabiliriz. Bununla beraber grupların içeriği bakımından uygulama homojen düşünülüğünde ise heterojen gruplamalar olarak iki başlık altında toplandığı görülmektedir (Saranlı, 2011). Üstün zekâlıların eğitiminde gruplama türleri aşağıdaki şekil 3’de gösterilmektedir.

GRUPLAMANIN TÜRÜ	Tam Zamanlı Graplama	Yarı Zamanlı Graplama
Homojen Graplama	1-Sınıflararası özel sınıf 2-Tam özel sınıf 3-Kısmen özel sınıf 4-Özel okul 5-Özel sınıf içinde benzer Gruplar 6.XYZ Grupları	1-Kaynak oda 2-Derse dayalı tekrarlı gruplar 3-Sınıf içi benzer yetenek Grupları
Heterojen Graplama	1-Okul içinde okul 2-Karma sınıf 3-Normal sınıfta öğretim	1-Sınıf içi karışık yetenek Grupları 2-Sınıf içi çok düzeyli gruplar

Şekil 3: Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Graplama Türleri(Sak, 2011).

Moore'a (1992) göre graplama yöntemiyle üstün yetenekli öğrencilerin, yeteneklerini geliştirmesinde belirgin bir düzeyde başarı sağlandığı ve bu öğrencilerin benlik kavramlarının geliştiği görülmektedir (Sak, 2011).

Homojen Graplamalar

Üstün yetenekli öğrenci kendisi gibi üstün yetenekli çocuklarla normal program ve müfredattan farklı olarak hızlandırılmış veya zenginleştirilmiş eğitim almaktadırlar. Bu eğitim programının avantajlarının yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Bu graplamanın akademik avantajları; öğrencinin hızlı ilerlemesini, daha fazla tartışmasını, motivasyonunun yükselmesini, tekrar yapılmamasını, olumlu yarışmayı, farklı materyallerin kullanılmasını, diğer öğrencilere yardım etme zorunluluğunun olmamasını içermektedir. Akademik dezavantajları ise; öğrencinin akranlarından farklı olarak daha hızlı ilerlemesi, o öğrenciden beklentinin yüksek olmasını içerir (Davis, 2014). Sosyal-duygusal avantajları ise üstün yetenekli

öğrencinin diğer öğrenciler tarafından soyutlanmaması ve aşağılanmamasını içerirken, dezavantajı ise üstün yetenekli öğrencinin özgüveninin düşmesi ve olumsuz arkadaş davranışları olabileceği belirtilmiştir.

Ersoy ve Avcı'nın (2000) çalışmasında, üstün yetenekli öğrenci kendisi gibi aynı potansiyele sahip çocuklarla hızlandırılmış ve zenginleştirilmiş müfredat ve program ile eğitim görmektedir fakat bu durum öğrencileri normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada olma imkânı sunamamaktadır.

Heterojen Gruplamalar

Bu gruplama şeklinde, üstün yetenekli öğrenciler akranlarıyla ilgi ve yeteneklerine uygun, merak uyandıran, keşfetmelerine yönelik etkinlikleri bireysel veya grup etkinlikleri ile hazırlanmış gerçek problem durumları ile ilgili araştırma ve projeleri içerir. Programda, müfredatta bulunmayan farklı ve zor konular ile materyaller bulunmaktadır. Bu program modelindeki amaç öğrencilerin ilgi ve merak uyandıracak bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktır (Şenol, 2011).

Heterojen gruplarında bulunan üstün yetenekli öğrenciler için belirlenen akademik avantajları; bu sınıf ortamının daha kolay ve öğrencinin daha fazla boş zamanı olmasını sağlarken; dezavantajı ise öğrencinin yavaş ilerlemesi, sınıf ortamında bir yarışın olmamasıdır. Ancak bu ortamda üstün yetenekli öğrenci diğer arkadaşlarına yardım edebilmekte, daha fazla arkadaşlık ortamı ve uyum sağlama fırsatı bulmaktadır (Davis, 2014).

Geçici Gruplar

Bu gruplamada, üstün yetenekli çocuklar, haftanın birkaç günü en az iki saatlik süresince normal sınıflarından alınarak, üstün yetenekli eğitiminde uzman rehber öğretmen veya mentorlerin eşliğinde zenginleştirilmiş etkinliklere katılırlar (Kaplan, 1986). Geçici grup etkinliğine en iyi örnek Bilim Sanat merkezleridir.

2.6 Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ebeveynlerinin Karşılaştıkları Sorunlar

Üstün yetenekli çocukların ailelerinin karşılaştıkları sorunların üç başlığa ayrıla bilinir. Bunlar ailenin çevreye bağlı yaşadığı sorunlar, üstün yetenekli çocuktan kaynaklanan aile sorunları ve ailenin kendi içinde yaşadığı sorunlar olarak belirlenebilir.

2.6.1 Ailenin Çevreye Bağlı Yaşadığı Sorunlar

Toplumun en temel yapı taşı olan ailenin çocuğun yaşamında önemli bir yeri vardır. Anne ve babaların tutum ve davranışları çocukların özellikle bilişsel, sosyal ve dil becerilerinin gelişimine, yani gelecek nesillerin yetişmesinde en önemli katkısı olan unsurlardan biridir. Dolayısıyla aile çocuğun topluma ve yaşama uyum sağlaması için bir köprü görevi görmektedir (Günindi ve Giren, 2011). Çocuğun yaşamdan doyum alması, topluma uygun bir birey olması ve görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi okuldan önce aile ortamında başlar. Ayrıca, ailenin bireye sağladığı çevre onun gelişimine yön vermektedir. Keşfederek öğrenen çocuk ailenin sağladığı imkânlardan yararlanır.

Okul öncesi dönemde aile çocuğun eğitiminde önemli etkiye sahip kaynak olma özelliğini taşımaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2009). Okul öncesi çocukları; öğrenmenin en hızlı olduğu bu dönemde temel alışkanlıklarını ve bilişsel, duyuşsal, sosyal, dil, fiziksel becerilerini, ilk olarak aile ortamında yaşamaya başlarlar. Bu dönemde çocuğun her yönüyle en iyi şekilde yetişmesinde en büyük görev ailelere düşmektedir (Günindi ve Giren, 2011). Sonuç olarak, bir çocuğun yetiştirilmesinde en büyük sorumluluk kuşkusuz ailenindir.

Üstün yetenekli çocuğa sahip anne ve babalar akraba, arkadaş ve öğretmen bakış açılarından ve tutumlarından kaynaklanan sorunlar yaşayabilirler. Anne

babaların akrabaları ve ya çevresinde olan kişiler üstün yetenekli çocuğu, uyumsuz, aşırı bilmiş, liderlik hevesinde, kendini beğenmiş, kendine aşırı güvenen bir kişi olarak gözlemleyip yorum yapabilir. Ayrıca bu çocuklar akranlarından çok yetişkinlerle zaman geçirmekten hoşlandıklarından her ortamda birlikte olunması zordur. Bu zorluklar tamamen aileye yansır ve anne-baba çocukla çevresi arasında bir bağ kurmaya çalışır. Anne ve baba bir yandan çocuklarının çevre tarafından dışlanmasını istemeyip çocuklarını korumaya çalışırken, bir yandan da çocuklarını çevreye adapte etmeye çalışır (Çamdeviren, 2014).

Bildiren (2013) çalışmasında üstün zekâlı veya yetenekli bir çocukla yaşayan ebeveynlerin birçok sorunla karşılaştıklarını belirtmiştir. Bunlar; çocuğa yetememe, ders çalışmama, kardeşinin olması, okul seçimi, öğretmenle yaşanan sorunlar, arkadaş grupları, akrabalar ve toplumun değer yargıları, çevrenin beklentileri gibi sorunlardır.

Küçük yaşlardan itibaren bilişsel, sosyal ve duygusal alandaki üstünlük, belli noktadan sonra anne ve babanın yetememesiyle sorun haline gelmeye başlamaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde hazır bulunuşluk düzeyi yüksek olan çocuk okulda sıkılmaya başlamakta ve akranlarıyla iletişim sorunu yaşamaktadır. Bu durumdan dolayı çocuk okula devam etmekte zorlanabilir ve okula gitmek istemeyebilir (Bildiren, 2013). Devam eden süreçte ilköğretime başlayan çocuk erken okuma yazmayı bilmesi halinde okulda sıkılabilir ve okuldan uzaklaşabilir. Bu durum okul, aile ve çocuk arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep olabilir. Ayrıca, ilkokul döneminde üstün yetenekli öğrencinin üst düzey performans göstermesi öğretmeni zor durumda bırakabilir ve öğretmenin fazla beklentiye girmesine neden olabilir. Üstün yetenekli çocuğun eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olmayan öğretmenle veli

arasında çatışma durumu yaşanabilir. Bu durumdan dolayı veli sık sık öğretmen değişikliği yapmak durumunda kalabilir.

Ancak okulda yaşanan problemler sadece öğretmenle sınırlı kalmaz. Üst düzey performans gösteren çocuk akranlarının bu durumu kıskanmasıyla akranları tarafından dışlanıp, sürekli hedef haline gelebilir.

Akraba ve arkadaş çevresi; üstün yetenekli çocukları kendilerini beğenmiş, uyumsuz, liderlik hevesinde, bilgiçlik taslayan, kendi ilgilerinin peşinden giden bir kişilikleri olduklarına inanırlar. Bu şekilde düşünen bir çevre içinde aile, kendini dışlanmış ve yalnız hissedebilir. Aile çevresinde övündüğü çocuğundan zamanla çevreye karşı mahcupluk, suçluluk ve utanç duymaya başlayabilir (Özkan, 2009).

Davis'e (2014) göre üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri de üstün yetenekli olmalıdır ki çocuk ve öğretmen arasında etkin iletişim, empati ve uyum gerçekleşsinsin. Aynı zamanda eğitim kurumundaki program düzenlemeleri ne olursa olsun hızlandırma, zenginleştirme ve gruplama ya da bunların kombinasyonunu öğretmen yapabilmelidir. Bunlarla birlikte öğretmen üstün yetenekli çocuklara karşı heyecan duymalı, güçlü hayal gücüne sahip olmalı, öğrencilerin ihtiyaçlarını anlayabilmeli, duyarlı ve saygılı olmalı, esnek, yenilikçi, adil ve genel kültür sahibi olmalıdır.

Şenol (2011) çalışmasında, üstün yetenekliler eğitim programlarına yönelik öğretmen görüşlerinin genel olarak olumlu yönde olduğunu, öğretmenlerin eğitimde karşılaştığı sorunların en önemlisinin de fiziki ortamın yetersizliği olarak saptandığını belirtmiştir.

Üstün yetenekli çocuklar; özelliklerini çok iyi tanıyan, bilginin farklı teknik ve yöntemlerle kalıcı olmasını sağlayan, yenilikçi, araştırmacı ve mizah sahibi

öğretmenlere ihtiyaç duyarlar (Davis, 2014). Bu nedenle ebeveynler, bu özellikteki çocukların öğretmenlerinin seçiminde titiz davranmalıdırlar.

Öğretmenlerin gerek lisans eğitimi sırasında aldığı eğitim gerekse hizmet içi eğitimler farklı ihtiyaçlara sahip çocuklara yanıt veremeyebilir. Öğretmenler özel eğitim gereksinimi duyan öğrenciler karşısında yetersiz ve bilgisiz kalabilmektedir. Ayrıca bu çocukların eğitimleri sırasında anne-baba ve öğretmenler gerekli önlemleri almazlarsa çocukların yetenekleri zamanla kaybolabilir (Özkan, 2009). Okuldaki çalışmalar, verilen ödevler onların ilgilerine ve seviyelerine uygun olmazsa, okul onlar için can sıkıcı hale gelebilir. Dolayısıyla çocuk zamanla okuldan ve öğretmeninden soğuyabilir. Okullardaki kolay başarı üstün zekâlı çocukların bazılarında iyi çalışma alışkanlıklarının gelişmesini engeller. Bazı durumlarda ise bu çocuklar kendilerini yazılı ifade etmekten çok sözlü ifade etmeyi tercih ettikleri için el yazısı yazmak istemezler. Bu çocuklar, sıradan ödevleri kabul etmek istemez ve sınıf ortamında hep lider olmak isterler. Bu gibi durumlar, eğitim ortamı içinde öğretmeni hayli zorlamaktadır. Bu durum öğretmen ve öğrenci arasında olumsuz enerjiye de neden olabilir.

Bu gibi durumların oluşmaması adına öğretmene ve anne-babaya düşen bazı görevler vardır. Bunlar; öğretmenler üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitimler almalı, tanılama araçlarını ve öğrencileri yönlendirecek rehberlik hizmetlerini bilmeli, müfredatı ve programı zenginleştirip farklılaştırmalı, gerekirse öğrenci için bireysel eğitim planı hazırlayabilmeli, yaratıcı ve üretkenlik içeren etkinlikler yapmalı, etkinliklerinde görsellerden ve teknolojiden yararlanmalıdır (Levent, 2014). Bununla birike öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurmalı, farklı stratejiler uygulamalı, sıcak bir sınıf atmosferi oluşturmalı ve yeniliklere açık olmalıdır (Özkan, 2009).

Bu çocuklar bazı durumlarda kendilerinden beklenen performansı sergileyemeyebilirler. Bunun nedeni bir öğretmen tarafından mutlaka irdelenmelidir. Başarısızlığa neden olan nedenler bulunmalı ve önlem alınmalıdır. Başarısızlığın üzerinde durulmaması çocuğun öğrenmekten zevk almasını engelleyebilir. Daha ileriki yaşlarda ise çocuk içe kapanarak, kendini sosyal çevreden izole etme ihtimali ortaya çıkabilir (Ersoy ve Avcı, 2000).

Üstün yetenekli çocuklar yeteneklerini ve kendilerini gösterecekleri bir eğitim modeliyle yetiştirilmelidir. Bu anlamda ebeveynler çocuklarına uygun eğitim kurumlarını bulmalı ve en önemlisi çocuğunun erken tanınmasını sağlamalıdır (Davis, 2014).

Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklar okullarda yeterince karşılanamayan gereksinimleri nedeniyle, sınıf etkinliklerinde hayal kırıklıkları yaşayabilirler. Bu durumda bu tür çocuklar okullarda çok soru soran, kuralları ve yöntemleri sorgulayan, hızlı çözümleri nedeniyle de problemlili çocuk durumuna gelebilirler. Ancak, eğitim gereksinimleri karşılanan çocuk, yeni keşifler; icatlar yaparak, yeni tedavi yöntemleri bularak, potansiyellerini kendi ilgi alanlarına yansıtarak ve uzmanlaşmak suretiyle sadece kendi ülkelerine değil, bütün insanlığa katkıda bulunabilirler (Özkan, 2009). Ailelerinde baskısıyla son on yılda konuyla ilgili kanunlar düzenlenmeye, eğitim merkezleri ve okullar açılmaya başlanmış olmasına rağmen hala yeterli değildir.

Genellikle üstün yetenekli öğrenci üniversite başarısı için çabalar, kariyerini planlar, iyi bir hayat sahibi olmayı umar. Ancak Hollingworth (1991)'un belirttiği gibi parlak öğrenciler okullarda ciddi problemler yaşayabilirler. Onlar kendilerine göre daha yavaş düşünen arkadaşlarına karşı çok sabırsız olabilirler veya karşılaştıkları mantıksızlık, ikiyüzlülük ve adaletsizlik yüzünden üzüntü

yaşayabilirler. Bu sebeple, Colangelo (2003) “*üstünlük ne kadar fazla ise danışmanlık hizmeti o denli gereklidir*” demiştir. Danışmanlık ve rehberlik hizmetinin, üstün yetenekli çocuk ve ailesi için her üstün yetenekli çocuğun eğitiminde yer alması gerekmektedir (aktaran Davis, 2014).

Danışmanın görevi öğrencinin kendine ait ilgi, beceri ve yeteneklerini keşfetmesinin yanında öğrencinin değerlerini, hayata bakış açısını, kariyer planlarını yapması konusunda yardımcı olmaktır. Davis (2014) çalışmasında, danışmanların üstün yetenekli öğrencilere verilen danışmanlık hizmetleri kapsamında; öğrencilerin yeteneklerini fark ettirmek, kendileri ve diğer çocuklar arasındaki farklılık ve benzerlikleri anlamak, her konuda başarılı ve yetenekli olmayacaklarını anlamak, okula karşı olumlu tutum oluşturmak, akranları ile iyi geçinmek, değer eğitimi vermek, eğitim ve diğer aktivitelerde denge oluşturmak, teşvik edici akademik program oluşturmak ile problem çözme becerilerini geliştirmek olduğunu belirtmiştir.

Danışmanlar, üstün yetenekli öğrencilere başarısızlık, sosyal uyumsuzluk ya da kişisel krizler gibi konularda yardımcı olur. Ayrıca, danışmanlar, öğretmen ve okul yönetimiyle iletişim halinde olmalı ve üstün yetenekli çocuk hakkında bilgi vermelidir (Davis, 2014).

Özoğlu (1975) yaptığı çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ve rehberlik danışman sorunlarını incelemiştir. Üstün yeteneği belirleme ve yeteneklileri seçme konusunda ölçme güçlükleri olduğunu belirtmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarına ulaşılmamakta; bu çocuklara test uygulanamamakta veya öğretmen kanaatleri belirlenememektedir. Ayrıca, rehberlik hizmetlerinin, üstün yeteneklileri belirleme ve seçme işlemlerinin yanında, öğrencilerin meslek seçimi konusunda da yetersiz kaldıklarını saptamıştır. Üstün yetenekli veya zekâlıların

eğitiminde rehberlik hizmetleri ve danışmanlık hakkında az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Rehberlik hizmetleri kapsamında özellikle üstün zekâlılar ile ilgili “tahmin edilebilir krizler” hakkında birkaç çalışmaya rastlanmıştır. Bunlar; okul başarısızlığı, mükemmeliyetçilik, kişilik gelişimi, başarısız olma korkusu, kariyer planlaması, sosyal kabul konusundaki krizlerdir (Yoo ve Moon, 2006). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar bize üstün zekâlı veya yetenekli çocukların üzerinde aile ve öğretmenlerinin onların kariyer ve meslek seçimleri hakkında baskıları olduğunu göstermektedir. Çocuklar, ebeveyn ve öğretmenlerinin memnun olması için bu isteklerini “yerine getirmek” için çaba sarf ettiklerini tespit etmiştir (Bildiren,2013). Bunun sonucunda da çocukların kendi üzerlerinde baskı hissederek ve danışman yardımına ihtiyaçları olabileceği düşünülmektedir.

Genellikle üstünlük ve farklılık toplum tarafından hoşgörü ile karşılanmamaktadır. En yaygın tepki “*Allah onlara bol zekâ vermiş daha ne istiyorlar?*” biçimindedir. Diğer tepkilerden biri de “*mevcut üstünlükleri yetmiyormuş gibi bir de ayrıcalıklı imkân ve fırsatlar tanınmamalı*” yargısıdır. Anne ve baba bu tür tepkilerle karşılaşmaktadır (Akarsu, 2001). Ancak konu ile ilgili çalışmalar bize ülkemizde bu tür çocukları tanıyan yetişkinlerin onlara sempati ve yardım duygusuyla yaklaştığı yönündedir. Üstün yeteneklileri eğitiminin ülkemizde ihmal edilmesinin bir başka sebebi de eğitim alanında üstün yetenekli kişilerin azlığından kaynaklanmaktadır (Akarsu, 2001).

Yapılan bir çalışmada ailenin aşamadığı en büyük sorunun olarak kurumsal desteğin olmayışı konusudur. Anne ve baba her aşamada okul, program öğretmen seçme sıkıntısı yaşamaktadır. Açılan özel okullar ve bilim sanat merkezleri mevzuatı, akademik kısıtlamalar, tanılama ölçeklerinin zaman aşımına uğraması ve uzmanların

niceliksel- niteliksel yetersizliği konuları üstün yetenekli çocuklar ve aileleri için yetersiz kalmaktadır. Bu durum aileleri çaresizliğe itmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000).

2.6.2 Üstün Yetenekli Çocuklardan Dolayı Yaşanan Aile Sorunları

Üstün zekâlı/yetenekli çocukların farklı gelişim özelliklerinden dolayı ebeveynler farklı sorunlar yaşamaktadır. Bunları sıralarsak çocukların fazla meraklı olduklarından dolayı çok soru sormaları, farklı öğrenme şekilleri, kusursuz belleğe sahip olmaları, eşzamanlı olmayan gelişim, erişkin arkadaşlığı, hazır cevap olmaları, motor becerilerindeki farklılıklar ile aşırı duyarlı olmalarından dolayı anne-babalar aile ortamında bazı güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

Ersoy ve Avcı'ya (2000) göre üstün yetenekli çocuklar çok sık soru sorarlar ve yüzeysel verilen cevaplar çocukları tatmin etmemektedir. Bu çocukların sorularına derinlemesine cevap verilmeli ve ayrıntılara dikkat edilmelidir. Cevap verilemeyen sorulara farklı kaynaklardan bilgi edinilerek süreç içinde cevap verilebilir. Yetişkinler, bu çocukların geliştirdikleri ürünleri ortaya koymalarına olanak vermelidir. Çocukların bu çabaları ödüllendirilmeli ve yeni ürünler ortaya koyulması için motive edilmelidir.

Üstün yetenekli çocuklar, birçok farklı şeyi organize etme ve insanları yönlendirmekten, liderlik yapmaktan hoşlanırlar. Fakat katı kurallar ve uygulamalar onları kaba ve zorba durumuna düşürebilir. Hatta ev ortamında konulan kurallardan hoşlanmaz ve kurallara genellikle uymazlar (Ataman, 2003).

Üstün yetenekliler, diğer bireylere karşı oldukça hassas, eleştirel ve sempatik davranabilirler. Kendilerinin eleştirilmesine ya da arkadaşları tarafından kabul görememe konusunda kaygıları da vardır (Ataman, 2004a).

Bu çocuklar yüksek enerji ve konsantrasyona sahiptirler, belirli bir durum ve olaya uzun süre odaklanabilirler. Ancak bu çocuklar aktif olmadıklarında

kendilerini yetersiz hissedip, bireylerin düzenlerini bozabilirler. Neticede sürekli uyaran arayışı içinde olabilirler. Bu durum evde ebeveynleri sıkıntıya sokabilir (Ataman, 2003).

Bildiren (2011) çalışmasında üstün yeteneklilerin yaşadıkları sorunlarla ilgili tespitlerde bulunmuş ve çocukların kendi ifade ettikleri sorunları çalışmasına aktarmıştır. Bu sorunlardan bazılarını sıralarsak; çocuklar anne-babalarını çocuklarına aşırı ders çalıştırması, mükemmel olmalarını beklemeleri, fikirlerinin alınmaması, basit ve saçma ödevlerinin olması, öğretmenin ona olumlu pekiştireç vermemesi ile sorulan sorulara cevap alamadıklarını belirtmişlerdir.

Üstün yetenekli çocuklar, istemeyerek de olsa bazı planların gidişatını veya kaderini değiştirebilirler. Bunun sonucunda da sıra dışı olarak adlandırılabilirler (Bildiren, 2013). Espri kabiliyeti yüksek olan bu çocuklar, bazen esprileri olumsuz ve kırıcı olabilirler. Dikkat çekmek için esprilerde aşırıya kaçtıklarında sınıfta dalga konusu olabilirler.

Eş Zamanlı Olmayan Gelişim

Üstün yetenekli çocukların bilişsel, duygusal ve motor gelişimlerinin hızı ve derecesi çoğunlukla farklı düzeylerde gerçekleşir. Sıklıkla görülen gelişimdeki bu dengesizliğe “eş zamanlı olmayan gelişim” (asynchronous development) adı verilmiştir (Saranlı ve Metin, 2012).

Eş zamanlı olmayan gelişimden dolayı yetişkinler çocuklarını bazen doğru yönlendiremeyebilirler. Ebeveynler üstün yetenekli/zekâlı çocuklarının her şeyi “daha iyi bildiklerini” düşünürler. 5 yaşındaki bir çocuğun, ilkokul seviyesindeki okuyabilmesine karşın parmak emme ve ya ayakkabısını bağlayamama gibi beceri eksiklikleri olabilmektedir. Ebeveynler, bu durumla karşılaştıklarında çocuklarını cezalandırmaya çalışabilir ve bu davranış kesinlikle doğru bir tutum değildir. Böyle

durumlarda ebeveynler, normal gelişim gösteren çocuklara nasıl davranıyorsa bu çocuklara da öyle davranmalıdır (Ataman, 2003).

Benlik Saygısı

Benlik saygısı, kişinin kendi hakkında yaptığı, sürdürdüğü değerlendirme, uygun ve uygun olmayan tutumları ile davranışları ifade eder; kişinin yeterli, başarılı, önemli ve değerli olduklarına dair olan inançlarıdır (Bildiren, 2013). Basit tanımıyla ise bireyin kendisi hakkında görüş ve değerlendirmeleridir (Levent, 2014). Üstün yetenekliler ile ilgili çalışmaların büyük kısmında benlik saygısı kavramına rastlanmaktadır. Araştırmalarda, düşük benlik saygısının kaygı, stres, depresyon, yaşam doyumu ve yalnızlıkla ilişkili olduğu kanıtlanmıştır. Yüksek benlik saygısı olan kişiler başarılarını kendi emekleriyle kazandıklarını düşünmektedir. Yüksek benlik duygusuna ait kişi ve çocuklar, başarısızlık durumunda kendilerini motive edebilir, kendi kontrol duygusunu hissedebilir, hatalarını kabul eder ve daha fazla çalışma ihtiyacını hisseder (Bildiren, 2013).

Üstün yetenekli çocukların benlik sayıları ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda, üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha olumlu benlik saygısı geliştirmiş olduğu tespit edilmiştir. Bazen bu değerlerin cinsiyete göre de değişkenlik gösterebildiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca üstün yetenekli erkek çocukların kız çocuklarına nazaran daha düşük benlik algıları olmakla birlikte, depresyona yatkınlıklarının daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır (Bildiren, Büküşoğlu ve Kaya, 2008).

Colangelo ve Davis'in (2003) çalışmasına göre, sınıf seviyesi yükseldikçe üstün yetenekli bireylerde benlik saygısı düzeyinin azaldığını tespit etmiştir. Üstün yeteneklilerin aşırı duyarlılıkları, bazı şeyleri değiştiremiyor olmanın verdiği çaresizlik duygusu, aile ve çevrenin onlardan yüksek beklentileri, sonucunda

çevreden gelen baskı nedeniyle üstün yetenekli/zekâlı çocukların benlik kavramları olumsuz etkilenmektedir. Bu durumdan farklı olarak Ataman (1984), üstün yeteneklilerin zekâ seviyelerinin etkisiyle daha etkili savunma mekanizmalarının olmasından dolayı benlik saygı düzeyleri normal gelişim gösteren çocuklara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir (aktaran Levent, 2014).

Üstün yetenekli çocukların tüm gelişim alanlarında aynı düzeyde gelişme görülmemektedir. Çocukların yetenek alanları dikkate alınarak aileler tarafından diğer gelişim alanlarında da benzer performansı beklemek çocuk üzerinde baskı ve kaygı yaratmaktadır. Bu durumda çocukların, benlik saygılarının düşmesine ve kendilerine güvenlerinin azalmasına neden olmaktadır (Metin, 1999).

Üstün yetenekli çocuklarda benlik saygısı arttıkça, hatalara gösterdikleri tepkileri ile yaptıkları davranışlardan şüphe duyma eğilimlerinde azalma olmaktadır. Bununla birlikte çocukta mükemmeliyetçilik arttıkça, benlik algısında azalma gözlenmektedir (Bildiren, 2011). Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçiliğin olumsuz etkilerinden korumak için çocuk ile anne-babaların neler yapabileceğini Gür (2011) aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

- Anne babalar, çocuklarının daha kolay ulaşabilecekleri, açık ve net şekilde belirlenmiş akademik hedef oluşturmalıdır.
- Beklentiler tam olarak tanımlanmış, yapılandırılmış ve onu zorlamayacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Her zaman önce yanlış değil doğru vurgulanmalıdır
- Çocukların rahatlaması ve motive olması için özel faaliyetler(sinema, tiyatro, hobi vb.) düzenlenebilir anne ve babanın da bu etkinliklere katılması önemlidir.

- Çocuklara, hataların da öğrenme sürecinin bir parçası olduğu, herkesin hata yapabileceği, hatalardan da çok şey öğrenileceği vurgulanmalıdır.
- Çocuğa belli sonuçlara varabilmek için sabırlı olması gerektiği, bunların çok hızlı bir şekilde gerçekleşmeyeceği anlatılmalı, örnek olaylarla bu anlatılanlar pekiştirilmelidir.
- Hiç kimsenin her alanda mükemmel olamayacağı vurgulanmalıdır.
- Çocuğun çabaları takdir edilmeli, sadece ürün değil sürece de önem verildiği belirtilmelidir. Çocuğun ne yaptığından çok neler öğrendiğine odaklanılmalı, başarıya değer verildiği kadar emek ve çabaya, çalışmaya da değer verildiği vurgulanmalıdır.

Arkadaşlık

Genellikle üstün yetenekli çocuklar sosyaldır ve çevreyle işbirliği içinde çalışabilir. Ancak bazı üstün yetenekli çocuklarda erişkinlerle arkadaş olma veya erişkinlerle iletişim içinde olmayı tercih etme durumları gözlemlenir. Bu durum çocuğun, akranları ile iletişiminin sınırlı olmasından ya da erişkinlerin onlara daha yardımcı olabileceklerini düşündüklerinden ortaya çıkmaktadır (Ataman, 2003). Çocuğu erişkinlerle arkadaş olan ebeveyn farklı düşüncelere ve kaygılara kapılabilir. Dolayısıyla bu durum anne ve babada olumsuz düşünceler yaratabilir.

Üstün yetenekli veya zekâlı çocukların, eleştirilmek ile arkadaşları tarafından kabul görme konusunda endişeleri vardır. Diğer insanların da benzer değerlere sahip olmalarını beklerler. Ayrıca mizahi yeteneğe sahip bu çocuklar olumsuz ve incitici biçimde espri yapabilir ve akranlarının olumsuz tepkileriyle baş başa kalabilir. Ders esnasında sık sık ilk cevap verme istekleri olduğundan, arkadaşlarının dikkatlerini dağıtabilirler (Bildiren, 2013). Davis'in (2014) üstün yetenekli çocukları akranlarının onları nasıl değerlendirdiği ile ilgili yaptığı çalışmada; "arkadaşlarına göre üstün

yetenekli çocuk kesinlikle tuhaftır, çünkü onlar farklıdır” sonucuna vardığı görülmüştür.

Ersoy ve Avcı (2000) çalışmasında, üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla olduğu kadar, ilgi ve ihtiyaçları yönünden kendilerine benzeyen üstün yetenekli çocuklarla iletişim kurmaları gerektiğini savunmuştur. Üstün yetenekli çocuk kendisi gibi yeteneklilerle zaman geçirdiğinde kendi farklılıklarını hissetmeyerek, özgüven geliştirebilir. Ayrıca böylelikle yeteneklere ilişkin farklı bakış açıları geliştirmelerine de olanak sağlanabilir.

Liderlik

Zekâ ve liderlik birbirine bağlı iki kavramdır. Alan yazında, üstün zekâlılık ve liderlik özelliği arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur (Emir ve Acar, 2007). Üstün zekâlı veya yetenekli kişilerin liderlik özelliğinin olduğunu açıklayan kişi Hollingworth (1939) olmuştur. Daha sonra Sternberg (2005) de liderliğin üstün zekâlılığın üç bileşeninden biri olduğunu savunmuştur. Ersoy ve Avcı (2000) çalışmasında, liderlik özelliği olan üstün yetenekli bireylerin sosyal durumları ile başa çıkabilme, ilişki kurabilme ve sürdürübilme, sorumluluk alma, grup çalışmasına yatkınlık, objektif karar alabilme ile empati kurabilme becerilerinin de yüksek olduğunu belirtmiştir. Bildiren (2013)’e göre okul öncesi dönemde, üstün yetenekli çocukların en belirgin özellikleri arasında liderlik özelliği vurgulamıştır. Çalışmaya göre, liderlik becerileri yüksek olan çocukların, yetişkinlerle ve diğer çocuklarla daha kolay iletişim kurduğunu, yeni durumlara kolay uyum sağladığını, akranları tarafından ilk seçilen kişiler olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında bu özelliği baskın olan çocukların hedeflerine ulaşmak için başkalarına baskı yapabilecekleri de belirtilmiştir. Liderlik özelliği yüksek öğrenciler, sınıfta ön plana çıkmak isteyebilir, bu durum diğer öğrencilerin özgüvenlerini olumsuz şekilde etkileyebilir. Bu kişilik

özelliğine sahip öğrenciler, kendi yöntemleri ile çalışmak isteyip sınıf ortamında düzensizliğe neden olabilirler (Ataman, 2003).

Mükemmeliyetçilik

Mükemmeliyetçilik; bireyin bir işi en iyi şekilde tamamlama, verilen görevleri başarılı şekilde yapma isteğine işaret eder. Freedman ve Jensen (1999)'a göre mükemmeliyetçilik çalışmalarında, özenli ve titiz davranma, elinden gelenin en iyisini yapma şeklinde algılanması gerekirken; bu durumun zamanla takıntı haline gelmesi ile bireyde rahatsız edici düşüncelere ve tepkilere yol açması gibi ciddi bir problem olarak da algılanabilmektedir (aktaran Gür, 2011). Mükemmeliyetçilik “kendine yönelik”, “başkalarına yönelik” ve “sosyal kaynaklı” olmak üzere üçe ayrılır. Kendine yönelik mükemmeliyetçilik, kişinin kendine yüksek hedefler belirlemesi ve bu doğrultuda kendini sert bir şekilde eleştirmesidir. Başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik, kişinin başkalarının yetenekleri hakkındaki yüksek beklenti ve başkalarını suçlama ve hatta kin gibi duygular hissetme durumudur. Sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik ise başkaları tarafından tanımlanan ve ya hedeflenen beklentileri elde etme durumudur (Bildiren, 2013).

Literatürdeki çalışmalarda da gerçekçi olmayan hedeflerden dolayı üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçi tutum içine girdiklerini göstermektedir. Üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynleri, belirledikleri hedeflerin ne kadar yüksek standartta olduğuna karar vermekte güçlük yaşarlar. Bunun sebeplerinden biri de ailelerin, üstün yetenekli çocuklarının eğitimine ait bilgiden yoksun olması nedeniyle, çocuklarda beklentilerinin yüksek düzeyde olmasındandır. Bu beklentileri karşılayamama kaygısı oluşan çocuklarda, yapacakları hatalara karşı aşırı duyarlılık durumu gelişebilir. Üstün yetenekli çocukların davranışlarının doğruluğuna

duydıkları şüpheleri ve aile beklentileri arttıkça, bu çocukların hatalara gösterdikleri ilgi hususunda paralel bir artışın olduğunu göstermektedir (Bildiren, 2013).

Smutny (2001), üstün yetenekli çocuk kendini değerli hissetme duygusunu başarıyla ilişkilendirebilir, aile ve öğretmenlerinin beklentilerinin üzerinde, ulaşılması güç hedefleri kendisine belirleyebilir. Bazı durumlarda, üstün yetenekli çocuğun başarısız olmasının altında yatan sebep aşırı mükemmeliyetçilik olabilmektedir. Çocuk çok fazla çalışıp başarısız olma kaygısı yaşamaktansa, az çaba göstererek başarısız olmanın daha iyi olduğuna kendisini inandırabilmektedir (aktaran Gür, 2011). Bu durumda aşırı mükemmeliyetçilikle başarılı olma arasındaki farkı kavrayamayan çocuk, kendisini rahatsız edici düşünceler geliştirmekte ve çocuğu strese sokmakta bu durum da çocuğun ilerlemesini veya başarılı olmasını engellemektedir (Gür, 2011).

Bencik (2006)' a göre mükemmeliyetçi çocukların bazı özellikleri ve düşünceleri;

- Çok zekidirler ve düşünceleri katı ve siyah- beyazdır.
- Sürekli kendilerini eleştirir ve kendilerine çok yüksek veya ulaşılamayacak hedefler belirlerler.
- Sürekli ve ısrarlı olarak kendilerine karşı tatminsizdirler. Bu tatminsizlik, ileriki yaşlarda yeme bozukluğu ve ya alkol bağımlılığı gibi sorunlar yaşamalarına neden olabilir.
- Başarıya ulaşırsalar bile kendilerini takdir etmezler ve mükemmele ulaşmak için engellenmişlik duygusu yaşarlar.
- Çoğu işe sanki bütün benlik değerleri o işe bağlıymış gibi yaklaşırlar.
- Ya çok çalışırlar ya da hiç çalışmazlar (aktaran Bildiren, 2013).

Aşırı mükemmeliyetçi çocuklar; hiçbir zaman hata yapamayacağını, her zaman başarmak, en iyiyi yapmak zorunda olduğunu düşünmekte ve çoğunlukla

başarıları sebebiyle ödül ve onay almayı beklemektedirler. Çocuğun, her zaman en başarılı olması gerekmediği, bazen de istediği sonuca ulaşamayacağını bilincinde olması gerekmektedir (Gür, 2011).

Stres ve Depresyon

Her çocukta farklı şekilde stres gözlenirken, bazı çocuklar hiperaktivite özellikleri göstermekte ve bu özellikten dolayı dikkatini derse yoğunlaştırmakta zorlanmakta, derse karşı motivasyonunu kaybettiği için okula karşı olumsuz tutum geliştirebilmektedir. Aynı zamanda eğer üstün yetenekli çocuk anne ve babasından destek almadığı zamanlarda da stresi artabilir ve hatta çocuğu depresyona kadar sürükleyebilir. Bunun sonucunda çocuklarda, yeme ve uyku bozukluklarına neden olabilir. Strip ve Hirsch (2000) 'e göre üstün yetenekli çocuklardan beklentinin yüksek olması, okulun çocuklara sıkıcı gelmesi, arkadaş edinmekte zorlanma gibi durumlarda çocuklardaki stres artmaktadır (aktaran Levent, 2014).

Bu özelliğe sahip çocuklarda başka bir stres kaynağı ise aşırı duyarlılıkları ve mükemmeliyetçi olmalarından dolayı ortaya çıkan streştir. Ayrıca, Webb, Meckstroth ve Tolan (1994)'e göre bu çocukların depresyona girme ihtimalleri normal gelişim gösteren çocuklara nazaran daha yüksektir. Weiss (1990), üstün yetenekli çocukların kendileri ve başkaları için koydukları yüksek hedefler ve yalnızlık sebebiyle depresyona daha yatkın olduklarını savunmuştur (aktaran Levent, 2014). Bundan farklı olarak bu çocukların başarılı olmaları için anne ve babalarından baskı gören ve anne babalarının beklentilerini karşılayamamaktan dolayı özgüven eksikliği gösteren çocuklar depresif davranışlar gösterebilir.

Ciğerci (2006), üstün yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin stres karşısındaki psikolojik belirtilerini araştırdığı çalışmada; üstün yetenekli ergenlere nazaran, normal gelişim gösteren çocukların depresyon, somatizasyon, obsesif-

kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm gibi psikolojik rahatsızlıkların görülme riskinin daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Üstün yetenekli çocukların kaygı ve stres düzeyleri normal gelişim gösterenlere nazaran daha yüksek olduğundan bu çocuklara stres yönetimi ve duyguların kontrolüne yönelik eğitimlerin verilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Bu konuların rehberlik çalışmalarında da yer verilmesi gerektiği savunulmuştur (Levent, 2014). Çocuklarında stres ve kaygı gözlemleyen ebeveynler ise bu konuda çocuklarına destek olmalı ve onları anlamaya çalışmalıdır.

Dışlanma ve Yalnızlık

Üstün yetenekli çocukların gözleme ve farkındalıkları yüksek olduğundan sosyal duyarlılıkları ve insan ilişkilerine yönelik algıları açıktır ve etrafından olan biteni hızlı bir şekilde anlamlandırabilir. Zaman zaman bu çocuklarda kendi dünyalarına çekilme davranışları ve içlerine kapanma durumları görülebilir. Bu durumda da, kendilerinin ve çevresindeki insanların yüksek beklentileri olabilir. Ayrıca, bu çocukların basit şeylerle konuşmak ve ilgilenmek yerine, hayal dünyalarına ve düşüncelerine yönelme istekleri vardır (Clark, 2002). Bazı durumlarda da duygu ve düşüncelerini paylaşacakları kendilerini anladıklarına inandıkları arkadaş bulmakta zorlandıklarından; yalnızlığa itilip, içe kapanabilirler (Stuart ve Beste, 2008).

Üstün yetenekli çocukların; akademik becerilerinin güçlü olmasından dolayı, okul ortamında onların başarılı olması sebebiyle diğer çocuklar tarafından kıskanılmaya ve dışlanmaya sebep olabilirler. Bu durum ev ortamında huzursuzluk yaratabilir. Çocuk anne ve babayla daha çok zaman geçirmek isteyip, arkadaşlarından göremedikleri ilgiyi anne babadan bekleyebilir. Ayrıca bu tarz kıskançlık durumları bu çocukların ileride sosyal ilişkilerinde güvensizlik

yaşamalarına neden olup yalnızlık gibi problemleri ortaya çıkarabilir (Saranlı ve Metin, 2012). Davasligil (2004), üstün yetenekli çocuklara ebeveynler tarafından sosyalleşme imkanı verilmezse, ileride çocuğun uyumsuz problemler göstermesinin muhtemel olduğunu ve zamanla yalnızlık davranışını öğrenerek “yalnız çocuklar” olacaklarını savunmuştur. Bu yalnızlık durumu çocuğun bireysel gereksinimleri ve toplumun baskısı arasındaki çatışmalardan oluşmaktadır, bu durumda da çocuk üstün yetenekliliğin/zekânın bedelini ödemektedir.

Wright (1990) çalışmasında, üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren akranları tarafından dışlandıklarını ve yalnız kaldıklarını savunmakla birlikte, bu çocuklar kendi düzeylerindeki akranlarıyla uyumlu olduklarını da belirtmiştir (aktaran Saranlı ve Metin, 2012). Bu durumda ebeveynler, çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerinin daha verimli olması adına çocuklarının potansiyelindeki eşdeğer bu tarz kurum, kuruluş veya eğitim ortamı içinde olmalarını desteklemelidirler. Hollingworth, üstün yetenekli çocukların sosyal dışlanma ve yalnızlık durumunu en yoğun şekilde 4-9 yaşları arasında yaşadıklarını, buna karşın kendilerine uygun bir eğitim grubuyla çalıştıklarında dışlanmanın ortadan kalktığını vurgulamıştır (Kerr, 2009).

Hayal Kırıklığı

Üstün yetenekli çocuklar zihinsel gelişimleri açısından akranlarından önde olmalarına karşın sosyal-duygusal ve fiziksel gelişimde bu durumu gösteremeyebilirler. Farklı gelişim alanlarındaki eş zamanlı olmayan gelişim sebebiyle hayal kırıklıklarına uğrayabilirler (Saranlı ve Metin, 2012). Bu çocuklar isteklerini ve duygularını kavramlaştırabilirler. Fakat motor becerilerinin bilişsel becerilerine nazaran geride kalması onları hayal kırıklığına uğratar ve yaş düzeyi becerilerini kabul etmede zorlanırlar (Levent, 2014). Peine (2003), üstün

yeteneklilerde görülen hayal kırıklığı kişinin kendisinden nefret etmesinden başlayarak genişleyerek bu durum okul, ev, arkadaş, çevre veya ailesine karşı nefrete de dönüşebilir (aktaran Oğurlu ve Yaman, 2010).

Üstün yetenekli çocuklar küçük yaşlardan itibaren soyut düşünme becerisine sahiptirler dolayısıyla düşünme şekilleri normal gelişim gösteren çocuklara nazaran farklıdır. Çocuğun çevresindeki insanlar üstün yetenekli olmanın getirdiği farklılıklara eleştiri, kızgınlık, alay gibi olumsuz tepkiler verebilir. Bu durumda hayal kırıklığına uğrayan çocuk hayal kırıklığı yaşayarak kendini izole etmeye çalışır (Oğurlu ve Yaman, 2010). Ebeveynler çocuklarının duygusal durumlarının farkına varmalı, yalnızlık, hayal kırıklığı yaşayan çocuğuna karşı sabırlı olmalı ve çocuğun sorunlarını çözmesine destek olmalıdırlar.

2.6.3 Ailelerin Kendi İçinde Yaşadığı Sorunlar

Öğrencinin okul hayatına başlamasıyla aileler, çocukları yaşlılarından farklı olduğu için okul, çevre ve sınıf ortamında önyargılar ve yanlış yaklaşımlarla karşı karşıya kalır ve bunlarla mücadele etmeye başlar. Levent (2014) araştırmasında, ailelerin karşılaşılabileceği problemleri uzun vadeli ve kısa vadeli problemler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ailelerin uzun vadede karşılaşılabilecekleri en önemli problem, erken yaşta tespit edilemeyen üstün yetenekli çocuklarının olağandışı potansiyellerini kullanamadığı için bu kapasitenin kaybolma riski olmasıdır. Kısa vadedeki problem ise potansiyellerini verimli şekilde kullanamadıklarında bu çocuklar sinirli, saldırgan ve zarar verici davranışlarda bulunabilir ve daha fazlası ilerleyen yaşlarda depresyona girme riskleri de artar.

Çoğunlukla üstün yetenekli çocuklar lider özelliğine sahiptir ve bu çocukların olumlu bir şekilde yönlendirilmeleri gerekmektedir. Aksi halde, çete liderlerinin aslında pek çoğunun üstün yetenekli oldukları unutulmamalıdır. Üstün yetenekli

çocukların ailelerinin daha şanslı olduklarına dair yanlış kanılar vardır. Ancak, bu çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha fazla kaynağa ihtiyaçları vardır. Anne ve babaların bu tür çocukları daha sıkı takibe almaları gerekir (Ataman, 2013). Bu çocuklar daha ayrıntılı ve derinlemesine düşündüklerinden diğer yaşlılarından daha fazla bilgi edinmek isterler ve daha sık soru sorarlar. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin bu konuda daha sabırlı olması ve onları desteklemesi gerekmektedir (Özkan, 2009).

Dağlıoğlu ve Alemdar (2010). üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile ilgili yaptığı araştırmada; üstün yetenekli çocukların eğitiminde her ne yaş veya nasıl yetenek düzeyinde olursa olsunlar önemli olanın çocukların çevreleri, hazırbulunuşlukları ve gelişim hızlarının dikkate alınarak bir uyumun sağlanması gerektiğini savunmuştur. Dolayısıyla anne ve babalar çocuklarının sadece bilişsel gelişimini değil, özellikle motor ve sosyal becerilerini de desteklemeli, bu beceriler ile ilgili etkinlikler planlamaya da özen gösterilmelidir.

Akarsu (2001) yapmış olduğu çalışmada, ailelerin birçoğunun “üstün yetenekliliğin” ne demek olduğunu ve bu tür çocuklarla ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini belirtmiştir. Aileler çocuklarının ancak diğerlerinden farklı olduklarını fark ederler. Bu farklılık zamanla avantaj olmaktan çıkar ve dezavantaj haline gelir. Çünkü üstün yetenekli ailelerin baş etmek durumunda oldukları sorunlar vardır. Bunların; ailenin üstün yetenekli çocuklarla baş etmesi, ailenin kendi içinde farklılıklarla ve çevreyle baş etmesi, okul ve eğitim kurumlarıyla baş etmesi olarak belirlenmiştir (Akarsu, 2001). Üstün yetenekli çocukların anne ve babaları olmak çoğu zaman zor ve bıktırıcı olabilir.

Ailelerin yaşadığı en önemli güçlüklerden biri de üstün yetenekli çocuklarının gelişimlerini desteklemenin zor olmasıdır. Üstün yetenekli çocukların normal gelişim

gösteren çocuklardan daha farklı ihtiyaçları olmaktadır. Anne ve babalar bu ihtiyaçları karşılamak için diğer ailelerden farklı olarak daha fazla sorumluluk almak durumunda kalırlar. Bu ihtiyaçların doğurduğu imkânlar kendiliğinden ortaya çıkmadığından üstün yetenekli çocuğun ebeveyni çocukları için ideal ortam, uygun okul, bölgesel imkanlar, farklı ilgi alanları ile hobilerini arayıp bulmak durumundadırlar (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Üstün yetenekli çocuğa sahip anne ve babalar için hazırlanmış, çocuklarında gözlemledikleri farklılıkları açıklayacak ve onlara rehberlik edecek kaynaklar yok denecek kadar azdır (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Bu durumda anne babaların üstün yetenekliliğe ilişkin farklı fikirler ve bakış açıları ile karşılaştığı durumda kafaları daha çok karışmaktadır. Dolayısıyla anne ve babaların çocuklarını, yaşlarına uygun gelişim özelliklerini bilmesi ve bu konuda pek çok kaynaktan yararlanması gerekmektedir.

Ailelerin çocuklarıyla ilgili üstlenmiş olduğu görev ve sorumluluklar, üstün zekâli ve üstün yetenekli çocuğa sahip olmaları durumunda daha da artmaktadır. Özellikle aile ve çevresel etmenler; üstün yetenekli çocuğun özsaygı, tutumlar, motivasyon, değerler, ilgiler, sorumlulukları ile duygusal gelişimi açısından önemlidir (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Bir ev ortamında üstün yetenekli çocuğa özel muamele yapılıyorsa, bu evde kıskançlıklar ve kardeş hoşgörüsüzlüğu olabilir ve diğer yandan üstün yetenekli çocuk ailesinin otoritesini reddedebilir. Bu durumda aile içinde çatışma ve stres durumu yaratabilir (Davis, 2014).

Anne babanın zamanını, enerjisini ve kaynaklarını kullanan üstün yetenekli çocuk, diğer kardeşlerinin hakkını yemekle suçlanabilir. Olağan dışı yetenekle donatılmış çocuğun kardeşleri ile arasındaki farklılık, anne baba tarafından iyi idare

edilmezse tüm aile ilişkilerini bozan ve çocukların özgüvenini ciddi ölçüde zedeleyen sonuçlar doğurabilir (Çamdeviren, 2014). Ev ortamında kardeşlerle olan kıskançlık veya üstün yetenekli olan çocuğa karşı hoşgörüsüzlük, çocukta anne ve babanın otoritesine karşı durmasına neden olabilir. Ev ortamında olan bu çatışma çocukta stres yaratabilir. Sonuç olarak, aile içindeki problemler alkol ve uyuşturucu bağımlılığı ve çocuk suçlarına kadar gidebilir. Hatta bazen intihar bile mümkün olabilir (Davis, 2014).

Özellikle; erken çocukluk döneminde üstün yetenekli çocukların eğitimin, onlarla en çok birlikte olan ve çocuklarının ilk öğretmenleri olan ebeveynlerin bilinçli ve iyi bir gözlemci olması durumu çok önemlidir (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Roedell (1984), üstün yetenekli çocukların yaşadıkları hayal kırıklıklarını, yalnızlık durumlarını azaltmak ve çocukların çevresindekilerle etkili iletişim kurmaları için bazı yeterliliklere sahip olması gerektiğini savunmuştur. Bunlar; duygularını iletme, bilgi verme, bilgi veya yardım isteme, duygularını yönetebilme, arkadaşlarıyla fikir ayrılıklarında anlaşabilme, yapıcı bir şekilde anlaşmazlıkla baş edebilme, başkalarını incitmeden başarabilme, sataşma veya zorbalık gibi kışkırtmalara tepki vermeme ve otorite olan kişilerle çatışmamadır (Oğurlu ve Yaman, 2010). Bu doğrultuda anne babalara önemli görev düşmektedir. Çocuklarına bu yeterlilik becerilerini aşılmalı, daha olumlu sosyal beceriler kazanmalarına yardımcı olmalıdırlar.

Üstün zekâlı çocuklar için hazırlanacak programların araştırma, inceleme, gezi, deney ve gözlem yapmaya ve soyut düşünmeye yönelik hazırlanması gerekmektedir (Çamdeviren, 2014).

Üstün yetenekli çocuklar aileleri ile farklı etkinlikler yapmalıdır. Bunları sıralarsak; akraba ve dost ziyaretleri, geziler, park ve bahçe etkinlikleri, kültür

gezileri, okuma saatleri gibi etkinlikler olmakla birlikte; ebeveynler sinema, tiyatro, tartışma grupları, gençlik kolları gibi etkinliklere de çocukları götürmeli ve onlara farklı hobiler kazandırmak konusunda destek olmalıdırlar (Özkan, 2009).

Üstün yetenekli veya zekalı çocukların anne babaları çocuklarının farklılığı ile ilgili olarak bu konuda aşırı duyarlı olabilir, bu durum ailenin yakın çevresini rahatsız edebilir. Özellikle toplumda “*Onlar zeki. Nasıl olsa kendi sorunlarıyla baş ederler*” düşüncesi, ailenin yakın çevre ve akrabalarıyla anlaşmazlığa düşmesine neden olabilir (Bildiren, 2013).

Akarsu (2001) çalışmasında, üstün yetenekli çocuğa sahip olan anne babanın zamanla çaresizliğe düşüp, yardım alabileceği kaynak, kitap, kuruma ulaşamadığını belirtmiştir. Tüm çabalara rağmen anne ve baba hızla büyüyen çocuğuna yanlış bir tutum sergilemekte, çocuğu anlamamakta ve farklı davranışlar gösteren çocuğun aile içi ilişkileri zarar görebilmektedir. Çocuğun farklılıkları ile nasıl baş edeceğini bilemeyen aile farklılığı ortadan kaldırmak adına, çocuğu sıradanlaştırmaya başlar. Çocukta, ailesine ve kendisine sıradanlaşmanın bedelini ödettiği bir olgu yaratır. Buna da “*farklılığın bedeli döngüsü*” adı verilir.

Aileler, genellikle çocuklarının üstünlüğünü reddetme ya da abartma şeklinde iki tür tepkide göstermektedir. Yeteneği reddeden aile, çocuğun farklı isteklerini göz ardı ederek onları sıradanlığa itmektir. Üstünlüğü abartan aile ise çocuğun üstesinden gelemeyeceği beklentilerde bulunmakta ve çocuktan yeteneği dışındaki alanlarda yüksek performans bekleme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda çocukta başarısızlığa ve sahte benlik algısına sürüklemektedir (Davis ve Rimm, 1998).

Anne ve babadan birisi çocuklarının üstünlüğünün kendi tarafından kalıtımsal olarak aktarıldığını düşünmektedir. Açıkça söylenmese de anne ve ya baba

çocuklarının üstünlüğünden kendilerine pay çıkarmaktadır. Bu durum aile içinde çatışmalara sebep olmaktadır. Ayrıca, Davis ve Rimm (1998), aile içinde yaşanmakta olan zorluklar aileyi daha farklı şekilde etkilemekte bu durum aileyi daha çok ve çabuk parçalamaya götürebilmektedir. Toplumumuzda genellikle anne, çocuğun sorumluluğunu üstlenmekte, dolayısıyla evliliğin bitmesi durumunda genelde anne çocukla hayatına devam etmektedir.

2.7 Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Günümüzde Türk Milli Eğitim sistemimizin halen çözüme kavuşturmadığı önemli konulardan birisi, üstün yetenekli ve zekâlı çocukların eğitimleridir. Oysaki Türk toplumu üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda tüm dünyaya önderlik yapmıştır. Yunan filozoflarından Eflatun'un devlet adamı yetiştirmek için oluşturduğu sistem, Selçuklular 'da Gülhanelerde, Osmanlı Devleti'nde ise Enderun Mektepler' inde uygulamaya konulmuştur (Şenol, 2011).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde Üstün yetenekli/zekâlı eğitimin tarihsel gelişimi cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrılır (Şenol, 2011).

Cumhuriyet Öncesi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde uygulanan Enderun Mektebi, 15. Yüzyılın ortalarında Sultan II. Murat tarafından açılmıştır, daha sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından gerçek işleyişine kavuşmuştur. Fatih Sultan Mehmet; Enderun Mektebini, devşirme mektebi olmaktan çıkararak, devlet korunması için gerekli mülki ve idari kadro eğitimine yönelmesini sağlamıştır (Akkutay, 2001).

Osmanlı dönemi başlarında yaygınlaşan medreselerin amacı din görevlilerini ve ulemalarını yetiştirmektir. Ancak "Enderun Hümayun" adı verilen saray okulunda devlet yöneticileri ve görevlileri yettirilmekteydi (Akkutay, 2001).

Enderun mektebine alınan çocuklara, Kur'an-ı Kerim, tefsir, hadis, kelâm gibi dini dersler, edebiyat, şiir gibi, dil bilgisi, Arapça, Farsça gibi dil ve edebiyat dersleri ile matematik, coğrafya ve mantık gibi dersler okutulurdu. Bir taraftan da Osmanlı saray geleneği ve görgüsüyle, protokol kaideleri ve bürokratik işler öğretilirdi. Bunların yanında çeşitli sanat kollarında beceriler kazandırıldığı gibi sportif faaliyetlere de yer verilirdi. İç oğlanı, denilen Enderun talebesi, ortak bir kültürü özümseyerek, saray ve padişah hizmetlerinin yürütülmesini sağladı. Böylece Osmanlı Devleti; sarayda, yönetimde, ordu ve bürokraside ihtiyaç duyduğu kadrolarının bir kısmını bu şekilde yetiştirmiş olurdu. Bu talebeler, sarayda kademe kademe yükselmek suretiyle sancakbeyi rütbesiyle taşrada görev alırlardı. Öğrenimi bitirenlerin her yönden en seçkin olanları ise “Has Oda’ya geçirdi. Sokullu ve Köprülü’nün Kiler Oda’sından Has Oda’ya geçtikleri ve oradan sadrazamlığa atandıkları söylenmektedir (Ataman, 2008).

Bu saray okullarında yetişen kişilerin büyük bir kısmı, devletin en yüksek makamlarına kadar gelmiştir. Şairler, edipler, tarihçiler, musikiciler, sanatkârlar ve yazı sanatı ustalarının çoğu bu okullarda eğitim almışlardır (Akkutay, 2001). Bu durumda da anlaşıldığı üzere Osmanlı devletinin, idareciliği ve eğitimin önemini kavramış olduğunun bir göstergesidir. Bu sistemler, devlet, gençleri kabiliyetlerine göre sınıflandırmış ve onlara idarede şans vermiştir.

Böyle bir kurumun varlığındaki esas hedef, askeri temele dayanan Osmanlı İmparatorluğu’na yetenekli kumandan yetiştirmek ve devamlı büyüyen ülkenin farklı din ve kültürlerle sahip kitlelerini idare edecek sağlam yönetici kadrolarını temin etmektir (Davaslıgil, 2004).

19. yüzyıl başında 2. Mahmut devrine kadar devam eden askeri akademi, bu ülkede hatta bütün dünyada en ilginç ve önemli eğitim kurumlarından biridir (Ataman, 2008).

Cumhuriyet Sonrası Örgün Eğitim Uygulamaları

1975 yılına üstün yetenekli ve üstün zekâlı, yaratıcı bireyler için önemli bir tarih olarak bakılmaktadır. Bu tarihte; Sovyetler Birliği ilk uzay aracı Sputnik'i uzaya gönderince diğer gelişmiş ülkeler, Sovyetler Birliğinin uzay biliminde kendilerini geçme nedenini araştırdığında, karşılıklarına üstün yetenekli veya zekâlı çocukların eğitimine büyük önem verdiği ortaya çıkmıştır (Akkanat, 2004). Böylelikle dünyada üstün yetenekli/zekâlı çocukların eğitimi önem kazanmıştır.

Konu İle İlgili Yasalar

Osmanlı döneminde Enderun okullarında başlatılan üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitimindeki uygulamalar, Cumhuriyet döneminde 1948 yılında İdil Biret Suna Kan yasası ile devam etmiştir. Bu yasa, 1956 yılında 6660 Sayılı kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa gereği müzik ve plastik sanat yeteneği olan çocuklar güvence altına alınmıştır. Fakat 1978' den sonra yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yıllar arasında alınan öğrenciler Dünya çapında ünlü 20'ye yakın sanatçı devlet yardımıyla eğitim görmüşlerdir (Ataman, 2003). Aralarında Gülsin Onay, Verda Erman, Bedri Baykam, Ateş Pars, Fuat Kent ve Fazıl Say gibi sanatçılar, bu yasadan yararlanarak yetenekli oldukları alanlarda eğitim almak için yurtdışına gönderilmişlerdir.

Üstün yetenekli çocukların yetiştirilmesi ve ülkemizde çağdaş anlamda uluslararası başarılar kazanılması amacıyla, 1929 yılında 1416 Sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebeler Hakkında" kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre, her yıl farklı dallardan mezun olan öğrenciler için batı ülkelerinde Devlet veya

İktisadi Devlet Teşekkülleri dalında eğitim görmek isteyen kişiler seçilmiştir. Bu uygulama, 1943 yılında yürürlüğe giren 4489 Sayılı yasayla daha da geliştirilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde, yaparak yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirmek, bilgi ve yeteneği ürüne dönüştürerek gelişimini sağlamak ve ülke kalkınmasını köylerden başlatmak suretiyle daha yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi için 3803 Sayılı kanunla 1940 yılında, Köy Enstitüleri açılmıştır (Akkanat, 2004).

Türk Milli Eğitim Şura Kararlarında Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Düzenlemeler

(5. Şura) Özel eğitime, ilk olarak 1953'te yapılan bu şurada yer verilmiştir.

(11.Şura) Üstün yetenekli çocukların eğitimine ilk olarak 1982 yılında yapılan bu şurada yer verilmiş olup özel eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi kapsamında üstün yeteneklilerin eğitimi, özel eğitim dalları içerisinde yer almıştır (MEB, 1982). Ayrıca, 6. Maddede; Özel eğitime muhtaç çocukların tanınacağı ve gereken önlemlerin alınacağı belirtilmiştir.

(12.Şura) Üstün yetenekli ve zekâlı çocuklar için Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimine önem verilmesi, üstün yetenekli çocuklar için özel sınıfların açılması, zihinsel ve bedensel engelli çocukların eğitiminin yaygınlaştırılması kararı alınmıştır (MEB, 1988).

(15. Şura) Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için mevcut eğitim programlarında uygulanan esnekliğin sağlanması, öğretmenlerin bu alanla ilgili olarak hizmet için eğitim alması, öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi, eğitim-öğretimin öğretmen merkezli olmaktan çıkartılıp, öğrenci merkezli duruma dönüştürülmesi gibi kararlar alınmıştır (MEB, 1996).

(16. Şura) Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin gelişmesi için eğitim ortamının zenginleştirilmesi ve bu öğrenciler için gerekli programların oluşturulması ve ileri eğitimlerinin sağlanması kararları alınmıştır (MEB, 1999).

(17. Şura) Üstün yeteneklilerin eğitimleri ile ilgili en fazla kararın alındığı şuradır ve 9 maddeden oluşmaktadır (MEB, 2006). Bunlar;

1. Üstün yetenekli çocukların eğitimi ve öğretmen yetiştirme konularında planlama yapılmalıdır.
2. Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde üniversitelerde bölümler açılarak öğretmen istihdamı yapılmalıdır.
3. Bilim ve sanat merkezlerine devam etmekte olan öğrencilerin yaptığı etkinlikler ve projeleri okullar kredilendirmelidir.
4. Spor ve güzel sanatlar liselerine öğrenci alımı yapılırken, yetenek ağırlıklı sınavlar yapılmalıdır.
5. Üstün yetenekli öğrencilerin ilgi alanlarına uygun kurumlar ve araştırma merkezleri açılmalı, bu çocukların ebeveynlerine maddi destek verilmelidir.
6. Üstün yeteneğe sahip zihinsel, bedensel, işitsel engelli öğrencilerin üst eğitim kurumlarına girişleri için engelleyici unsurlar ortadan kaldırılmalıdır.
7. Bilim sanat merkezlerine öğretmen istihdam yapılırken, üstün yeteneklilerin eğitimine uygun öğretmen seçimi kriterleri oluşturulmalıdır.
8. TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler ile birlikte çalışarak üstün yetenekli öğrenciler için yaz-kış kampları, hafta sonu etkinlikleri ve mentorlük gibi etkinlikleri düzenlemelidir (Özkan, 2009).

Özel Sınıflar ve Türdeş Yetenek Grupları

Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitiminde ilk üstün özel grup uygulaması 1964-1965 yıllarında 3918 sayılı yasaya dayandırılarak Ankara, İstanbul, Eskişehir

ve Bursa’da, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından açılmıştır. Özel grup denemesi, Ankara Ergenekon İlkokulunda başlatılmış olup, seçilen ve IQ düzeyi 125 ve üstü olan öğrenciler bu okuldaki özel grupta, zenginleştirilmiş program uygulanarak eğitim almışlardır. Ancak deneme ortaokul düzeyinde planlanmış olmasına rağmen yarıda kesilmiştir. Bu uygulama 1971 yılında tümüyle uygulamadan kaldırılmıştır (Davaslıgil, 2000).

Türdeş yetenek grupları; uygun öğrenim alanlarında, yetenek düzeyleri ve özellikleri birbirine yakın olan çocuklar çeşitli ölçekler kullanılarak, belirlenmiş ve aynı çalışma grubunda toplanarak, çalışmalar yürütülmesidir (Baykoç Dönmez, 2012).

Türdeş yetenek grupları uygulaması 1959 yılında okullara kayıt olmak için gelen öğrencilere, grup yetenek ölçekleri uygulanmış ve bunların sonuçlarına dayanılarak her sınıf “A, B,C” bölümlerine ayrılmıştır. Ankara Sarar İlkokulu ve daha sonra Ankara Ergenekon İlkokulunda, Türdeş Sınıf Uygulaması başlatılmıştır ancak beş yılın sonunda herhangi bir değerlendirme yapılmadan uygulama sona erdirilmiştir (Levent, 2014).

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

1963 yılında kurulan TÜBİTAK’ın amacı, bilimsel ve teknolojik alanda gelişmeyi takip etmek, ulusal ekonomik kalkınma planını düzenlemek, yeniliklere hakim olmak, özellikle doğa bilimlerinde genç araştırmacıları teşvik etmek amacıyla kurulmuştur.

Bu kuruluş, üstün yetenekli gençleri araştırmaya yöneltmek ve geleceğin bilim insanı olarak yetiştirmek için teşvik etmektedir. Bu nedenle, ortaokul ve liselerde matematik, fizik, kimya, biyoloji yarışmaları düzenlenmektedir. Üstün başarı gösteren öğrencilere burslar ve ödüller verilmektedir. Ayrıca, lisans diploması

almış olanlar için “NATO ve Ford Vakfı” aracılığıyla dış ülkelerde uzmanlık bursları almaları da bu kurum tarafından sağlanmaktadır (Özkan, 2009).

Üstün Yetenekli ve Zekâlı Çocuklar için Türkiye’deki Eğitim Kurumları

- **İnanç Lisesi(TEVİTÖL) ve Yeni Ufuklar Koleji**

1990’da Sezai Türkeş, sütün yetenekli öğrenciler için tamamen yatılı ve parasız bir okul kurmak amacıyla Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesini (TEVİTÖL) kurmuştur. İnanç Lisesi’nin ilk 30 öğrencisi 1993’de eğitime başlamış, daha sonra 1994’te geçici tesisten, Gebze’deki İnanç Öğrenme Köyü’ne taşınmıştır (Akarsu, 2001, Akt: Ataman, 2008). Bu okul kurumun Talim ve Terbiye Kurulu’na onaylanmış bir müfredatı olmadığından yabancı dille eğitim yapan Anadolu Lisesi müfredatına ek olarak, Uluslararası Bakalorya (IB) programı uygulamıştır. Her yıl özel değerlendirme sınavı ile okula kabul edilen öğrenciler, Türk ve yabancı öğretmenlerin rehberliğinde eğitim görürler (Levent, 2011). Öğrenciler bu kuruma kabul görmek için üç aşamalı sınavdan geçerek okula başlamaya hak kazanırlar. 2014 yılı itibariyle 45 öğrenci mezun olup bu öğrencilerden bazıları Harvard ve Yale gibi dünyaca ünlü üniversitelere kabul edilmiştir.

1991-1992 Eğitim Öğretim Yılında İstanbul’da açılan Yeni Ufuklar Koleji, normalüstü zekâya sahip öğrencileri seçerek, özel üstün yetenek eğitimini hedeflemektedir (Ataman, 2008). Kurum, üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili birikim, felsefe ve bakış açısının bulunmayışı, devlet desteğinin olmayışı gibi sebeplerden dolayı başarısız olmuş ve eğitime son vermiştir (Ataman, 2008).

- **Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP)**

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerine yönelik olarak Anadolu Üniversitesi’nde kurulmuş, üniversite-tabanlı bir programdır. ÜYEP, kendisine özgü tanılama, müfredat, öğretim, değerlendirme, program ve öğretmen eğitimi

bileşenlerinden oluşan kapsamlı bir eğitim programıdır (Sak, 2011). Programda üstün yetenekli öğrencilere matematik ve fen bilimleri ağırlıklı zenginleştirme ve hızlandırma karışımı bir eğitim verilmektedir. Program türü okul sonrası olan ÜYEP, hafta sonlarında ve yaz dönemlerinde eğitim vermektedir. Bu özellikleri ile ÜYEP'in, evrensel ölçüde özgün ve Türkiye için model olabilecek bir eğitim programı olduğu söylenebilir (Sak, 2011).

- **Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı (TÜYÇEV)**

Üstün yetenekli/zekâlı çocuğa sahip bir grup ebeveyn, uzman ve eğitimciler 1993 yılında İstanbul'da TÜYÇEV'i kurmuştur. Bu konu hakkında bilimsel toplantılar, konferanslar, paneller düzenleyen Vakıf, üstün yeteneklilerin eğitimi için okul içi ve dışı zenginleştirme programları hazırlamaktadır (Akarsu, 2004). Bu vakıf özel kurum ve okullarla birlikte çalışarak, zenginleştirme ve farklılaştırma çalışmaları yapmalarına rağmen eğitimcilerin ve Bakanlıkların konuya yeteri kadar önem vermemesinden dolayı başarıya ulaşamamıştır (Akarsu, 2001).

- **Fen Liseleri**

1962 yılında Milli Eğitim Şurasının toplanmasıyla fen ve matematik alanlarında ülkenin gereksinim duyduğu bilim adamları yetiştirmek üzere üstün yetenekli çocukların eğimleri için fen liselerinin kurulması kararı alınmıştır. 1964 yılında ilk olarak Ankara Fen Lisesi ve diğer fen liseleri açılmıştır. Ancak, bu kurumlara alınacak öğretmen ve öğrenciler seçim sisteminin değişmesi ve donanımdaki eksiklikler nedeniyle, üstün zekâlı çocuklara eğitim veren kurumlar olma özelliği tartışılması gereken bir konu haline gelmiştir (Akkanat, 2004).

Akarsu (2001) çalışmasında, üstün yetenekli/zekâlı öğrencilere ek matematik, fen, kimya dersleri vermenin dışında öğrencilere bireysel eğitim programı hazırlanmalı ya da öğrencinin yeteneğine ve ilgisine, hızına ve öğrene şekline göre

farklılaştırılmış eğitim vermenin önemini vurgulamıştır. Fakat bu öğrenciler için hala fen ve matematik alanlarında ezberci, monoton ve tekdüze eğitim veren okullar olduğunu belirtmiştir.

- **Anadolu Liseleri ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi**

Anadolu liseleri: Derslerin bir kısmını yabancı dille yapan bu okullar 1975 yılında kurulmuştur. Yetenek ve bilgi testlerinden geçirilerek alınan öğrenciler bu okullarda altı yıl eğitim görmektedir. Bu okullara öğretmen alımı, Fen Liselerinde olduğu gibi özel seçilmiştir. Bu okulların sayısı arttıkça kalitesinde azalma olduğu söylenebilir (Davaslıgil, 2004). 2015 yılı itibariyle çeşitli illerde 2.330 Anadolu Lisesi olduğu belirlenmiştir.

Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi özel yetenekli öğrencilerin güzel sanatlar alanında yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitim görmeleri amacıyla kurulmuştur. Bu liselere kabul edilecek öğrenciler, yazılı ve uygulamalı yetenek sınavlarına tabi tutulurlar. Bu liselerin öğrenim süresi dört yıl olmakla birlikte, öğrencilerin yetenek sınavlarında başarılı olması halinde okula kabul edilir. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ilk kez 1990 yılında İstanbul'da açılmıştır (Özkan, 2009).

- **İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent Laboratuvarı Lisesi**

Bilkent Üniversitesi Erzurum yerleşkesinde yer alan bu okul, Bilkent Üniversitesi Erzurum Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün laboratuvar okuludur. Bu liseden mezun olmak isteyen öğrenciden uluslararası bakalorya diploması alması da istenir. Bilkent Üniversitesi Senatosu, International General Certificate of Secondary Education (IGCSE) programına ile Cambridge Üniversitesi Uluslararası Orta Öğretim sınavlarını uygulama ilkesini benimsemiştir. Orta öğretim öğrencilerine uygulanan program, öğrencileri daha akademik çalışmalara hazırlamakta ve yeterliliği uluslararası kabul gördüğünde dersler ve sınavlar İngilizce olarak yapılmaktadır.

- **Bahçeşehir Fen ve Teknolojileri Lisesi**

Okul, öğrencilerini özellikle mühendislik ve tıp alanlarında eğitim veren kurumlara hazırlamaktadır. Okulun, hem gündüzlü hem de yatılı kısmı bulunmaktadır. Öğretim dili İngilizce olup okulda temel fizik, kimya, matematik ve biyoloji derslerinin yanı sıra uygulamalı mühendislik ve teknoloji dersleri de verilmektedir. Bu kapsamda bilgisayar bilimlerine giriş, bilgisayar ağları, mekatronik sistemler, WEB ve Javayla programlama, Mühendislik ve teknolojinin temelleri, genetik bilimine giriş, bilgisayar destekli çizim, bilim tarihi, istatistik ile bilgi toplumuna giriş gibi dersler verilmektedir.

- **Beyazıt İlköğretim Okulu**

Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında 30 Haziran 2002 tarihinde imzalanan protokol gereği, devlet okulu olan Beyazıt İlköğretim Okulu İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi tarafından yürütülen Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi için uygulama okul olarak belirlenmiştir. Her yıl birinci sınıf öğrencileri, Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) ve proje Yürütme Kurulu onayıyla seçilmektedir (Özkan, 2009). 2006-2007 öğretim yılında, MEB ile Koç Holding arasında yapılan anlaşma ile okul, yeni bir binaya taşınmış ve okulun adı Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu olarak değiştirilmiştir (Levent, 2014).

Proje kapsamındaki sınıflarda eğitim gören üstün ve normal zihin düzeyine sahip öğrenciler matematik, fen gibi derslerde kendi düzeylerine göre 3 farklı gruba ayrılmaktadır. Böylece öğrencilerin kendi öğrenme hızlarında ilerlemeleri hedeflenmektedir. Milli Eğitim Sisteminin müfredat programının içeriği hem normal hem de üstün zekâ düzeyindeki öğrenciler için temelde olduğu gibi korunmakta, gerektiğinde zenginleştirilmekte ve özellikle de derslerin işlenişine yöntem açısından farklılaşma getirilmektedir (Özkan, 2009).

Proje çerçevesinde her yıl iki sınıf oluşturulmaktadır ve bu sınıflara 12 üstün yetenekli, 12 normal zekâ düzeyinde toplam 24 öğrenci alınmaktadır. Bu proje üstün yetenekli öğrencileri, normal zekâ gelişim gösteren akranlarından soyutlamadan eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Bu okul 2011-2012 eğitim- öğretim yılında toplam 53 okul içerisinde, Seviye Belirleme Sınavı'nda (SBS) başarılı olarak birinci sırada yer almaktadır.

- **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı**

Türkiye'de ilk kez Üstün Yetenekliler Eğitimi Bölümü, İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesine bağlı olarak 2002-2003 eğitim-öğretim yılında, üstün yetenekli öğrencilerin sınıf öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Davaslıgil ve Zeana, 2004).

- **Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM)**

Milli Eğitim Bakanlığı 1992 yılında, üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili proje başlatmıştır. Ülkemizdeki eğitim sistemine en uygun model çalışmalar sonucu "Ek Ders Uygulama Okulu" adı verilen daha sonra hem bilim hem de sanat alanlarında üstün yeteneklilere eğitim vermek amacıyla, 1995 yılında Ankara Yasemin Karakaya Bilim Sanat Merkezi açılmıştır. Bu kurumlarda okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün yetenekli öğrenciler örgün eğitim dışındaki zamanlarda ise ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almaktadır (Çamdeviren, 2014). Öğrenciler örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin onları aday göstermelerinin ardından bu öğrenciler MEB uzmanları tarafından yapılan grup değerlendirme sınavlarına alınırlar. Daha sonra bireysel gözlemlenen öğrenciler kuruma kabul edilir (Bildiren, 2013).

Bu kurumlarda öğrenciler, uzman öğretmenler eşliğinde; etkinlik ve proje planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını keşfederek öğrenirken, problem çözebilen, üreten ve yaratıcı bireyler yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla, öğrenciler ilgi ve yetenek alanlarına göre 3-5 kişilik gruplar oluşturularak kendi seçtikleri projelerini oluşturmaya çalışırlar. Ülkemizde 2015 yılı itibariyle çeşitli illerde 70' e yakın Bilim Sanat Merkezi'nin bulunduğu bilinmektedir.

- **İnönü Çocuk Üniversitesi**

İnönü Üniversitesi Üstün Yetenekliler Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin alt birimi olarak kurulan çocuk üniversitesinin amacı yetenekli öğrencilere çeşitli alanlarda zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış ve bireyselleştirilmiş eğitim programları sunmaktır. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesi illerinde 7-13 yaş aralığındaki yetenekli öğrencileri, bilim insanı olarak yetiştirmek amacıyla bu kurum kurulmuştur. Üniversitede, uygulamalı laboratuvar, arazi çalışmaları, atölyeler bulunmaktadır.

- **İstanbul Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi**

Çocuk üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Senatosu kararıyla Şubat 2010'da, bilim adamlarının katkılarıyla ve öncü kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak açılmıştır. Çocuk üniversitesinin birden çok genel amacı vardır. Bunlar;

- Toplum olarak bilimsel bilginin erişebilirliğini arttırmak
- Güvenilir ve güncel bilgiyi alanda uzman bilim adamlarından alma
- Meslek tercihinde bulunurken yapılan hataların azaltılması ve bu yolla oluşabilecek kaynak dağılımı ve emek piyasası problemlerinin çözülmesi
- Herhangi bir alanda üstün yeteneğe sahip olan öğrencilerin tespiti ve gerekli bildirim ve yönlendirmenin yapılması

- Erken yaştaki öğrencileri genç bilim insanı olarak yetiştirme ve ilgili projelere hazırlamak olarak sıralanabilir (Bildiren, 2013).

- **Ankara Üniversitesi Çocuk Üniversitesi**

Bu kurum öğrencileri bilimsel düşünmeye ve sanata çekecek biçimde yapılanmıştır. Bu çocuk üniversitesinde, temel amaç, bilimsel düşünme yöntemini, yaratıcı ve özgün düşüncenin temellerini çocuk ve genç insanlar için ulaşılabilir kılmak, tekrarlanan ve hazır bilginin değil yeni ve özgün olanın peşinde koşan bireyler yetiştirmektir. Ayrıca bireyi bilimsel ve sanatsal araştırmaya teşvik etmek, yaratıcı ve yenilikçi düşünce üretmek ve yeni nesil bilim insanı profili oluşturmak amaçlanmıştır.

- **Doğa Koleji Üstün Zekâlılar İlköğretim Okulu**

Bu okulda öğrenciler, her alana yönelik araştırma ve projeler hazırlayarak, uygulamalı ve hedefe yönelik bir eğitimi ile mutlu ve güçlü bir şekilde hayata hazırlanmaktadır. Akademik programı gelişmiş bir dil eğitimi sunulmakta olup matematik ve fen konuları üzerinde özenle durulmaktadır.

- **Türkiye Üstün Zekâlılar ve Yetenekliler Eğitim Kültür, Sağlık Vâkîfi Özel Okulu (TÜZYEKSAV)**

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuk ve gençlerin eğitimlerine ve gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla, 2013-2014 eğitim öğretim yılında, Ankara Türkiye Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler Eğitim Kültür Sağlık Vakfı işbirliği ile kurulmuştur. Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuk ve gençlerin eğitimlerine ve gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulan bu eğitim kurumu, okul öncesi, ilk ve ortaokullar düzeyinde eğitim vermektedir.

Bu kurumda eğitim almak isteyen öğrenciler bireysel başarı testlerine tabi tutulduktan sonra öğrenci gözlemlenir ve uygun durumdaki öğrenciler kuruma kabul

edilir. Kurumda atölye sistemi uygulamasıyla, öğrencilerin bireysel becerilerini saptamaya ve geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır.

2.8 Dünyadaki Uygulamalar

Amerika Birleşik Devletleri

Üstün yetenekli veya zekâlıların eğitimi 1960'lı yıllarda hız kazanmaya başlamıştır, 1970'li yıllarda çıkarılan özel yasalar ile bu konuda hızlandırılmaya gidilmiştir. Üstün yeteneklilerin eğitimleri ile ilgili yapılan uygulamalar arasında hızlandırma, sınıf atlama, ders atlama, kredilendirme vb. çalışmalar uygulanmaktadır (Akarsu, 2001). Daha sonra bu uygulamalara zenginleştirme çalışmaları da eklenmiştir. Etkili zenginleştirme türlerinden biri de mentorlardır. Mentorlar; okul veya aile tarafından seçilmiş uzman kişilerdir. Bu kişiler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre uygun öğrenme yöntemi kullanarak öğretmekle kalmayıp, onlara çalışma disiplini ile uygun alışkanlık ve davranış geliştirmesine de yardımcı olurlar (Özkan, 2009). Ayrıca, Amerika'da okul içi ve dışı(kamplar, geziler, hafta sonu programları) etkinlikler de yer verilmekte, okul ve öğretmenler tarafından öğrencileri bağımsız inceleyeme yönlendiren bilim ve sanatla ilgili projelerde hazırlanmaktadır (Davaslıgil, 2004).

Bu ülkede son zamanlarda üstün zekâlıların eğitimine yönelik gruplama yönteminin yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Yatılı üstün zekâlılar okulları, Uluslararası Bakalorya (IB), Matematikte Üstün Yetenekli Gençlerin İncelenmesi ve Yetenek Havuzu Oluşturma gibi programlarla üstün zekâlıların eğitimleri desteklenmektedir (Davaslıgil, 2004).

Kanada

Üstün yetenekliler eğitiminin örgün eğitimle en uyumlu biçimde kaynaştırıldığı, bilimsel verilerle eğitim kuramlarının en yerinde uygulamalarının

yapıldığı ülkelerden birisi de Kanada'dır. Özellikle Ontario eyaletinde öğrencilere eğitim yaşantıları; kapsam, derinlik, hız ve çeşitlilik açısından farklılaştırılarak sunulmaktadır. Bu okullarda, programın okula uyumunu sağlayan bir koordinatörlük de kurulmuştur.

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde hızlandırma programı uygulanmaktadır. Bu programın olumlu ve olumsuz yanları olmasından üzerinde çok tartışılrsa da yapılan araştırmalar sonrasında uzman kişiler tarafından dikkatli şekilde uygulandığında, avantaj ile dezavantajları iyi izlendiğinde hızlandırma programının yararlı olduğu gözlemlenmiştir (Ataman,2008). Ayrıca, Kanada'da üstün yetenekli eğitimi konusunda mali kaynak sağlanmakla birlikte, öğretmenlere sık sık hizmet içi eğitimler verilmektedir. Üniversitelerde lisans ve lisansüstü düzeyde programlar mevcuttur (Özkan, 2009).

Rusya

Rusya'da üstün yetenekliler için kurulan bilimsel akademilerde öğrencilere fen, matematik, fizik, kimya, gökbilim vb. alanlarda hizmet verilmektedir. İlkokulu bitirmiş çocuklar için de yatılı okul imkânları vardır. Ayrıca, altı yaşındaki çocuklara yönelik zor bir sınavla öğrencileri kabul eden güzel sanat okulları vardır. Bu okullarda müzik, bale, resim gibi dersler verilmektedir.

Bu ülkedeki üstün yetenekliler ile ilgili başarılı çalışmaların kökenleri 1950'li yıllara dayanmaktadır. Nobel ödülüne layık görülmüş iki bilim adamının kurduğu iki okul türü mevcuttur. Birinci tür okullarda, ortaokul düzeyindeki öğrencilere matematik, fizik, kimya, biyoloji ve informatik dallarında dersler verilmektedir. Üniversitedeki en saygın bilim adamları genç öğrencilere rehber olmaktadır. İkinci tür okullar ise yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitimi verilmektedir.

Rusya bilim ve sanat alanında olağan üstü başarı sağlayan önderleri bu okullarda yetiştirmiştir (Akarsu, 2001).

İsrail

İsrail üstün yetenekli veya zekâlı çocukların eğitimine 1970'lerde başlanmasına rağmen zamanla bu konuda en iyi eğiti veren ülkeler arasına girmiştir. Bu konuda çalışmalar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir birlik kurularak başlamıştır. Daha sonra üniversitelerde bu konuyla ilgili lisans ve lisansüstü eğitim programları kurulmuş ve zamanla bu çocuklar devlet koruması altına alınmıştır. 1970 yılında Bakanlığa bağlı Üstün Yetenekliler Müdürlüğü 'de kurularak, faal olarak çalışmaya başlamıştır. İsrail'de üstün yeteneklilerin eğitiminde en çok bilinen dahiler okulu OFEK'dir. Kudüs'te bulunan bu dâhiler okulu seçilmiş uzman eğitimciler ve öğretim üyeleri ders vermektedir. Bu okuldaki öğrenciler derslerde not bile tutmadan, zekâ ve mantık jimnastiği yaparak, keşfederek ve araştırarak öğrenmektedir. Özellikle teknoloji ve genetik alanında bu okulun başarısı oldukça yüksektir (Özkan, 2009).

Avrupa Ülkeleri

Almanya, üstün yetenekli veya zekâlı eğitimine yirminci yüzyılın başlarında Amerika ile birlikte ilk öncülük yapan ülkedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde "İngiltere, Fransa ve Almanya" okullarında, üstün yeteneklilere daha hızlı ilerleme olanağı veren tedbirler alınmıştır, Almanya'da ilk defa Scharlotenburg'da 1913 yılında üstün yetenekli öğrenciler için zenginleştirme programı uygulanan özel bir sınıf açılmıştır.

İsveç, Norveç ve Danimarka'da üstün yetenekli/zekâlı çocukları için ayrı okul veya programlar bulunmamaktadır. Fakat küçük yaşlarda eğitim kurumlarına başlayan çocuklar için uzman öğretmenler eşliğinde, bireyselleştirilmiş eğitim

programı uygulanmaktadır. Erken yaşlarda başlayan bu çalışmadan dolayı öğrencilerin farklılıkları ortaya çıkarılmakta ve üstün yetenekli çocukların eğitim süresince yeteneğinin kaybolmasını önlemektedir. Bu durumun tam aksine, Portekiz, Fransa, Belçika ve İtalya gibi ülkelerde üstün yetenekliler ile ilgili uygulamalar sınırlı sayıdadır (Akarsu, 2001).

İngiltere’de, özel okulların en az devlet okulları kadar yaygın olduğunu ve bu okulların bir kısmında üstün yeteneklilere yönelik uygulamaların olduğu bilinmektedir. Ayrıca, genel eğitimle birlikte yürütülen çok sayıda müzik ve sanat programları ile tamamen üstün yetenekli veya zekâlı çocuklara yönelik okullar bulunmaktadır. Buna ek olarak, öğrencilerini seçerek alan ünlü ve geleneksel okullarda, üstün yetenekliler için farklılaştırılmış ve hızlandırılmış müfredatla eğitim verilen programlar bulunmaktadır. 1989’ da üstün yetenekli öğrencilerin velilerinin desteği ile Ulusal Üstün Zekâlılar Derneği (National Assodation for the Gifted Children,) kurulmuştur. Bu dernek, yaz okulları ve hafta sonu zenginleştirme programları düzenlemektedir. Ayrıca, öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuş Müfredat Zenginleştirme Ulusal Derneği (NACE) mevcuttur (Akarsu, 2001).

Hollanda’ da, üstün yeteneklilerin eğitim uygulamaları ile ilgili olarak etkin çalışan Üstün Yetenekliler Merkezi (Center for the Gifted) Nijmegen Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Ayrıca, 1987’ de Alman Federal Hükümeti tarafından mali olarak desteklenen Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi(European Council for High Ability, ECHA) da kurulmuştur. Bu konsey, düzenli olarak bilimsel dergi, haber bülteni ile kitaplar yayınlamıştır (Çamdeviren, 2014).

Asya Ülkeleri

Asya ülkelerinde, Batı eğitim felsefesinden farklı olarak, bireylerin kendi başarılarından sorumlu oldukları ve doğuştan gelen yeteneklerin buldukları

çevrede geliştirilmesi gerektiği düşüncesi vardır. Öğrenci, yaptığı çalışmalarda belli bir düzeyde başarı sağlarsa hızlandırılmış eğitime tabi tutulur. Kalabalık nüfusu nedeniyle Çin'deki en başarılı uygulama, "Çocuk Sarayları" diye adlandırılan ev ve ya büyük binalarda çocuklara sunulan farklılaştırılmış öğrenme etkinliklerinin yapılmasıdır. Bu çalışmalar; satranç, drama, laboratuvar-fen çalışmaları, beden eğitimi, kaligrafi ve oyun etkinlikleri olup, etkinlikleri çocukların seçme şansı vardır. Böylelikle öğrencilerin ilgi alanları tespit edilmiş olur (Bilgiç, Erdoğan, Ağaoğlu ve Ağaoğlu, 2014)

Japonya' da ise herkes için eşit eğitim anlayışı hâkimdir. Bu nedenle üstün yetenekli ve ya zekâlı çocukların örgün eğitim sistemi içinde kalması, diğer çocuklar için katkı olarak düşünülür ve bu çocukların akran eğitim vermesi amaçlanır. Genellikle 40 kişilik sınıflarda, çok katı bir öğretim programı uygulandığı için zenginleştirme, hızlandırma ve ya farklılaştırma gibi uygulamaların olması beklenemez. Japonya'da 4. Sınıftan itibaren okul sonrası etkinliklere katılmak zorunludur. İlk ve ortaokul öğrencilerinin % 60' ı ülkemizdeki gibi dersane türü sınıflara devam ederler (Bilgiç ve ark.,2014).

Avustralya

1990'da üstün yeteneklilerin eğitimi için bazı farklı politikalar uygulanmaya başlamıştır. Eğitimde imkan eşitliği prensibi doğrultusunda çoğu öğrenci karışık yetenek sınıflarında eğitim görmektedir. New South Wales eyaletinde, bazı ilkokullarda üstün yetenekli veya zekâlı öğrenciler için fırsat sınıfları (opportunity classes) adı altında sınıflar oluşturulmuştur. Bu sınıflarda hızlandırılmış ve zenginleştirilmiş programlar uygulanmaktadır. Genel olarak hızlandırma, okula erken başlama, sınıf atlama ve belli bir alanı atlatma şeklinde uygulanır.

Bazı liselerde ise teleskopik hızlandırma da uygulanır. Örneğin, 6 yıllık liseyi öğrenci 5 yılda bitirebilir. Ayrıca, Avustralya’da Üstün Yetenek ve Zekâlılar Eğitimi Araştırma, Kaynak ve Bilgi Merkezi (GERRIC) adlı kurum tarafından bu öğrencilere zenginleştirilmiş programlar hazırlanmaktadır (Bilgiç ve ark., 2014).

KKTC’deki Uygulamalar

KKTC’de, üstün yeteneklilerin eğitimleri ile ilgili düzenlemeler yok denecek kadar azdır. Ancak, özel eğitimin önemi son yıllarda fark ederek ülkede bulunan üniversiteler sayesinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Yakın Doğu Üniversitesi’nin Atatürk Eğitim Fakültesi bünyesinde Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü 2012 yılında kurulmuştur. Üstün Zekâlılar Öğretmenliği programında lisans derslerinde; alan dersleri, meslek dersleri (eğitim bilimine giriş, öğretmenlik uygulamaları) ve seçmeli derslere yer verilmektedir. Bu bölümden mezun olan öğrenciler üstün yetenekli ve zekâlı çocukların öğretmeni olarak görev yapabilmektedir.

Lefke Avrupa Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü, KKTC Yüksek Öğretim Denetleme ve Akreditasyon Kurulu ile Türkiye Yükseköğretim Kurulu onayıyla, 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında alanının tanınmış akademisyenleriyle eğitime başlamıştır. Ayrıca, Prof. Dr. Ayşegül Ataman’ın kurucusu olduğu Ayşegül Ataman Danışma Eğitim Merkezi (AADANEM), özel gereksinimli çocuklar ve ailelerine eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda danışma ve eğitim hizmetleri vermek amacıyla bu merkez kurulmuştur. Bu merkezde üstün zekâlı ve ya yetenekli çocukları ile ailelerine de danışmanlık hizmeti verilmektedir.

2013 yılında Türkiye Üstün Zekâlılar Derneği Başkanı E. Hilmi Eren, Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nde özel bir üniversitede katıldığı kongrede ülkedeki üstün

zekâlı çocukların tespit edilmesi için her türlü desteği verileceğini belirtmiştir. Fakat ülkede bu konuyla ilgili henüz yasal bir düzenleme yapılmamıştır

2.9 Üstün Yeteneklilerle İlgili Araştırmalar

Karakuş (2010) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukları olan anne babaların karşılaştıkları güçlükleri incelemiştir. Araştırma BİLSEM merkezlerine devam eden üstün yetenekli/zekâlı çocukların velilerine uygulamıştır. Araştırma sonucunda, üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların, çocuklarının çok soru sorması, kişilik özellikleri, iletişim becerileri ve örgün eğitimleri ile eğitsel çalışma alışkanlıkları gibi konularda güçlükler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Genel eğitim politikamızın değişmesi, Dünya Bankası ya da Avrupa Birliği Eğitim Fonuna proje ile başvurulması ve çeşitli fonlardan destek alınması biçimindeki beklentiler bu konu ile ilgili yaşanan eksiklikler olarak belirlenmiştir.

Dağlıoğlu ve Alemdar'ın (2010) yaptığı çalışmada, üstün yetenekli çocuğa sahip anne-babalar yol gösterecek yaratıcı yaklaşımlar geliştirebilmeleri için dikkat edilecek hususları incelemiştir. Çalışmada, üstün yetenekli çocukların anne ve babalarına büyük görev düştüğünü, anne ve babaların çocuklarını iyi gözlemleyerek onların gelişimlerindeki farklılığı ortaya çıkarmaları gerektiğini vurgulamıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak için ebeveynlerin; çocuklarını birey olarak görmek, birlikte etkinlikler yapmak, ısrarcı olmak, düşünmeden hareket etmelerini engellemek, hakkında düşünmek, kesinlik ve doğruluk için çabalamak, yeni durumlara eski bilgileri uyarlamak, bütün duyularını içeren veriler toplamak ve yaratıcı olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte özellikle erken çocukluk döneminde üstün yetenekli çocukların kimlik kazanmaları için kendi cinsinden ebeveynle sağlıklı bir özdeşim kurmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Majid ve Alias (2010), Malezya’da yaptığı araştırmasında, üstün yetenekli çocukların gelişimindeki risk faktörlerini inceleyerek, ebeveynlere ve öğretmenlere bazı önerilerde bulunmuştur. Araştırmada, üstün yetenekli çocukların çevresel duygusal, sosyal risk faktörlerinden dolayı öğrenme güçlüğü çekebileceklerini vurgulanmıştır. Araştırmada, üstün yetenekli çocukların hayatlarında atlatmak zorunda oldukları iyi ve kötü durumlar olacaktır ve anne-babalara/öğretmenlere düşen görevin bu çocuklara rehberlik edip onları doğru yönlendirmek olması gerektiği belirtilmiştir. Anne babalar, bu özel çocukların motivasyonlarını ve yaratıcılıklarını arttırmak için açık görüşlü ve esnek olmalı, çocukların bilim, sanat, müzik ve tiyatroya yönlendirilmesi ayrıca gerektiği savunulmuştur.

Jolly ve Matthews (2012) üstün yetenekli ebeveynlerin üzerinde yapılan çalışmaları incelememiş ve bu çalışmaları üç tematik alan kategorilerine ayırmıştır. Bunlar; ebeveynlerin çocuklarına etkisi, ebeveynlerin üstün yetenek ve beceri üzerindeki algısı ve ebeveynlerin üstün yetenekliler üzerinde uygulanan programlara karşı memnuniyeti olarak adlandırılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarına etkisi teması kapsamında; ebeveynlerin çocuklarının okul başarıları konusunda hem negatif hem de pozitif etkilerinin olduğundan bahsedilmiştir. Bu durumun farklı ebeveyn tutumlarından dolayı olduğu savunulmuştur. Özellikle Asyalı ebeveynlerin, çocuklarının başarısıyla kendilerini tatmin ettiklerinden bahsedilmiştir. Ebeveynlerin üstün yetenek ve beceri üzerindeki algısı temasında ise; ebeveynler çocuklarının sınıf ortamında ve ya çevresindeki kişiler tarafından etiketlenmesi durumunda hem zorluk hem de kolaylık yaşadıklarından bahsetmiştir. Ebeveynlerin üstün yetenekliler üzerinde uygulanan programlara karşı memnuniyeti ise değişkenlik göstermektedir. Bir yandan ebeveynler çocuklarının bu program içinde kaliteli eğitim aldıkları için memnunken, bir yandan da çocuklarının etiketlenip bu programlara katılması,

programların çok da uygun olmadıklarını düşünmeleri ve normal gelişim gösteren çocuklardan ayrılması hususu ise ebeveynleri memnun etmemektedir.

Oğurlu ve Yaman (2010) tarafından ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocukları için rehberliğe ihtiyaç duydukları problem alanları tespit edilmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili ihtiyaç hissettikleri rehberlik alanları arasında aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik ile kurallara aşırı bağlılık konularının olduğu görülmüştür.

Karakuş (2010), üstün yetenekli çocukları olan anne ve babaların çocuklarının eğitimine yönelik algılarına ilişkin durumları belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. 110 örnekleme anket formu kullanılarak nicel yöntem kullanılarak bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, anne babaların çocuklarını akademik başarılarını göz önünde bulundurmadan sevmeye, yeteneklerinin kişisel yararlarına olduğu kadar toplum yararına olduğunu da öğretme, zihinsel gelişimin yanı sıra toplumsal ve fiziksel gelişimi özendirme, çocuklarını yaptıkları iş karşılığında çok güzel ifadelerle övmeye kendilerini çok iyi düzeyde algıladıkları sonucu elde edilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin, çocuklarına okuma materyalleri, koleksiyon malzemeleri, çocuklarının ilgileri doğrultusunda keşfetme becerilerinin yeterli düzeyde sağladığı hususlarının tespit edildiği görülmüştür. Anne ve babalar, çocuklarını seminer, ek ders, geziler ile özel gruplara da götürme oranlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Çamdeviren (2014), BİLSEM' e devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlüklerin tespit etmek amacıyla Sakarya ilinde bir araştırma yapmıştır. Nitel ve nicel araştırma teknikleri kullanılarak araştırmada 108

üstün yetenekli çocuğa sahip veliye ulaşılmıştır. Araştırmada üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların, çocuklarının özel yeteneklerini fark etme, belirleme, çocukların sorularını cevaplandırabilme, zihinsel, sosyal-duygusal ve kişilik özelliklerinin farkında olabilme, iletişim becerileri ile sorunlarını çözebilme gibi konularda güçlükler yaşadıkları saptanmıştır.

Güçin ve Oruç (2015), Türkiye’de üstün yetenekli ve zekâlılar alanında yapılmış çalışmaların ne düzeyde olduğunu saptamak amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmanın kapsamını, üstün yetenekliler ve zekâlılar ile ilgili yapılmış tüm tez, makale, bildiri, kitap ve internet kaynakları oluşturmaktadır. Nicel yöntem kullanılan araştırma sonucunda bulgulara göre en çok bildiri alanında en az çalışma ise doktora tezi alanında yapılmıştır. Konu ile ilgili yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri en fazla İstanbul Üniversitesi bünyesinde yazılmış olduğu saptanmıştır.

Arseven (2016) çalışmasında ortaokul düzeyinde öğrenim gören üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stillerinin incelenmesi ve bazı değişkenlerle ilişkisinin ortaya konması amaçlamıştır. Bu amaçla çalışma 2015- 2016 öğretim yılı güz döneminde Sivas Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenimlerine devam eden 84 üstün yetenekli öğrenci ile gerçekleştirilmiş, çalışmada Öğrenme Stilleri Ölçeği (ÖSÖ) kullanmıştır. Çalışma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin “bağımsız”, “rekabetçi” ve “işbirlikçi” öğrenme stillerine yüksek düzeyde sahip olurken, “pasif”, “bağımlı” ve “katılımcı” öğrenme stillerine ise orta düzeyde sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Tüysüz (2013) yaptığı araştırmada; üstün yetenekli öğrencilerin bağımsız, işbirlikli, rekabetçi ve katılımcı öğrenme stilleri puanlarını yüksek düzeyde bulurken, pasif ve bağımlı öğrenme stili puanlarını orta düzeyde bulmuşlardır (Akt: Arseven, 2016). Ayrıca araştırma sonucuna göre

üstün yetenekli öğrencilerin sınıf içi etkinliklerde; meraklı ve rekabeti seven ve en çok bireysel çalışmaları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel gelişimlerini daha iyi anlamak ve desteklemek için öğrenme stillerini tespit etmek önemlidir Samardzija ve Peterson (2015) yaptıkları araştırmalarında, üstün yetenekli öğrencilerin görsel ve kinestetik öğrenme stillerini daha çok tercih ederken, işitsel öğrenme stilini daha az tercih ettiklerini bulgulamıştır (Arseven, 2016).

Gülkaya (2016), okul öncesi öğretmenlerinin, üstün yetenekli çocuklar hakkındaki algı ve görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Tarama modelinde yapılan araştırmanın evreni görev yapmakta olan 100 anaokulu öğretmeninden oluşmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilere yönelik algılarının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilere yönelik görüşlerine bakıldığında ise olumlu düşünceye sahip oldukları sonucunu ortaya konulmuştur.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve analizi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma karma araştırma yöntemi esas alınarak yakınsayan paralel desende yapılandırılmıştır. Yakınsayan paralel desen, araştırmacının nitel ve nicel verilerini araştırma sürecinin aynı olan bir aşamasında eş zamanlı olarak uygulanmasıyla oluşmaktadır. Bu desende yöntemlere eşit öncelik verilir, çözümleme sırasında bu aşamaları birbinden ayrı tutulur ve daha sonra genel yorumlama yaparken sonuçlar birleştirilir (Creswell ve Clark, 2015).

Karma araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada; ebeveynlerin yaşadığı problem durumlarının belirlenmesi, istenilen bilginin eksiksiz ve derinlemesine elde edilmesi, soruların sayısı ile sıralamasını değiştirme esnekliği tanınması gibi özelliklerden dolayı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı, ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnektir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da bu iki uç arasında yer alan ve esneklik sağlayan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanılmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Ankara’da yaşayan 36-72 ay arası üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip aileler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ankara’nın merkezinde bulunan üstün zekâlı/yetenekli çocuklara eğitim veren özel bir anaokulunun 51 velisinden oluşmaktadır. Uygulama yapılan bu okul, Ankara’da sadece üstün yetenekliler veya zekâlılara eğitim veren ilk ve tek okuldur.

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak 40 anne ve 11 baba olmak üzere toplam 51 ebeveynle görüşülmüştür. Bu örnekleme yönteminin seçilmesindeki amaç, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu (Ek.1) ve yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek.2) kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme hazırlanmış ve bu form hazırlanırken alan yazındaki bilgiler doğrultusunda sorular geliştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme soru formunun hazırlanmasında; soruların kolay anlaşılması, çok karışık ve çok boyutlu olmaması ve yönlendirici olmaması gibi ilkelere önem verilmiştir. Sorular belirlenirken, bu alanla ilgili mevcut bilgi kaynaklarının gözden geçirilerek ilgili yayınlara ulaşılması yanında, üstün yetenekli öğrencilerin anne ve babaları ile yapılan görüşmelere dayalı düşünceler de göz önünde bulundurulmuştur. Görüşme formunda varolan durumu belirlemeye yönelik kapalı uçlu soruların yanısıra “ebeveynlerin üstün yetenekli çocukların özelliklerinden dolayı yaşadığı güçlükler ve geleceğe dönük beklentilerini” belirleyeme yönelik açık uçlu sorular da bulunmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek.2) ile standartlaştırılmış açık uçlu görüşme soruları sorulmuştur. Standartlaştırılmış açık-uçlu görüşmede; soruların tam olarak sırası ve tarzı önceden belirlenir. Görüşme yapılan tüm kişilere aynı temel sorular aynı sıra ile açık uçlu soru formatında sorulur (Büyüköztürk ve ark., 2014). Bu çalışmada da soruların sırası ve içeriği alan yazından yararlanılarak hazırlanmış olup önceden belirlenmiştir. Hazırlanan görüşme formunun amaca ne derece hizmet ettiği, anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla alandan üç uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda görüşme sorularında gerekli değişiklik ve düzeltmeler yapılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun pilot çalışması, üstün yetenekli veya zekâlı çocuğu olan üç ebeveynle (örnekleminden ayrı) yapılmış ve hazırlanan soru formundan herhangi bir sorun olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmacı bir eğitim öğretim yılı boyunca 5 yaş grubu üstün yetenekli veya üstün zekâlı öğrencilerin öğretmeni olarak çalışmıştır. Bu süre içinde araştırmacı öğrenci velileri ile sıkı sık görüşme yapılmış ve böylece pilot çalışma ortaya çıkmıştır. MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünden gerekli araştırma izni (Ek.3) araştırmaya katılacak olan ebeveynlerin onayları alındıktan sonra uygulama sürecine geçilmiştir.

3.4 Veri Toplama Aracının Uygulanması

Bu araştırmanın verileri 2015-2016 eğitim- öğretim yılında Ankara ilinde üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler eğitimi veren özel bir okula devam eden 36-72 aylık çocukların anne ve babalarından elde edilmiştir. Araştırmada ilk olarak kişisel bilgi formu ile anne- babalardan ön bilgiler toplanmıştır. Anne babalar, kapalı zarf içerisinde verilen kişisel bilgi formlarını evlerinde doldurmuşlardır. Bunun için kendilerine iki haftalık süre verilmiş ve bilgi formlarının geri dönüşleri sağlanmıştır. Kişisel bilgi formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anne-babaların

sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleği, ekonomik gelir düzeyi vb.) özelliklerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Kişisel bilgi formunun ikinci bölümünde ise üstün yeteneğe sahip çocukların genel özellikleri ve bireysel farklılıkları ile ilgili sorular bulunmaktadır (Ek.1).

Kişisel bilgi formları anne babalardan toplandıktan sonra anne-babalarla görüşmelere başlanmıştır. Veri toplama aracı olan görüşme formu (Ek.2) anne ve babalarla yüz yüze görüşmelerde kullanılmıştır. Nitel ve nicel veriler toplamak amacıyla hazırlanan görüşme formunda anne babalara, üstün yetenekli çocukları ile ilgili yaşadığı problemler ve çocuklarından gelecekteki beklentileri hakkında açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Ayrıca araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla çalışma grubundaki anne ve babalara görüşme sırasında herhangi bir yönlendirilmede bulunulmamış ve velilerin hiç bir etki altında kalmadan sorulan sorulara cevap vermeleri sağlanmıştır. Okul çıkış saatlerinde yapılan bu görüşmeler 4 ay sürmüştür. Görüşme gün ve saatleri her aile ile bir kez olacak şekilde ayarlanmıştır. Görüşmeler okul yönetimi tarafından hazırlanmış, katılımcıların rahat edebilecekleri bir ortama sahip olan bir sınıfta yapılmıştır. Görüşmeler en az 15 dakika en fazla 45 dakika olmak üzere ortalama yarım saat sürmüştür. Görüşme soruları, katılımcı anne ve babalara aynı sözcüklerle ve aynı anlam ifade edecek şekilde yöneltmiştir. Anne babalarla yapılan görüşmeler kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve verilen cevaplar araştırmacı tarafından görüşme formuna not edilmiştir. Görüşmeler sırasında araştırmacı soruları sorarken paralel bir gözlemcide bulundurulmuştur. Paralel gözlemcinin görevi, katılımcı anne- babalar tarafından verilen cevapları araştırmacı ile birlikte not etmektir.

Bu çalışmada kişisel bilgi formu ve görüşme formundan elde edilen veriler eş zamanlı zamanlama şekliyle toplanmıştır. Zamanlama; iki tür farklı veri kümesinden

elde edilen sonuçları hangi sırayla kullandığını ortaya koymaktadır. Eş zamanlı zamanlama ise; araştırmacının araştırmanın tek bir aşamasında nicel ve nitel aşamaların ikisini de uygulamasıyla gerçekleşir (Creswell ve Clark, 2015). Bu araştırmada da kişisel bilgi formu ve görüşme formundaki kapalı uçlu sorulardan elde edilen veriler nicel araştırma yöntemiyle, görüşme formunda yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen veriler ise nitel araştırmaya yöntemine uygun şekilde analiz edilmiştir.

3.4.1 Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmada etik ilkelere uyulmasına özen gösterilmiştir. Araştırmanın tüm aşamaları katılımcı anne-babalara ve okul yönetimine detaylı şekilde anlatılmıştır. Araştırma ile ilgili yapılacak uygulama için bakanlık izni alınmıştır. Daha sonra anne-babalara bu çalışmaya katılmaya gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. Bu aşamada anne-babalara görüşmeden önce, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve elde edilen verilerin sadece araştırma amaçlı kullanılacağına dair bilgi verilmiştir. Ardından araştırmaya katılmaya gönüllü olan anne-babaların onayları alınmıştır. Son olarak görüşme için sessiz ve anne-babaların kendilerini rahat hissedebilecekleri bir ortam sağlanmıştır.

3.4.2 Geçerlilik ve Güvenirlilik Uygulamaları

Görüşme için okul yönetiminden izin alınmış ve katılımcı anne babalara belirlenen randevularla görüşme saatleri ve tarihleri belirlemiştir. Araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmelerin süreleri uzun tutularak uzun süreli etkileşim yoluyla çalışmanın *inandırıcılığı* (iç geçerliliği) arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, verilerin inandırıcılığını (iç geçerliliği) arttırmak için her katılımcıya aynı süre içinde aynı biçimde sorular sorulmuştur. Buna yönelik olarak bulguların, görüşme formunun geliştirilmesinde kullanılan kavramsal çerçeve ile uyumluluğu sürekli

kontrol edilmiştir. Anlatımın doğruluğunu zenginleştirmek amacıyla *akran değerlendirmesi* güvenilirlik çalışması için önemlidir. Bu strateji araştırmacıya, farklı bir yorum yapmayı ve farklı birine yetki vermeyi içerir, bu durum güvenilirliği artırır (Creswell, 2014). Bu doğrultuda bu çalışmanın iç geçerliliğini arttırmak amacıyla görüşmeler sırasında, araştırmacıya yardımcı olmak, görüşme sırasında not almak amacıyla bir kişi de paralel gözlemci olarak bulunmuştur. Bunun nedeni araştırmacının ön yargılarının araştırmaya yansımaları engellemek ve veri kaybını önlemektir.

Bunların yanı sıra görüşme yapılan anne ve babaların çocukları ile ilgili ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak da araştırmanın *inandırıcılığı* (iç geçerliliği) arttırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın *aktarılabiliirliğini* (dış geçerliliğini) arttırmak için araştırma süreci ve araştırma sürecinde yapılan bütün işlemler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Böylece, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ve bulgular da detaylı şekilde aktarılmaya özen gösterilmiştir. Ayrıca, araştırmanın *tutarlılığını* (iç güvenilirliğini) arttırmak için bulguların tamamı yorum yapılmadan objektif olarak yansıtılmaya çalışılmıştır. Görüşme sonunda elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve nitel araştırma konusunda deneyimli bir öğretim üyesi ile verilerin *çapraz kontrolü* yapılmıştır. Çapraz kontrolün yapılmasındaki amaç kodlayıcılar arasındaki uyumu bulmaktır. Bu süreç; aynı pasajın kodlanması değil, başka bir kodlayıcının aynı ve benzer biçimde kodlayıp kodlamadığının doğruluğunu gösterir (Creswell, 2014). Bu doğrultuda bu çalışmada görüşme sonunda elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve öğretim üyesi ayrı ayrı kodlamalar yapmış, kodlamalar karşılaştırılarak tutarlılığına bakılmış, kodlamaların %75 oranında tutarlı olduğu görülmüş ve böylece çalışmanın *teyit edilebilirliği* (güvenirliği) arttırılmıştır. Ayrıca,

başka araştırmacıların talep etmesi ya da gelecekte başka bir araştırmada karşılaştırmalar yapmak amacı ile araştırmanın ham verileri saklanarak da *tutarlılık* (dış güvenirlilik) artırılmaya çalışılmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Verilerin analiz kısmı, kişisel bilgi formları ile görüşme formlarının analizi olarak ikiye ayrılmıştır. Kişisel bilgi formundan ve görüşme formundan toplanan veriler analizi yapıldıktan sonra araştırma sürecinin en son basamağında birleştirilmiştir.

3.5.1 Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Verilerin Analizi

Verilerin güvenirliliği açısından kayıtlar ve dökümanlar ya da çözümlenmeler araştırmacı dışında danışman öğretim üyesi tarafından da incelenmiştir. Öncelikle kişisel bilgi formundan elde edilen veriler ve görüşme formunda yer alan kapalı uçlu sorulardan elde edilen veriler SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiş, bu sorulara verilen yanıtların frekans ile yüzdellikleri hesaplanmıştır.

3.5.2 Görüşme Formundan Elde Edilen Verilerin Analizi

Görüşme formunda bulunan açık uçlu sorulardan elde edilen yazılı verilerin düzenlenmesinde “içerik analizi tekniğı” kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi; önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmak suretiyle görüşme yapılan katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla alıntılarının kullanıldığı, elde edilen sonuçların da mantıksal ilişkiler çerçevesinde yorumlandığı bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada, betimsel analiz için öncelikle bir kodlama listesi ve katagori çerçevesi oluşturulmuştur. Görüşme formunda her bir soruya verilen cevaplar kendi içinde olmak üzere okunmuş ve anlam benzerliğı taşıyan yanıtlar aynı kategoride ele alınarak sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflama ile temalar belirlenmiş ve her temayı oluşturan ifadeler de alt tema

olarak düşünölmüştür. Her bir soruya verilen cevapların aynı ya da farklı oluşlarına bakılmaksızın toplam sayısı bulunarak, bunların temalar içinde kaç tanesinin alt tema olduğu bulunuştur (Örnek. Tema; üstün yetenekli çocukların genel özellikleri ile ilgili anne ve babaların yaşadığı güçlükler, alt tema; çocuklarının aşırı duyarlı olması gibi).

Nitel araştırmalarda geçerlilik, belirli süreçlerde bulguların doğruluğunu saptamak için araştırmacının kontrolünü ifade ederken, nitel güvenilirlik, farklı araştırmacıların açısından araştırmacının yaklaşımının tutarlılığını işaret etmektedir (Creswell, 2014). Bu doğrultuda bu çalışmada, inandırıcılığı (iç geçerliliği) arttırmak, verileri objektif değerlendirmek ve veri kaybını önlemek amacıyla görüşmeler araştırmacı ve gözlemci tarafından gerçekleştirilmiştir. Paralel gözlemci gözlem sırasında katılımcıların eş form doldurarak katılımcıların verdikleri cevapları not almıştır.

Bu çalışmanın içerik analizi yapılırken güvenilirliği arttırmak amacıyla farklı iki kodlayıcı tarafından bağımsız olarak türetilen sonuçların karşılaştırılması ile verilerin çapraz kontrolü yapılmıştır. Paralel kodlayıcı olarak öğretim üyesi olan danışmandan destek alınmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik %75 olarak hesaplanmıştır. Kodlamalar sonucu araştırmacı ve danışman benzer temalar oluşturmuştur. Verilerin analizi sürecinde tutarlılığı, aktarılabilirliği ve inandırıcılığını arttırmak amacıyla etik kurallar göz önünde bulundurulmuştur (Bölüm; 3.4.1).

Bölüm 4

BULGULAR

Bu bölümde kişisel bilgi formu ve görüşme formu kullanılarak elde edilen veriler nicel ve nitel olarak analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan anne babaların demografik bilgileri ve görüşme formunda yer alan kapalı uçlu soruların cevaplarını içeren bulgular yer verilmiştir.

4.1 Nicel Bulgular

Araştırmada ilk olarak katılımcı olarak yer alan anne babaların cinsiyet, eğitim durumları, meslekleri, yaşları ve aylık gelirleri, çalışma durumları, çocuklarının yaşı ve cinsiyeti gibi demografik bilgilerine bakılmış ve bu özellikleri nedeniyle anne-babaların yaşadıkları güçlükler belirlemenmeye çalışılmıştır. Bu gruptaki veriler nicel yolla analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 1 ve 2' de verilmiştir.

Tablo 1: Anne/babaların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Demografik Bilgiler	Nitelikler	n	%
Görüşmeye Katılan Ebeveyn	Anne	40	78.4
	Baba	11	21.6
	Toplam*	51	100.0
Araştırmaya Katılan	20-29 yaş	4	7.8
Annelerin Yaşı	30-39 yaş	39	76.5
	40-49 yaş	8	15.7

Araştırmaya Katılan	30-39 yaş	36	70.6
Babaların Yaşı	40-49 yaş	11	21.6
	50 yaş ve üzeri	4	7.8
Araştırmaya Katılan	Lisans	30	58.8
Annelerin Eğitim Durumu	Lisans Üstü	21	41.2
Araştırmaya Katılan	Lise	2	4.0
Babaların Eğitim Durumu	Lisans	30	58.8
	Lisans Üstü	19	37.3
Annelerin Mesleği	Akademisyen	6	11.8
	Doktor/Sağlık Pers.	10	19.6
	Emekli	1	2.0
	Memur	9	17.6
	Mühendis	1	2.0
	Öğretmen	6	11.8
	Serbest Meslek	5	9.8
	Diğer	13	25.5
Babaların Mesleği	Akademisyen	6	11.8
	Askeri Personel	5	9.8
	Doktor/Sağlık Pers.	5	9.8
	Emekli	2	3.9
	Memur	4	7.8
	Mühendis	10	19.6
	Serbest Meslek	5	9.8
	Diğer	14	27.5
Annelerin Çalışma Durumu	Çalışıyor	45	88.2
	Çalışmıyor	6	11.8
Babaların Çalışma Durumu	Çalışıyor	49	96.1
	Çalışmıyor	2	3.9

Ailenin Gelir Düzeyi	2301-3300TL	2	3.9
	3301-4300TL	2	3.9
	4301-5300TL	7	13.7
	5301-6300TL	8	15.7
	6300 TL ve üzeri	32	62.7

*Kişisel bilgi formunu; anne katılımcılar babaların demografik bilgilerini vererek, baba katılımcılar ise annelerin bilgilerini vererek doldurmuştur. Kişisel bilgi formlarında toplam 102 anne-baba hakkında bilgi toplanmıştır. Görüşmeler 51 ebeveynle yapılmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya 51 ebeveynin katılan ebeveynlerin % 78,4'ü anne, %21,6'sı ise babalardan oluşmaktadır. Genel toplamdaki 102 ebeveynin yaş durumuna bakıldığında, annelerin %76,5'i 30-39 yaş aralığında iken % 13,7'si ise 40-49 yaş aralığındadır. Babaların yaş durumları ise annelerin yaş durumlarına benzerlik göstermektedir; babaların %70,6'sı 30-39 yaş, %21,6'sı ise 40-49 yaş aralığındadır. Annelerin eğitim durumlarına bakıldığında; %54,9'u lisans, %41,2'si ise yüksek lisans eğitimi almıştır. Babaların eğitim durumuna baktığımızda ise %58,8'i lisans, % 37,3'ü yüksek lisans eğitimini tamamladığı görülmektedir. Anne-babaların meslekleri incelendiğinde; annelerin %19,6'sı doktor veya sağlık personeli, %17,6'sı memur, %11,8'i öğretmen, %25,5'i diğer meslek grubunda olduğu görülmektedir Bu meslekler; bankacı, mütercim tercüman, analist, ihracatçı, savcı, biyolog, denetçi, üst düzey yönetici, kimyager, mümessil, işletmeci, diyetisyen, dişiçi gibi mesleklerdir. Babaların mesleklerine bakıldığında; % 19,6'sının mühendis, %11,8'inin akademisyen, % 27,5nin ise diğer (dişiçi, yönetici, biyolog, kimyager, pilot, teknisyen, analisti bankacı gibi) meslekler olduğu görülmektedir. Anne-babaların çalışma durumuna bakıldığında annelerin sadece % 11,8'inin çalışmadığı halde babaların ise sadece %3,9'unun emekli olduğundan çalışmadığı tespit

edilmiştir. Ailelerin ekonomik durumlarına bakıldığında; % 62,7'sinin 6300 TL ve üzeri, %15,7'sinin ise 5300-6300 TL arası bir gelire sahip olduğu görülmektedir.

Üstün Yetenekli veya Zekâlı Çocukların Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kişisel bilgi formunun ikinci bölümde anne/babalara üstün yetenekli çocukları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 2: Araştırmaya katılan anne babaların üstün yetenekli veya zekâlı çocukları ile ilgili bilgilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Çocukla İlgili Bilgiler	Nitelikler	n	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	21	41.2
	Erkek	30	58.8
Çocuğun Yaşı	4 Yaş	16	31.3
	5 Yaş	18	35.2
	6 Yaş	17	33.3
Çocuğun Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	27	52.9
	Bir	24	47.1
Üstün Yetenekli Çocuğun Kaçınıcı Olduğu	Birinci	36	70.6
	İkinci	15	29.4
Çocuğun Bakımında Ebeveyne Yardımcı Olan Kişi	Eşim	25	49.1
	Bakıcı	10	19.6
	Büyük anne/baba	16	31.3
Çocuktaki Farklılığı İlk Farkeden Kişi	Anne	17	33.3
	Baba	8	15.7
	Rehberlik/Psikolog	7	13.7
	Öğretmen	12	25.4
	Diğer	7	13.7
Çocuktaki Farklılığın İlk Fark Edilme Dönemi	Bebeklik (0-2yaş)	24	47.1
	İlk Çocukluk (2-4yaş)	22	43.1
	İkinci Çocukluk (4-6yaş)	5	9.8

Çocuğun Desteksiz Yürüdüğü	9-10. Ay	9	17.6
Dönem (Ay)	11-12.Ay	28	54.9
	13-14.Ay	14	27.4
Çocuğun Anlamli İlk Cümle	8-10 ay	9	17.6
Söyleme Dönemi (Ay)	11-13 ay	20	39.2
	14-16.ay	8	15.7
	17-19.ay	7	13.7
	22.ay ve üzeri	7	13.7

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan anne-babaların üstün yetenekli çocuklarının % 41,2'si kız, % 58,8'i erkektir. Bu çocukların % 31,3'ü 4 yaşında , %35,2'ü 5 yaşında ve % 33,3'ü ise 6 yaşındadır. Dikkat çekici bir bulgu olarak üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların en fazla iki çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların % 53'ü üstün yetenekli çocuğun tek çocuk olduğunu belirtirken, %47,1'i ise sadece iki çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %70,6'sının ilk çocukları üstün yetenekli veya zekâlı özelliklere sahipken, %29,4'ünün ise ikinci çocukları üstün yetenekli veya zekâlı çocuklardır.

Katılımcılara üstün yetenekli çocuklarına bakarken onlara kimlerin destek olduğu sorulduğunda annelerin % 39'u babalardan, babaların ise %10,5'i annelerden destek aldığını belirtirken, katılımcıların % 31,3'ü anneanne/babaanne ve dedenin, % 19,6'sı ise bakıcıların destek olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan alınan cevaplara göre, üstün yetenekli çocuklarının farklılıklarını ilk olarak anneler (%33,3), sonra öğretmenler (%23,5), daha sonra da babalar (%15,7) ve rehberlik merkezindeki psikolog ve rehber öğretmenlerinin (%13,7) fark ettiği görülmüştür. Katılımcıların, %47,1'i üstün yetenekli/zekâlı çocuklarının farklılıklarını ilk bebeklik döneminde (0-2 yaş) % 43,1'in ise ilk çocukluk yıllarında (2-4 yaş) fark ettiklerini belirtmişlerdir.

Eş zamanlı olmayan gelişim gösterme özelliğine sahip olan üstün yetenekli/zekâlı çocukların % 54,9'u 11-12. ayda desteksiz yürüme becerisi gösterirken, % 27,5'i 13-14. ayda desteksiz yürümeye başlamışlardır. Katılımcıların % 39,2'si çocuklarının 11-13. aylık oldukları zamanda ilk anlamlı cümlelerini kurduklarını belirtirken, % 17,6'sı ise biraz daha erken konuşmaya başlayarak 7-8. aydan itibaren ilk cümlelerini söylediklerini belirtmişlerdir.

Anne Babaların Yaşadığı Güçlüklere İlişkin Bulgular

Görüşmede üstün yetenekli çocukların ailelerinin karşılaştıkları problem durumlarını saptamak amacıyla ilk olarak anne-babalara kapalı uçlu sorular sorularak bu sorulardan alınan olumlu cevapların doğrultusunda frekans ve yüzdelikleri hesaplanmıştır. Görüşmede anne ve babaların ne kadarının bu sorunları yaşadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu sorulardan sonra yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulara geçilmiştir.

Tablo 3: Üstün yetenekli çocuğu olan anne babaların yaşadıkları güçlükler ile ilgili bilgilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

	n	%
1.Üstün yetenekli çocukların genel özelliklerinden dolayı anne ve babaların yaşadığı güçlükler		
Çocuklarının aşırı meraklı olması	48	94.1
Çocuklarının aşırı duyarlı olması	39	76.4
Çocuklarının aşırı mükemmeliyetçi olması	38	74.5
Çocuklarının aşırı hareketli olması	39	76.4
2.Üstün yetenekli çocukların dil becerilerinden dolayı anne ve babaların yaşadığı güçlükler		
Çocukları sordukları soruların cevaplarını hemen almak istemesi	50	98.0
Çocuklarının çok fazla sayıda ve farklı sorular sorması	49	96.0

Çocuklarının sordukları soruların karşısında yetersiz kalma	32	62.7
Çocuklarının konuşma sırasında göz teması kurmaktan çekinmesi	38	74.5

3.Üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal becerilerinden dolayı anne ve babaların yaşadığı güçlükler

Çocuklarının duygusal olarak aşırı hassas, içe kapanık ve kırılğan olması	45	88.2
Çocuklarının yaşıtlarına göre olgun olması	44	86.2
Çocuklarının kendi yaşından büyüklerle zaman geçirmek istemesi	40	78.4
Çocuklarının kardeşleri ile uyumsuzluk yaşaması	19	79.1

4.Anne ve babaların örgün eğitimde yaşadığı güçlükler

Eğitim Kurumu bulmakta zorlanma	35	68.6
Rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması	31	60.7
Öğretim programlarının çocuklarının ilgi alanlarına uygun olmaması	32	62.7
Çocuklarının başarısızlıklarından etkilenme durumu	34	66.6

5.Aile içinde yaşanan güçlükler

Çocuklarının ev ortamındaki kurallara karşı gelmesi	34	66.6
Çocuklarına yeterli zaman ayıramama	39	76.4
Çocukları için eğitim alanında rehberlik yapmakta zorlanma durumu	28	54.9
Üstün yetenekli/zekâlı çocuğa sahip olmak yorucu ve yıpratıcı olması	37	72.5

Anne-babalarla yapılan görüşmeler sonucunda üstün yetenekli çocuklara sahip olmanın getirdiği güçlükler belirlenmeye çalışılmıştır. Anne-babaların % 94,1'i çocuklarının genel özelliklerinden dolayı en çok yaşadıkları güçlüklerin çocuklarının aşırı meraklı olma durumu olduğunu ve zaman zaman çocuklarının meraklarını

giderememekten dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir problem durumu olarak anne-babaların %76,4'ü çocuklarının aşırı duyarlı oldukları için çok çabuk kırıldıklarını düşünmektedir. Anne-babaların %74,5'i çocuklarının aşırı mükemmeliyetçi olmasından dolayı güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, anne babaların %76,4'ü çocuklarının aşırı hareketli olmasından dolayı, onları kontrol etmekte sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Üstün yetenekli çocukların dil becerilerinden dolayı da anne/babaların güçlükler yaşadığı saptanmıştır. Anne-babaların %98'i çocuklarının sordukları soruların çocuklar tarafından cevaplarını hemen vermelerini istediklerinden dolayı çoğu zamangüçlük yaşaaktadırlar. Anne-babaların %96'sı çocuklarının uzun cümlelerle, çok fazla ve çok farklı konularda sorular sormasından dolayı güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca anne-babaların %62,7'si çocuklarının sordukları bu sorular karşısında yetersiz kaldıklarını hissettiklerini belirtmişlerdir. Anne-babaların %74,5'nin rahatsız olduğu konulardan biri de çocuklarının konuşma sırasında akranlarıyla ve yetişkinlerle göz teması kurmamalarıdır.

Görüşmeler sonunda üstün yetenekli çocukların duygusal ve sosyal becerilerinden dolayı anne ve babaların yaşadığı güçlükler olduğu saptanmıştır. Anne/babaların %88,2'si çocuklarının duygusal ve sosyal becerilerinden dolayı yaşadığını düşündükleri en önemli sorunlardan biri çocuklarının aşırı hassas, kırılgan ve içe kapanık olmalarıdır. Anne-babalar, (%86,2) çocuklarının yaşlarına göre olgun olduklarından dolayı, anne-babaların %78,4'ü çocuklarının kendinden büyüklerle oynama eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen anne babaların %86,2'si çocuklarının arkadaş çevresi ile uyumlu olduklarını düşünmektedirler. Bu ailelerde çocuk sayısı genelde bir veya iki olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan anne-babaların 24'ü yaklaşık %47'si iki çocuğa

sahiptir. Buna rağmen iki çocuklu bu ebeveynlerden 19'u başka bir ifadeyle %79,1'i üstün yetenekli çocuklarının kardeşleri ile uyumsuzluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Üstün yetenekli çocuklarının eğitimi sırasında anne babaların yaşadıkları güçlükler araştırılmış ve şu bulgulara ulaşılmıştır: Anne-babaların %68,6'sı çocuklarının eğitiminde zorlandıkları en önemli güçlüklerden birinin çocuğa uygun eğitim kurumu sayısının az olması ya da hiç olmamasıdır. Katılımcıların %31,4'ü çocuklarının devam ettikleri okulun yeterli olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca anne-babalar %60,7'si resmi ve özel eğitim kurumlarındaki rehberlik hizmetlerinin üstün yetenekli çocuklar için yetersiz olduğunu düşünmektedir. Farklı olarak anne/babaların %62,7'si okul öncesindeki dönemde öğretim programlarının çocuklarının ilgi alanlarına yönelik olmadığını belirtmişlerdir. Anne/babalar (%66,6), okul öncesi dönemdeki çocuklarının başarısızlığından, anne-baba olarak kendilerinin de çok çabuk etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bunlardan farklı olarak üstün yetenekli çocuğa sahip katılımcıların %58,8'i normal gelişim gösteren çocukların anne/babalarından hiçbir tepki almadıklarını, çevrenin genel olarak çocuklarına olumlu baktıklarını belirtmişlerdir.

Son olarak, anne-babalara aile içinde ve ev ortamında yaşanan güçlükler hakkında sorular sorulmuştur. Veri toplama sürecinin sonucunda anne-babaların yaşadıkları güçlükler saptanmıştır. Anne-babaların %66,6'sı çocuklarının ev ortamında hemen hemen bütün kurallara uymayarak, karşı geldiklerini belirtmiştir. Anne-babaların %76,4'ü çalıştıkları için bazen çocukların yeterli zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında anne babaların %55'i okul öncesi dönemdeki çocuklarına eğitim alanında rehberlik yapabildiklerine inanmakta; geri kalanı (%45) ise eğitim açısından çocuklarına rehberlik yapmakta zorlandıklarını

belirtmişlerdir. Dikkat çeken başka bir bulgu ise katılımcı anne/babaların yaklaşık %73'ü üstün yetenekli çocuğa sahip olmanın zaman zaman yorucu ve yıpratıcı olduğunu belirtmişlerdir.

4.2 Nitel Bulgular

Anne Babaların Geleceğe Dönük Beklentilerine İlişkin Bulgular

Görüşmede üstün yetenekli çocuklara sahip anne/babalara çocuklarına dair geleceğe dönük eğitsel, sosyal ve mesleki beklentilerinin ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların görüşleri, gizlilik esasına dayanılarak, isimleri verilmeden kodlanmıştır. Buna göre katılımcılar için “anne-baba” ifadesi açısından anne için “A” baba için ise “B” olarak kodlanmış ve her katılımcıya kodunun yanına numara verilmiştir (Örnek; A1, B2, A15 gibi).

Bu gruptaki temalar; alan yazını incelenmesinden sonra, uzman görüşleri de alınarak eğitsel, sosyal ve mesleki açıdan olmak üzere üçe ayrılmıştır. Anne-babalara sorular “Çocuğunuzla ilgili geleceğe dönük beklentileriniz nelerdir?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcılardan alınan yanıtların analizi sonucunda alt temalar ortaya çıkmıştır. Bunlar Tablo 4’de gösterilmektedir. Nitel veri tablolarında bulunan alt temalar, katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda çokdan aza doğru sıralanmıştır.

Tablo 4: Anne babaların üstün yetenekli çocuklarına ilişkin gelecek beklentileri ile ilgili tema ve alt temalar

			n
Tema	1.Eğitsel Açıdan Beklentileri	Toplam	36
Alt	1.1.Kaliteli eğitim fırsatı		15
Temalar	1.2.Eğlenceli, mutlu eğitim fırsatı		13
	1.3.Zekâ seviyesi ve yeteneğine uygun eğitim fırsatı		8
Tema	2. Sosyal Açıdan Beklentileri	Toplam	35
Alt	2.1. Aktif, sosyal ve iletişim becerisinin güçlü olması		14
Temalar	2.2. Zevk aldığı işi ve hobiyi yapabilme		11
	2.3. Ahlaklı, dürüst olmak		10
Tema	3.Mesleki Açıdan Beklenti	Toplam	33
Alt	3.1.Mesleki memnuniyet		23
Temalar	3.2.Başarı ve statü sahibi olması		11

Anne-babalara, “Çocuğunuzla ilgili geleceğe dönük eğitsel açıdan beklentileriniz nelerdir?” şeklinde soru yöneltildiğinde alınan cevap “kaliteli eğitim fırsatı” olarak belirtilmiştir (n=15). Bu alt temaya göre baba katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler şöyledir: “Kapasitesine uygun olarak tam donanımlı yetişmesini isterim.”(B5) şeklinde belirtirken, diğer bir katılımcı “En üst seviyede eğitimi alması gerekmektedir.”(B10) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Anne katılımcılardan biri ise “Çocuğumuz için mevcut kapasitesini kullanmasını sağlayacak, her anlamda donanımlı yetişmesini sağlayacak kurumlar bulmak durumundayız.”(A15) şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka katılımcı ise “İyi ve kaliteli bir eğitim alması, zekâsı

paralelinde eğitimini iyi bir üniversite ile tamamlamasını beklerim.”(A21) şeklinde görüşünü bildirirken diğer bir anne katılımcı ise “kapasitesini zorlayabilecek kaliteli yurtiçi ve yurtdışı eğitimlerini tamamlamasını beklerim.”(A3) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bazı anne-babalar ise farklı olarak çocuklarının gelecekte “eğlenceli ve mutlu eğitim fırsatından” yararlanması gerektiğini düşünmektedir (n=13). Bu alt tema ile ilgili görüşler şöyledir: Katılımcılardan biri “Mutlu olabileceği her şey olabilir, benim için eğitim ile her alanda onun mutluluğu önemlidir.”(A9) şeklinde görüş bildirirken başka katılımcı anne ise “zevkle öğrendiği, yeteneklerini geliştirip mutlu olduğu bir eğitim almasını beklerim.”(A41) şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan biri “Mutlu ve istekli çalışacağı ve kendini tatmin edecek düzeyde başarılı olabileceği bir meslek için gerekli okulları bitirmesini beklerim.”(B31) şeklinde belirtmiştir. Diğer bir baba katılımcı ise “Sevdiği alanda mutlu olabileceği bir yolda kendisini daha iyi ifade edebilmesini ve eğitim açısından edilgen olmasını dilerim.”(B12). Bir diğer katılımcı ise “Severek öğreneceği ve mutlu bir şekilde okuldan eve gelen bir çocukluğu olsun istiyorum.”(A49) olarak görüşünü belirtmiştir. Katılımcılardan bir diğeri ise “Memlekette ya da yurtdışında mutlu olup, hayallerini gerçekleştirebileceği bir eğitim imkânının olmasını bekliyorum.”(A33) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Anne-babalardan alınan yanıtlara göre eğitsel açıdan beklentiler neticesinde oluşturulan bir diğer alt tema çocukların “zekâ seviyelerine ve yeteneğine uygun eğitim fırsatı” olarak tespit edilmiştir (n=8). Katılımcı babalardan biri çocuğu için “Yetenek ve potansiyeli ölçüsünde eğitim almasını beklerim.”(B43) şeklinde ifade ederken; diğer katılımcı baba ise “Zekâsına uygun bir eğitim alması ve mevcut zekâ puanını daha da yükselterek, geliştirecek aktiviteler ile etkinliklerin uygulandığı bir

eğitim almasını beklerim.”(B24) şeklinde görüş bildirmiştir. Baba katılımcılardan bir diğeri ise “Kendi kendine yetebilen, yetenekleri ve zekâsı doğrultusunda eğitimini tamamlamış, hayattan ne istediğini bilen ve sorduğu soruların cevaplarını bulabilmiş bir birey olmasını bekliyorum.”(B6) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Anne katılımcılardan bir ise “Merakını ve ilgisini köreltmeyecek, ufkunu açacak ve onu daha ileri götürebilecek bir eğitim almasını bekliyorum.”(A14) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Diğer bir anne katılımcı ise “Çocuğumun yeteneği ve ilgisi doğrultusunda varabileceği en ileri noktada olmasını beklerim.”(A48) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Katılımcı babaların çoğu çocuklarının zekâ seviyesi ve yeteneklerine göre eğitim almasını beklerken; katılımcı anneler daha çok çocuklarının kaliteli ve mutlu olacakları bir eğitim almalarını beklemeleri dikkat çekicidir.

Bu alt temalardan farklı olarak, anne babaların çocuklarının eğitimleri açısından yönlenebileceği alanlar hakkında beklentileri bulunmaktadır. Bu ifadeler: “Deneylere çok ilgili olduğundan fen bilimlerine ilgi duyabilir.”(B1) şeklinde ifade edilmişken, başka bir katılımcı “Birçok dalla ilgisi olduğundan neyi seçeceğini merak ediyoruz. Sanat, spor, fen alanlarından birinin de ilerleyeceğini düşünüyoruz.”(A13) şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir.

Anne-babalara “Çocuğunuzla ilgili geleceğe dönük sosyal açıdan beklentileriniz nelerdir?” şeklinde sorulan soruya en çok “aktif, sosyal ve iletişim becerisinin güçlü olması” yanıtı alınmıştır (n=14). Katılımcılardan bazılarının görüşleri şöyledir: “İlgili ve yetenekli olduğu alanlara yönelmesi, insan ilişkilerinde uyumlu, anlaşılır, anlayabilen birey olmasını beklerim.”(A11) şeklinde ifade edilmiştir. Başka bir katılımcı ise “Topluma faydalı, insanlar tarafından kabul gören, mutlu ve sosyal bir birey olmasını dilerim.”(B8) şeklinde görüş belirtilmiştir. Diğer bir görüş ise

“Çevreye duyarlı, insanı, hayvanları seven birey olmasını beklerim.”(A17) şeklinde görüş bildirilmiştir. Başka bir anne katılımcı “Çok sosyal, hobileri olan, iletişim becerisi yüksek bir çocuk olmasını beklerim.”(A38) şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı bir baba “İletişim kabiliyeti yüksek, özgüvenleri sağlam olması yönünde bir beklentim var.” (B16) şeklinde ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise “Toplumla barış içinde olması ve uyumsuz olmaması gerektiğini düşünüyorum.”(B4) şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcı annelerden bir diğeri ise “Kendini doğru ifade edebilen, karşılaştığı sorunları çözme kabiliyeti olan, yüksek motivasyonlu bir kişilik sahibi olmasını beklerim.” (A18) şeklinde görüş bildirmiştir.

Anne-babaların çocuklarına yönelik bir diğeri sosyal beklenti ise “zevk aldığı işi ve hobisini yapabilme” olarak belirlenmiştir (n=11). Katılımcı annelerden biri “Gerek okul gerek iş hayatında insan ilişkilerinde iyi olmasının yanında özel hayatında kendine vakit ayırarak edindiği hobileri sürdürebilmesini bekliyorum.”(A46) şeklinde görüş belirtmesine karşın, başka bir katılımcı “En az bir enstrüman çalması, bir spor dalıyla uğraşmasını beklerim.”(A7) şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca baba katılımcılarda biri ise “Sosyal becerilerini ortaya çıkararak zevk aldığı alanlarda doğru ve işinin ehli kişilerden eğitim almasını isterim.”(B22) şeklinde görüş bildirmiştir. Bunun dışında anne/babaların %45’i spor, müzik, sanat alanlarında çocukları ile ilgilenmesini beklemektedirler.

Katılımcılardan alınan cevaplara göre oluşturulan, sosyal beklentilerini gösteren alt temalardan bir diğeri ise “ahlaklı ve dürüst olmak” olarak belirlenmiştir (n=10). Bu konu ile ilgili görüşler şöyledir: Katılımcı annelerden biri “Çevresince dürüst, ahlaklı, bilinen, etrafla iyi iletişim kurabilen bir birey olmasını beklerim.”(A19) şeklinde görüşünü ifade etmesine karşın; bundan biraz daha farklı olarak başka bir katılımcı ise “Samimi, güvenilir, çalışkan, her ülkede kolayca uyum sağlayan bir

birey olmasını beklerim.”(A49) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Katılımcı babalardan biri ise “Özgüven kazanmış, yardımsever, vicdanlı bir insan olmasını isterim.”(B24) şeklinde görüş ifade etmiştir. Bir katılımcı baba ise “Girişken, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen kendi özsaygısı gelişmiş bir birey olması ve haklarının farkında olarak herkesin haklarına saygılı bir birey olmasını beklemekteyim.”(B6) şeklinde görüş bildirmiştir.

Anne-babaların geleceğe dönük beklentilerini belirlemek amacıyla son olarak “Çocuğunuz ile ilgili geleceğe dönük mesleki açıdan beklentileriniz nelerdir?” sorusu sorulduğunda anne-babaların en çok vurguladığı konu “mesleki memnuniyet” olarak alt tema olarak belirlenmiştir (n=23). Bu tema ile ilgili görüşler şöyledir: Bir anne katılımcı “Mutlu olabileceği, şartlarının onu tatmin ettiği, kendisini her zaman geliştirebileceği bir mesleki hayat bekliyorum.”(A20) derken; buna benzer olarak başka katılımcı bir baba “Severek yaptığı bir mesleği olsun, üretken ve tatmin olmasını isterim.”(B5) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise “Zevk alarak yaptığı bir şeyi mesleğe dönüştürebilmesini umuyorum.”(B43) derken; anne katılımcılardan biri “Sevdiği ve verimli olabileceği bir mesleği yapmasını isterim.”(A45) şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bir diğer katılımcı ise “Disiplinli bir şekilde çalışacağı ama aynı zamanda da çok mutlu olacağını düşündüğüm bir meslek seçmesini umuyorum.”(B31) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Anne babaların çoğu çocuklarının mutlu oldukları mesleklere sahip olmasını beklemektedirler.

Katılımcılardan alınan cevaplara göre oluşturulan, mesleki beklentilerini gösteren alt temalardan bir diğeri ise “başarı ve statü sahibi olmak” olarak belirlenmiştir (n=13). Bu alt tema ile ilgili görüşler şöyledir: Katılımcılardan biri “Farklılığı olan, yaratıcı fikirleri olan, pratik zekâ ve mesleğinde örnek bir birey olmasını diliyorum.”(A16) şeklinde görüşünü ifade ederken; bir başka katılımcı baba

ise “Çocuğumun konusunun uzmanı olmasını ve bu konuda otorite olmasını isterim.”(B8) şeklinde görüş bildirmiştir.

Katılımcılardan bir diğeri ise “Eğitimi sonunda toplumda saygınlığı olan bir mesleği yapmasını ve mesleğinden haz duymasını beklerim.”(A23) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Ayrıca katılımcı bir baba “İlgi duyduğu, severek yaptığı yeteneğini kullanabildiği bir mesleği seçebilmesini isterim.”(B22) şeklinde görüş bildirmiştir.

Anne Babaların, Çocuklarının Gelecekte Karşılaşabileceğini Düşündükleri Problemlere İlişkin Bulgular

Son olarak görüşmede anne babaların çocuklarının gelecekte ne gibi problemlerle karşılaşabilecekleri hakkında düşünceleri sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Bunlar Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5: Anne babalara göre üstün yetenekli çocuklarının gelecekte yaşayacak olabileceği problem durumları ile ilgili tema ve alt temalar

			n
Tema	1.Eğitsel Açıdan Çocuğın Karşılaşacağı	Toplam	44
	Düşünülen Problem Durumları		
Alt	1.1.Eğitim sisteminin yetersizliği ve sıkıcı eğitim ortamı		18
Temalar	1.2.Eğitim sistemi ile çocuklarının uyum problemi yaşaması		11
	1.3.Eğitim Kurumu bulamama		8
	1.4.İlgi alanlarına ve yeteneklerine uygun olmayan eğitim		4
	1.5.Öğretmenin mesleki yetersizliği		3
Tema	2.Sosyal Açıdan Çocuğın Karşılaşacağı	Toplam	46
	Düşünülen Problem Durumları		
Alt	Sosyal yetersizlik ve içe kapanıklık		22

Temalar	Dışlanma		16
	Agresif / Duyarsız olma		8
Tema	Mesleki Açıdan Çocuğun Karşılaşacağı	Toplam	36
	Düşünülen Problem Durumları		
Alt	Kendi yeteneği ve ilgisine uygun meslek bulamama		20
Temalar	Aşırı mükemmeliyetçi olma(hırs ve rekabet)		16
Tema	Duyusal Açıdan Çocuğun Karşılaşacağı	Toplam	39
	Düşünülen Problem Durumları		
Alt	Gruba karşı uyumsuzluk(hassas / kırılğan olması)		21
Temalar	Tatminsizlik		11
	Duyarsız ve saldırgan olma durumu		7

Anne-babalara çocuklarının gelecekte karşılabilecekleri problemleri tespit etmek için bazı sorular sorulmuştur. Çocukların karşılaşabileceğini düşündükleri problem durumlarına karşı verdikleri cevaplar dört alt temadan oluşmuştur. Eğitsel açıdan çocuğun karşılaşması düşünülen alt temalardan ilki “eğitim sisteminin yetersizliği ve sıkıcı eğitim ortamı” olarak belirlenmiştir (n=18). Bu alt tema ile ilgili görüşler şöyledir: Anne katılımcılardan biri “Ülkenin sınav sistemine uyum sağlayamaması ve mevcut sistemde başarısız sonuçlar alması problem olabilir.”(A50) şeklinde görüşünü ifade ederken; başka bir katılımcı baba ise “Eğitimin sıkıcı hale gelebilmesi ile çocuğum başarısız olabilir.”(B22) şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer katılımcı da “Derslerden çabuk sıkılmak dinlememek ve ödevlerini yapmak istememesi onun eğitim hayatında problem yaratabilir. Ayrıca zamanla ebeveyn olarak çocuğumuza yetememek de problem olacaktır.”(A34) olarak görüşünü bildirmiştir. Bir katılımcı baba ise “Türkiye şartlarında iyi bir eğitim

almasının çok da mümkün olduğunu düşünmüyorum.”(B31) şeklinde görüş ifade ederken ile çocuğuna yurt dışında eğitim olanağı sağlayacağını bildirmiştir.

Katılımcılardan alınan cevaplara göre oluşturulan bir diğer eğitsel problem ise “eğitim sistemi ile çocuklarının uyum problemi yaşamaları” olarak belirlenmiştir (n=11). Bu alt tema ile ilgili görüşler şöyledir: Bir anne katılımcı “Eğer şu an gittiği okula devam etmez ve karma eğitime tabi tutulursa zaten öğrenmiş olduğu bilgileri tekrar tekrar görüp, sıkılabileceğinden dolayı okula gitmek istemeyeceğinden korkuyorum.”(A36) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir görüş ise “Kendi gibi çocuklarla aynı okulda olmazsa diğer çocuklar ve öğretmenler tarafından ötekileştirilebilir. Bu durumda onun okula küsmesine sebep olabilir.” (B12) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Katılımcı annelerden biri “Uygun sınıf arkadaşları olmazsa çocuğum ihmal edilebilir veya dışlanabilir.”(A29) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalardan alınan cevaplara göre oluşturulan bir diğer eğitsel problem ise “eğitim kurumu bulamama ”problemidir (n=8). Katılımcı annelerden biri “Zekâ seviyesini ve kapasitesini koruyan eğitim kurumları olmadığı sürece çocuğum uyum sorunu yaşayacaktır.”(A21) şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcılardan bir diğeri ise “Zamanla istediğimiz ve kızımın ihtiyaçlarına uygun bir eğitim alamayabiliriz Biz özel bir kurumda olduğumuz için daha şanslıyız ancak bu kurumdaki çocukların yetenekleri farklılık göstermektedir ve verilen eğitim her çocuğa aynı.”(A40) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Katılımcılardan bir diğeri ise “Kendilerine uygun bir eğitim kurumu bulamamak en büyük problemimiz.”(A30) şeklinde düşüncesini bildirmiştir.

Anne-babalardan alınan cevaplara göre oluşturulan bir diğer eğitsel problem ise çocuğun “İlgi alanları ve yeteneklerine uygun olmayan eğitim” sorunudur (n=4). Bir baba katılımcı “İlgisini çekmeyen konularda kendini veremeyeceğinden

zorlanacağını düşünüyorum.”(B1) şeklinde görüşünü bildirirken, başka bir katılımcı ise “İlgi alanlarına yönelik eğitim alamaması, aldığı eğitime uygun gelecekte uygun mesleklere yönlendirilememesi gibi durumlarda problemler yaşayabiliriz.”(A11) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir baba katılımcı ise “Yeteneğini eğitim hayatında ortaya çıkaramaması, potansiyeli ölçüsünde eğitim alamaması gibi problemlerin korkusunu yaşamaktayız.”(B43) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bazı anne/babalarda çocuklarının gittiği okuldan memnundur ve görüşlerini şöyle bildirmiştir; “ Bu eğitim sisteminde başarılı olacaktır ama var olan potansiyelinin de zamanla köreleceğini biliyorum.”(B1) şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka katılımcı anne ise “Bu okulu seçtiğimiz için çok memnunuz. Görerek ve yaşayarak öğreniyorlar. Sonraki zamanlarda da böyle devam ederse eğitim hayatında sorun yaşamaz diye düşünüyorum”(A38) şeklinde görüş belirterek, çocuklarının şuan devam ettiği okuldan memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Anne-babalardan alınan cevaplara göre oluşturulan bir diğer eğitsel problem de “öğretmenin mesleki yetersizliği ” olarak belirlenmiştir (n=3). Bu alt tema ile ilgili görüşler şöyledir: “Öğretmenlerin çocuğumun sorularına cevap verecek nitelikte olmaması eğitiminde problemler yaratacaktır.” (B31) şeklinde ifade ederken; başka bir katılımcı ise “İlgisini çekmeyen konularda çalışmamak için inat edebilir, öğretmen de destekleyemez ise derse katılımı reddedebilir.”(A13) şeklinde görüşünü ifade ederken; başka bir katılımcı ise “Ülkemizde üstün yetenekli çocuklar için öğretmen yetiştiren kurumlar çok azdır. Dolayısıyla öğretmenler çocuklarını ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır.”(A41) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalara gelecekte çocuklarının yaşayabileceği sosyal problemlerin neler olabileceği sorulmuştur. Alınan yanıtlar doğrultusunda üç alt tema oluşturulmuştur. Bunlardan ilki üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının “sosyal yetersizlik ve içe

kapanık” olma durumu olarak belirlenmiştir (n=22). Katılımcı babanın bu konudaki görüşü “Çocuğum bir konuda kendini gösteremez ise kendini yalnız hissedip, içine kapanıyor, gelecekte de böyle olmasından endişeliyim.”(B1) şeklindedir. Anne katılımcılardan bir diğeri ise “İçe kapanık ve sosyal aktivitelere katılmayan bir birey olması beni endişelendiriyor. Ayrıca, arkadaşları arasında farklı olmasından dolayı gruptan dışlanmasından korkuyorum.”(A39) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Katılımcılardan bir diğeri ise “Kendi gibi olmayan kişilerle eminim uyum problemleri yaşayabilecek ve zamanla içe kapanmasından korkuyorum.”(B4) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalardan alınmış cevaplara göre oluşturulan, gelecekte yaşanabilecek, bir diğeri sosyal problem ise “dışlanma” problemi olarak öne çıkmıştır (n=16). Katılımcılardan biri “Aşırı duyarlı olması ve adaletli davranmasından dolayı sosyal hayatın içinde ezilmesi ya da haksızlığa uğramasından korkuyorum.”(B6) şeklinde görüş ifade ederken; katılımcı bir anne görüşü ise “Çocuğum arkadaşlarından çok farklı, bu durumu ilerde kendisi de fark edince onun çevresinden uzaklaşarak yalnız kalmasından korkuyorum.”(A37) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Bir diğeri katılımcı ise bu durumu çocuğunun şimdilerde de yaşadığını şu şekilde “Fazla sıcakkanlı ama dışlanabilen bir çocuk”(A41) bildirmiştir. Bir anne katılımcı ise “Sevilmeyen ve dışlanmış biri olmasından korkuyorum.”(A49) şeklinde korkusunu bildirirken; baba katılımcılardan biri ise “Toplumdan dışlanması, toplumun ve aile beklentilerinin yüksekliği karşısında problemler yaşamasından endişe duyuyorum.”(B43) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Katılımcı babalardan bir diğeri ise “Duyarlı ve aşırı ayrıntıcı olduğu için toplum tarafından dışlanmasından korkuyorum. Etiketlenme ve bundan dolayı başarısızlık yaşamasından da ayrıca korkuyorum.” (B22) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalardan alının cevaplara göre oluşturulan, gelecekte yaşanabilecek, bir diğer sosyal açıdan problem de “agresif/ duyarsız olma” olarak belirlenmiştir (n=8). Baba katılımcılardan biri “Duyarsız ve değersiz bir toplumda yaşayacak olmasından korkuyorum. Çünkü böyle olursa o da aynı duyarsızlığı gösterecektir.”(B24) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Bir diğer baba katılımcı ise “Çocuğum kendi hayal dünyasında yaşıyor. Bazen duyarız davranıyor. İlerde de böyle olmasından korkuyorum.”(B10) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Katılımcılardan biri “Her şeyi çok biliyor. Düşünceleri ile iç içe, bu yüzden yapması gerekenler karşısında duyarsız kalıyor.”(A28) şeklinde görüşünü ifade ederken; anne katılımcılardan bir diğeri de “Oğlum şu an kendisinin rahatça kavradığı bir konuyu karşındakine anlatırken agresif tavırlar sergiliyor. Bunun devam etmesinden endişeliyim.”(A25) şeklinde kaygılarını dile getirmiştir. Başka bir anne katılımcı ise “Kızım sorduğu sorular karşısında istediği cevabı alamadığında sinirleniyor ve saldırganlaşıyor.” (A11) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Anne-babaların, sosyal açıdan karşılaşılabileceklerini düşündükleri problemlere karşı farklı olarak belirttikleri bazı görüşleri vardır. Anne katılımcılardan biri “Sosyal çevresinde kendisini algılayabilen insan azlığından dolayı çocuğum sosyal sorunlar yaşayabilir.”(A21) şeklinde görüşünü ifade ederken; bu görüşten farklı olarak başka bir katılımcı baba “Kendinden biraz daha alt seviyedeki çocuklarla iken hep lider oluyor. Şuan ki sınıfında ise herkes lider ruhlu olduğundan geride duruyor. Bu durumda çocuğumda özgüven eksikliği oluşturdu.”(B24) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Bir anne katılımcı ise “Veliler arasındaki rekabet sebebi ile çocuklar arkadaşları arasında problemler yaşayabilir.”(A9) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir baba katılımcı ise başka bir düşüncesini “Aşırı ilgi isteyen bir çocuk ve ilgi azaldığı zaman motivasyonunda düşme yaşanıyor. Biz de her daim aşırı ilgi

gösteremiyoruz maalesef.” (B6) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Katılımcılardan bir diğer baba ise “Egolarının yüksek olması ve fazla bilgiden dolayı kendini ifade etmekte zorlanıyor. Bu durumun devam etmesinden korkuyorum.”(B22) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Anne-babalara, gelecekte çocuklarının yaşayabileceği mesleki problemlerin neler olabileceği sorulduğunda, alınan yanıtlar doğrultusunda iki alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan ilki “kendi yeteneğine ve ilgisine uygun meslek bulamama” problemi olarak belirlenmiştir (n=20). Katılımcılardan bir baba “Yetenek ve zekâ gerektiren işlerde çalışıp amiri olacak kişilerle yaşayacağı sorunlar ve bu sebeple işinde yükselememesi beni korkutuyor.”(B24) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise “Yetenek ve becerilerine uygun nitelikte çalışma ortamı ve şartları bulamamasından korkuyorum.”(B31) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir baba katılımcı ise “Eğitimi aldığı işi yapamayacağını düşünüyorum ve yeteneği ölçüsünde mesleki eğitim alamayacağından korkuyorum.”(B8) şeklinde görüş bildirmiştir. Anne katılımcılardan biri ise “Çocuğumun mutlu olmayacağı bir meslek seçmesinden korkuyorum.” (A32) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise “Kendi istediği mesleği değil de mecbur kaldığı mesleği yapmak zorunda kalması onun sıkılmasına neden olabilir.” (A27) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise “Kızım yeteneklerine ve kapasitesine uygun iş bulamazsa ilerde sorun yaşayabilir ve mutsuz olur.”(A23) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalardan alınan cevaplara göre oluşturulan, gelecekte yaşanabilecek, mesleki açıdan problem; “aşırı mükemmeliyetçi olması (hırs ve rekabet)” olarak belirlenmiştir (n=16). Bu konu ile ilgili görüşler şöyledir: Katılımcılardan biri “Aşırı mükemmeliyetçi yapısı nedeniyle bazen bir işte başarılı olamayacağını düşündüğünde o işe ya hiç başlamıyor ya da bilmediğini iddia edebiliyor.” (B31)

şeklinde görüşünü bildirmiştir. Anne katılımcılardan bir başkası ise “ Çocuğumun hırslarının olması beni çok korkutuyor.”(A18) şeklinde görüşünü ifade ederken; başka bir katılımcı ise “Kendisini rekabete çok kaptırıyor ve yenilgiyi hazmedemiyor. Bu yüzden iş hayatında sorunlar yaşamasından korkuyorum.”(A19) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Başka katılımcı anne ise “Oğlum çok tahammülsüz, en iyisini yapamazsa hayal kırıklığına uğruyor ve pes ediyor. Bu durum beni korkutuyor.” (A25) şeklinde görüş bildirmiştir. Bu görüşlerden farklı olarak alınan anne-babalara ait cevaplar ise; Bir katılımcı baba “Daldan dala atlayıp, bir meslek alanında başarılı olamayacağından korkuyorum.”(B16) şeklinde görüşünü ifade ederken; başka bir katılımcı anne “Seveceği ve geleceği olan bir mesleği olmasını isterim. Ancak günümüzde ve ülkemizde bu o kadar da kolay değil.” (A20) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Başka bir katılımcı da “Ülkemizde doğru şekilde yönlendirilebileceğini düşünmüyorum. Çünkü bu çocuklar için hiçbir düzenleme yapılmamaktadır.” (B24) şeklinde görüşünü ifade ederken; bu görüşlerden farklı olarak başka bir katılımcı baba ise “Dikkat dağınıklığı var. Uzun süreli konsantrasyon isteyen işlerde yoğunlaşma problemi yaşayabilir.”(B6) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Son olarak anne-babalara gelecekte çocuklarının yaşayabileceği duygusal problemlerin neler olabileceği sorulmuştur. Alınan yanıtlar doğrultusunda üç alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan ilki “gruba karşı uyumsuzluk (hassas/ kırılğan olması)” olarak belirlenmiştir (n=21). Bu konuyla ilgili görüşler şöyledir: Katılımcı bir baba “Aşırı duyarlı bir çocuk. Bu onu çok kırılğan ve hassas yapıyor.” (B6) şekilde görüşünü ifade ederken; başka bir baba görüşü ise “Kırılğan ve hassas bir yapısı var. Sosyal çevresi içerisinde yaşayacağı olumsuzluklar onu çok fazla etkileyebilir.”(B5) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Başka bir katılımcı görüşü ise

“Çok duyarlı ve empati yeteneği yüksek olmasından dolayı diğer kişilerden duygusal açıdan alacağı darbelerde takınacağı tavrı uzun sürede atlatamaması beni endişelendirir.” (B24) şeklindedir. Hatta bazı anne ve babalar çok endişelidir. Bir katılımcı “Duygusal olarak çok hassas bundan dolayı ileride psikolojik sıkıntılarının olmasından korkuyorum.” (B43) şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka anne katılımcı da “Çocuğum çok duygusal ve hassas olduğundan toplumda ikili ilişkilerde duygusal sorunlar ve yıkıntılar yaşayabilir.”(A21) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir baba katılımcı ise “Benim çocuğum daha iki yaşındayken bile maden işçileri için üzülüyordu. Aşırı hassas yapısı nedeniyle gezmeyen bir böcek için bile günlerce üzülebiliyor. Bu yönünü güçlendirmezsek ileride ona iyi davranmayan her insan ya da yolunda olmayan olumsuz bir olay için çok daha fazla üzülebilir.”(B10) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

Anne-babalardan alınan görüşler doğrultusunda, çocuklarının gelecekte yaşanabileceği, bir diğer duygusal problem durumu ise “tatminsizlik” olarak belirlenmiştir (n=11). Bu konuyla ilgili görüşler şöyledir: Katılımcılardan biri “Tatminsiz bir birey olmasından korkuyorum.” (A15) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise “Çocuğum her konu hakkında bilgi sahibi olmak istiyor ve daldan dala atlıyor. Bu duygusal ilişkilerine de yansımaları onun için büyük sıkıntılar yaratabilir.”(A42) şeklinde görüş belirtmiştir

Gelecekte yaşanabilecek, bir diğer duygusal problemin “duyarsız ve saldırgan olma durumu” olduğu belirlenmiştir (n=7). Bu konu hakkında katılımcı annelerden biri şöyle söylemiştir; “Hırçın, agresif, aşırı duygusal, takıntılı ya da duyarsız olma durumu olabilir. Çünkü şu anda her şey için hassas davranıp, hırçınlaşıyor.”(A29) şeklinde görüşünü ifade ederken; başka bir görüş ise “İnce düşünmesinden dolayı diğer insanlara kendisini çok iyi ifade edemiyor. Bu durumda onu saldırganlaştırıyor.

Bu ince düşünmesinden vazgeçmesi gerek.”(A14) şeklinde görüş bildirmiştir. Bu alt temalardan farklı olarak alınan anne/babalara ait görüşler ise şöyledir: Bir katılımcı “Onunla derin sohbetler yapabilen birileri çevresinde olmazsa içini dökemeyecek ve bu yüzden mutsuz olmasından korkuyorum.” (A2) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise “Yaşlılarından ileri olduğundan, esprileri karşı taraftan anlaşılmayınca çok üzülüyor. İlerde de diğer insanların onun gibi olmamasından dolayı onu almayacaklarından o çok üzülebilir.” (A13) şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir görüş “Kendisini itip-kakan çocuklarla oynamadığını ve kenara çekildiğini gözlemliyorum. Bu durum ileride onun insanlara karşı güven duygusunu azaltabileceğinden korkuyorum.”(A3) şeklindedir. Başka bir katılımcı ise “ Üstün zekâlılar okulunda okumasından dolayı ileride bunun bilincine varıp çevresinin beklentilerini karşılamayacağını düşündüğünde de sıkıntıya düşüp, bunalıma girmesinden korkuyorum. Çocuğumun etiketlenmesini istemiyorum.” (B1) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, araştırma problemleri tek tek ele alınarak sonuçları ile birlikte tartışılmış ve çalışmanın gelen sonucu özetlenmiştir.

5.1 Nicel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Kişisel bilgi formunun birinci bölümünden elde edilen verilerin analiz sonucuna göre araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğu annedir. Katılımcıların hemen hemen hepsi çalışıyor olmasına rağmen anneler araştırmaya katılım konusunda babalara göre daha istekli davranmıştır. Katılımcı anne-babaların yaş durumları birbirine benzerlik göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%73) 30-39 yaş aralığındadır. Anne-babaların eğitim durumları da birbirine benzerdir. Katılımcı anne-babaların yarıdan fazlası lisans eğitimlerini tamamlamıştır. Anne-babaların hepsi meslek sahibi olup, çalışmaktadır. Ailelerin ekonomik durumlarına bakıldığında ise standartın üstünde bir gelire (6300TL ve üzeri) sahip oldukları görülmüştür. Üstün yetenekli çocuklar, genellikle üst sosyo ekonomik düzeyde olan anne/babalara sahiptir ve ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin yüksek olmasına bağlı olarak meslek ve gelir düzeyleri de standartın üzerindedir (Avcı, 2005).

Kişisel bilgi formunun ikinci bölümünden elde edilen verilerin analizi sonucu çıkan bulgulara göre araştırmaya katılan anne-babaların üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının yarıdan fazlası (%59) erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından bir diğeri de üstün yetenekli çocuğa sahip anne-babaların en çok iki çocuğa sahip olması ve genellikle ilk çocukların üstün yetenekli veya zekâlı olma

potansiyeline sahip bireyler olmasıdır. Seyfullahoğulları (2012), normal gelişim gösteren çocuklarla yapmış olduğu araştırmada, genellikle ailelerin iki çocuğa sahip olduğunu ve ailenin dört kişiden oluştuğunu belirtmiştir. Bu durum üstün yetenek veya zekâya sahip çocuğu olan ailelerde de benzerlik gösterdiğini söylenebilir. Bu araştırmaya göre iki çocuklu ailenin genellikle ilk çocukları üstün yetenekli veya zekâlı tanısı almıştır. Bu durum anne babadan gelen genetik yatkınlıktan veya anne babanın çocuklara sundukları imkânlardan dolayı olabilir. Ancak Gallagher (1960), çalışmasında bu üst gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde çocuk sayısının fazla olmadığını ve genellikle bu ailelerin iki çocukla yetindiğini belirtmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki aileler çocukları hakkında daha çok araştırıp, bilgi sahibi olmakta ve onlara geniş imkânlar sunmaya çalışmaktadır (aktaran Enç, 1979). Bunun yanında iyi bir meslek sahibi ve sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler olumlu yönde genetik taşıyıcılığa sahiptirler (Yörükoğlu, 1986). Bu sebeple sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde üstün yetenekli çocukların olma olasılığının daha yüksek olduğu düşünülebilir. Buna karşın aynı gelir ve eğitim düzeyine sahip olmayan ailelerin üstün yetenekli çocukları ise normal gelişim gösteren çocuklar arasında kaybolup gidebilmektedir (Enç, 1979).

Çalışmaya göre aileler, üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarını yetiştirirken ilk olarak eşlerinden (%49) daha sonra da aile büyüklerinden (%31) destek almaktadırlar. Aile içinde üstün yetenekliliği ilk fark eden kişi genellikle anneler (%33,3) olmuştur. Bunun nedeni, annelerin babalara göre çocuklarıyla daha çok ilgilenmesi ve onların bütün gereksinimlerini yerine getirmesinden kaynaklanıyor olabilir. Anne/babalar (%47) çocuklarının farklılıklarını ilk bebeklik döneminde (0-2 yaş) fark ettiklerini belirtmiştir. Buna rağmen Avcı (2005)'nın üstün yetenekli ve üstün zekâlılarla ilgili yaptığı araştırmada, anne-babaların çocuklarında meydana

gelen farklılıkları ilk çocukluk (2-4 yaş) döneminde fark ettiklerini tespit etmiştir. Bu durumda anne-babaların eğitim ve bilgi düzeyleri arttıkça, fark etme süresinin daha da kısaldığı söylenebilir. Babaların çocuğunun üstün yetenekli/zekâlı olma durumunu fark etme oranının (%16) düşük olması, çocuk bakımı konusunda annelere göre daha pasif olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak, anne baba ve yakın çevrenin erken dönemde fark edemediği durumda okul öncesi eğitim kurumları ve rehberlik araştırma merkezleri bu konuda ailelere destek olmaktadır.

Akranlarıyla eş zamanlı gelişim göstermeyen üstün yetenekli veya zekâlı çocukların erken konuşma ve yürüme gibi özelliklerinin daha erken aylarda ortaya çıkması, çocuğun farklı olduğunun belirlenmesinde önemli bir faktördür. Dolayısıyla, yapılan bu çalışmada üstün yetenekli çocukların ilk ne zaman yürüdüğü ve konuştuğu araştırılmış ve üstün yetenekli çocukların yarısından fazlası (%55) 11-12. aylar arasında desteksiz yürüdüğü saptanmıştır. Normal gelişim gösteren bir çocuğun ortalama 11-12. aylarda yürüdüğü düşünüldüğünde, (Yavuzer, 1999) üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla aynı motor özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan anne-babaların belirttiklerine göre, çocukları %40'nin 11-13. aylar arasında ilk anlamlı cümle kurduklarını saptanmıştır. Yapılan çalışmalara göre normal gelişim gösteren çocukların ilk anlamlı kelimelerini 12. ve 18. aylar arasında söyledikleri (Yavuzer, 1999; Metin, 1999) göz önüne alındığında üstün yetenekli veya zekâlı çocukların diğer çocuklara göre daha erken konuştukları söylenebilir. Gelişim özellikleri açısından akranlarından ayrılan üstün yetenekli bireyler, akranlarına göre konuşmaya daha erken yaşlarda başladıklarından kelime hazineleri daha gelişmiştir; soyut sözcüklerin kullanımında bariz üstünlükleri vardır ve birçoğu okula başlamadan önce okuma-yazmayı öğrenirler (Dağlıoğlu, 2005). Bu

yönüyle araştırmada elde edilen bu sonuçlar; alan yazındaki çalışmaları desteklemektedir.

Araştırmada, veri toplamada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ilk beş soru kapalı uçlu sorulardır. Bu sorulara verilen cevapların frekans ve yüzdelikleri hesaplanmıştır. Sonuçlara göre üstün yetenekli çocukları olan anne ve babaların yaşadıkları problem durumları tespit edilmiştir. Bunlar; genel olarak; üstün yetenekli veya zekâlı çocukların genel, dil, sosyal-duygusal özelliklerinden dolayı anne ve babaların yaşadığı problemler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu araştırmada anne-babaların üstün yetenekli veya zekâlı çocukların örgün eğitim sırasında yaşadığı güçlükler, aile içinde yaşanılan problemler ve gelecekte üstün yetenekli çocuklarından beklentilerinin neler olduğu da incelenmiştir.

Anne-babaların %94'ünün genel olarak yaşadığı en büyük problemlerden biri üstün yetenekli çocuklarının aşırı meraklı olmasıdır (Tablo 3). Bu sebepten dolayı katılımcı anne-babalar, çocuklarının merak ettiklerini açıklamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Aşırı meraklı olan bu çocuklar sık sık soru sormakta (Tablo 3) ve bu durum anne ve babaları zor durumda bırakabilmektedir. Hatta zaman zaman anne ve babaların çoğu (%98) ocuklarının sordukları sorular karşısında cevap vermekte zorlanmaktadır (Tablo 3). Bu sonuca benzer olarak Karakuş (2010) üstün yetenekli çocuklarla ilgili yaptığı bir çalışmada, anne babaların en yaygın olarak yaşadığı güçlüklerin iletişim becerileri ile ilgili güçlükler olduğunu saptamıştır.

Üstün yetenekli veya zekâlı çocuklara sahip anne-babaların (%76) diğer yaşadıkları güçlüklerden bir diğerisi ise çocuklarının normal gelişim gösteren çocuklara göre daha duyarlı ve mükemmeliyetçi olmasıdır (Tablo 3). Hatta anne-babalar bu özellikleri nedeniyle çocuklarının mutsuz olma ihtimalinin yüksek olacağını belirtmektedir. Bununla birlikte anne-babalar, çocuklarının bu özelliğinden

dolayı ileriki yıllarda ruhsal çöküntüler yaşayabileceği konusunda da endişe duymaktadırlar (Tablo 5, Tema 2, Alt Tema 1 ve 2). Yapılan araştırmalarda da üstün yetenekli çocukların; genel kaygı ve stres düzeylerinin normal gelişim gösteren çocuklara göre daha yüksek olması, çevrenin çocuğa yaptığı baskının fazla olması ve aşırı duyarlı olmaları nedeniyle bu çocuklarda strese bağlı olarak depresyon, somatizasyon bozukluğu ve paranoya gibi psikolojik rahatsızlıkların sık görüldüğü belirtilmektedir (Ciğerci, 2006).

Üstün yetenekli çocukların, dil becerilerinden dolayı anne/babaların % 98'nin yaşadığı en önemli problem çocuklarının sık sık sordukları soruların cevaplarını hemen almak istemesidir (Tablo 3). Ayrıca, bu çalışmada anne/babaların % 62'sinin çocukları tarafından sorulan sorular karşısında zaman zaman kendilerini yetersiz hissettikleri de saptanmıştır (Tablo 3). Üstün yetenekli çocuklar (%96) hayal güçlerinin ve kelime dağarcıklarının gelişmiş olmasından dolayı uzun cümleler kurup, farklı konu ve alanlarda merak ettikleri konularda hemen cevap almak isterler (Metin, 1999). Bu durumda anne babalar, çocuklarının farklı konu ve alanlarda sordukları sorularla sürekli karşılaştıkça cevap vermekte zorlanarak bu sorulardan zamanla bulunmaktadır. Bu sebeple, anne-babaların sorulan sorulara çocuğun bilişsel düzeyine uygun şekilde cevap vermeleri ve sorulara karşı hazırlıklı olmaları, başvurabilecekleri kaynak ve kitaplardan da destek almaları gerekmektedir (Ataman, 2003).

Çalışmada anne-babaların çoğu (%88) duygusal-sosyal alanda yaşadığı güçlüklerin başında çocuklarının aşırı hassas, içe kapanık ve kırılgan olmaları gelmektedir (Tablo 3). Anne ve babalar, çocuklarının bu özelliklerinden dolayı arkadaş çevresinde uyum problemleri yaşadıklarını ve zamanla çocuklarının çekingen davranış sergileyebildiklerini belirtmişlerdir (Tablo 5, Alt Tema 2). Yapılan

çalışmalarda da, üstün yetenekli ve zekâlı çocukların dışlanmış, içe kapanık ve başkalarına güvensiz ya da kötümser olabildikleri belirtilmiştir (Whitmore, 1980). Ancak, çocukların yalnız kalmak istemelerinin sebeplerinden biri de hayal dünyalarına ve düşüncelerine çekilme istekleri olabilir. Stuart ve Beste (2008) çalışmasında, bu özellikteki çocukların basit konular hakkında konuşmak istemediklerinden, yalnız kalmaktan hoşlandıklarını belirtmiştir. Bu sebeple, üstün yetenekli çocuklar akranlarından çok, kendinden olgun kişilerle zaman geçirmek isterler (Renzulli ve ark.,2002). Çalışmada yer alan anne-babalar (% 86) da benzer şekilde çocuklarının yaşıtlarına göre olgun olduklarını kabul etmekte ve onların daha çok olgun kişilerle sohbet etmekten hoşlandıklarını belirtmektedir (Tablo 3).

Bu çalışmada yapılan diğer çalışmaların aksine anne-babaların (% 79) görüşlerine göre üstün yetenekli veya zekâlı çocukların akranları ve çevre ile uyumlu oldukları, sadece kardeşleri ile uyum problemi yaşadıkları tespit edilmiştir (Tablo 3). Cornell (1984), yaptığı çalışmada üstün yetenekli olmayan kardeşin diğerine göre daha fazla duygusal ve sosyal uyumsuzluk yaşadığını vurgulamıştır. Bunun sebebi olarak da anne ve babaların üstün yetenekli olmayan çocuğu, olan çocuğa göre daha içine kapanık, utangaç ve öfkeli olarak nitelendirmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Ancak aralarında 3 ve üzeri yaş farkı olması durumunda, kardeşler arasında daha olumlu bir etkileşimin olduğu gözlemlenmiştir (aktaran Berman ve Oshrat, 2009). Anne-babaların çocukları arasında etiketleme yapmamaları, her birine karakterine ve yaşına uygun davranmaları gerektiği ve her ikisine de eşit davranmaları gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca, anne-babalar üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının sahip oldukları sosyal duygusal özelliklerinden dolayı ileriki yıllarda problemler yaşayacaklarını da düşünmektedir. Anne-babaların, düşündükleri bu problemler; sosyal yetersizlik,

duyarsızlık, ie kapanıklık, aşırı hassasiyet, uyumsuzluk ve dışlanma olarak tespit edilmiştir (Tablo 3, Tablo 5). Sonuçta anne-babalar, çocuklarının farklılıklarından dolayı sahip oldukları bu özelliklerin ileriki yıllarda çocuklarının yaşamını etkileyeceğini düşünmektedir. Yapılan çalışmalarda da bu çocukların sahip oldukları ilgi ve yeteneklerindeki farklılıklarla birlikte iletişim kurma becerilerindeki eksiklerden ve akranlarının kıskançlıklarından dolayı bu çocukların sosyal güvensizlik, yalnızlık, dışlanmışlık gibi problemler yaşayabildikleri görülmüştür (Saranlı ve Metin, 2012).

Bu çalışmada, okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli çocuğa sahip anne ve babaların % 66'sı çocuklarının başarısızlıklarından etkilendikleri de saptanmıştır (Tablo 3). Anne-babalar, çocuklarının gelişiminde önemli rol oynarlar ancak aile beklentilerini çocuklarına uygun seviyede oluşturmalıdır. Buna karşın, birçok anne ve baba çocuklarına karşı yüksek başarı beklentisi içindedir ve bu çocuklar üzerinde aşırı baskı oluşturmaktadır (Bildiren, 2013). Bu durum da çocukları olumsuz olarak etkilemektedir.

5.2 Nitel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuç

Görüşme sorularının devamında anne-babalara çocukları ile ilgili gelecek beklentileri ve gelecekte çocuklarının ne gibi problemlerle karşılaşabileceklerine ilişkin açık uçlu sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde anne-babaların çocuklarının özellikle duygusal ve eğitsel alanla ilgili kaygıları olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada, anne-babaların duygusal açıdan gelecekte üstün yetenekli çocuklarının tatminsiz ve saldırgan olabileceği ihtimlini düşündükleri tespit edilmiştir (Tablo 5, Tema 4, Alt Tema 2, 3). Anne babalar, çocuklarının ilgi alanlarının sık sık değişmesinden dolayı bir konudan başka bir konuya geçiş

yaptıklarını ve çok çabuk sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle de, çocuklarının tatminsiz bireyler olmalarından endişelendiklerini de ifade etmişlerdir. Ayrıca, anne-babalar çocuklarının en ufak konuda çabucak hırçınlaştığını, akranları tarafından anlaşılmadığında sinirlendiğini belirtmişlerdir. Anne-babalar, bu davranışların devam etmesi halinde de ileriki yıllarda çocuklarının tatminsiz ve saldırgan olmasından endişe duyduklarını belirtmişlerdir (Tablo 5, Tema 4, Alt Tema 4). Yapılan çalışmalarda da benzer şekilde, akademik başarısızlık gösteren üstün yetenekli çocukların agresif, saldırgan veya fazla duygusal ve kırılgan oldukları vurgulanmıştır (Whitemore, 1980).

Bu çalışmada, anne-babalar üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının eğitiminde problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3). Anne-babaların, bu konuda en çok yaşadıkları problemlerden biri üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarına uygun eğitim kurumu bulamamalarıdır (Tablo 3). Bununla birlikte, anne-babalar ileriki yıllarda da çocuklarına uygun eğitim kurumu bulamamaktan dolayı eğitsel açıdan problem yaşayacaklarını düşünmektedirler. Üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip anne-babalar bu konuda gerçekten zorluk yaşamaktadırlar. 2015-2016 eğitim öğretim yılında 3-5 yaş arasında okullaşma oranı %39,5 olan Türkiye’de sadece 1268 özel eğitim kurumu bulunmaktadır (MEB, 2015). Özel eğitim gören öğrenciler kendi içinde gruplara ayrıldığında, Türkiye’de bulunan 2 milyon üstün yetenekli veya zekâlı çocuk için ihtiyaçlarını karşılayacak kurum ve kuruluşlar yok denecek kadar azdır. Bu çocuklara sağlanacak eğitimin en kısa zamanda yaygınlaştırılarak eğitim-öğretim programlarının zenginleştirilmesi gerekmektedir (Akarsu, 2001). Ayrıca, bu çalışmada anne-babaların çocukları için gerekli olan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini de yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Anne-babalar, çocukları ile ilgili sorunlar yaşadıklarında kendilerini yönlendirip, destek olacak uzmanı bulmakta

zorlanmaktadırlar. Oysa rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin üstün yetenekli öğrenciler için ilköğretim seviyesinde başlanması ve orta öğretim seviyesinde de devam etmesi gerekmektedir (Clark, 2002). Ayrıca, bu çalışmada üstün yetenekli veya zekalı çocukları olan anne-babaların, öğretim programlarını; çocuklarının ilgi alanlarına ve yeteneklerine uygun bulmadıkları tespit edilmiştir. Anne-babalar, eğitim sistemindeki eksikliklerden dolayı çocuklarının becerilerini ve ilgilerini destekleyici bir eğitim programının uygulanmadığını düşünmektedir (Tablo 5, Tema 1, Alt Tema1).

Çocukların geleceği için kaygı duymakta olan anne-babaların, eğitsel açıdan beklentileri; çocuklarının kaliteli, eğlenceli ve mutlu olacakları bir eğitim fırsatından yararlanmak olduğu şeklinde tespit edilmiştir (Tablo 4, Tema 1, Alt Tema 2). Anne-babaların, çocuklarının eğitimindeki ilk beklentisi, çocuklarının mutlu olduğu eğitim fırsatı, sonraki beklentisi ise zekâ ve yeteneklerine uygun kaliteli bir eğitim fırsatı olarak saptanmıştır (Tablo 4, Tema 1, Alt Tema 3). Ancak, çocuklarının gelecekte eğitsel açıdan problemlerle karşılaşacaklarını düşünmektedir. Bu problemlerden ilki, eğitim sisteminin yetersiz olmasından dolayı çocuklarının sıkıcı bir eğitim olarak yetenek ve potansiyellerini kullanamamaları olarak saptanmıştır (Tablo 5, Tema 1, Alt Tema 1). Bunun sonucunda da çocuklarının gelecekte okula ve arkadaşlarına uyum sağlayamamalarından endişe duymaktadırlar (Tablo 5, Tema 1, Alt Tema 2). Yapılan araştırmalar da, üstün yetenekli veya zekâlı çocukların okula karşı olumsuz tutum geliştirme durumlarının yaygın olduğu göstermektedir (Clark, 2002). Ayrıca, Türkiye’de yapılmakta olan merkezi sınav sistemi, öğrenme meraklısı olan üstün yetenekli çocukların, eğitsel motivasyonu düşürerek akademik başarısızlıklarına neden olabilmektedir (Levent, 2014). Anne-babalar için eğitsel açıdan yaşanabilecek problem durumlarından bir diğeri de öğretmenin mesleki yetersizliğinden

kaynaklanmaktadır (Tablo 5, Tema 1, Alt Tema 5). Anne-babaların çoğu üstün yetenekli veya zekâlı öğrencilere eğitim verebilecek öğretmenlerin sayısının az olduğu ve öğretmenlerin yeterli niteliklere sahip olmadığı görüşündedir. Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 117’si devlet, 63’ü vakıf üniversitesi olmak üzere 179 üniversite vardır. Ancak bu üniversitelerden sadece sekizinde Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü mevcuttur ve bu üniversitelerin çoğu da vakıf üniversitesidir. Sonuç olarak, ülkemizde üstün yetenekli veya zekâlı çocukların eğitimine gerekli önem verilmediği ortadadır. Bu nedenle de anne-babaların çoğu ülkemizdeki eğitim fırsatlarının yeterli olmadığından, çocuklarının eğitimini kendi ülkelerinde değil de farklı ülkelerde alması gerektiğini düşünmektedirler.

Araştırmaya katılan anne-babalar çocuklarının profesyonel hayatında onların sevdikleri ve onları mutlu edebilecek meslek seçimi yapmalarını beklemektedir (Tablo 4, Tema 3, Alt Tema, 1). Bu konudaki diğer bir beklentileri ise çocuklarının başarılı ve statü sahibi olmaları yönündedir (Tablo 4, Tema 3, Alt Tema 2). Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin en önem verdikleri konu, çocuklarının gelecekte eğitim ve profesyonel hayatlarında mutlu olmalıdır. Mutlu olan çocuklarının zamanla başarı ve statü sahibi olacaklarını düşünmektedirler. Ancak, anne-babalar gelecekte çocuklarının mesleki açıdan problemlerle karşılaşma olasılıklarının olabileceğini de ön görmektedirler. Anne-babaların mesleki açıdan kaygılarına bakıldığında, çocuklarının yaşayabileceğini düşündükleri problemlerden ilki, onların özel ilgi ve yeteneklerine uygun meslek bulamamaları durumudur (Tablo 5, Tema 3, Alt tema 1). Anne-babaların mesleki açıdan gelecekte karşılaşabilecekleri bir diğer problem ise çocuklarının aşırı mükemmeliyetçi olmasından dolayı, gelecekte rekabete ve hırsla dayalı başarısızlık yaşamaları durumudur (Tablo 5, Tema 3, Alt Tema 2). Yapılan araştırmalarda aşırı mükemmeliyetçi olma eğiliminin hem olumlu hem

olumsuz yönleri olduğu vurgulanmıştır. Takas (1986)' a göre üstün yetenekli birey, kendisine odaklanırsa bu kişiyi başarıya; çevresindeki insanların söylediklerine odaklanırsa yersiz beklentilere, hayal kırıklığına ve nefrete götürebilir (aktaran Davaslıgil, 2004). Başkalarının beklentilerine uygun yaşamadığı için kendini suçlayan çocuk, özgüven problemleri ile okul başarısızlıkları yaşamaktadır. Bu durumda eğitim hayatında başarısızlık yaşayan çocukların da mesleki hayatlarında başarılı olması beklenemez.

Araştırma sonucunda üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip ailelerin kendi içlerinde yaşadıkları bazı güçlükler olduğu saptanmıştır. Anne-babalar çocuklarının ev ortamında uyması gereken kurallara sık sık karşı geldiğini ve çocukların anne ve babayı otorite olarak kabul etmediğini belirtmektedir (Tablo 3). Ayrıca, anne-babalar, çocuklarının özel ilgi ve isteklerinin farkında olmasına karşın, çocuklarına yeterli zaman ayıramadıklarını düşünmektedir (Tablo 3). Bu çalışmaya katılan anne babaların, mesleki durumlarına bakıldığında ebeveynlerin çoğu özel sektörde çalışmaktadır. Dolayısıyla çocukları ile hafta sonları dışında kaliteli zaman geçirememektedirler. Aile içinde yaşanan güç durumlardan bir diğeri ise anne-babaların çocuklarına eğitim alanında rehberlik yapmakta zorlanmalarıdır (Tablo 3). Anne-babalarlar kendilerini zaman zaman çocukları karşısında yetersiz hissetmekte ve yanlış yönlendirmekten korkmaktadırlar. Colangelo ve Davis (2003) çalışmasında, üstün yetenekli çocukların motive edilmesi, disiplin kurma ve etkin dinleme becerileri, eğitime destek yolları, çocukları için zaman ayırma gibi konularda zorluklar yaşandığını vurgulamıştır. Bu sebeple ailelerin de destek eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

Bu çalışmada, anne-babalar üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip olmanın yorucu ve yıpratıcı olduğunu düşündüklerin ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Çocuklarının, akranlarından farklı bazı ihtiyaçlarının olması sebebiyle bu ihtiyaçlarına yönelik uygun imkânlar sunabilmek noktasında anne-babaların üzerine daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Çocuklar için ideal ortam, uygun okul, ideal hobiler, bölgesel olanaklar gibi sunulan farklı hizmetler anne-babaları çoğu zaman zorlamaktadır (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Bu sebeplerden dolayı anne-babalar yorgun ve yıpranmış olabilir. Dolayısıyla, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine aile destek eğitimleri de sık sık verilmelidir (Akarsu, 2004a). Anne-babaların bu konuda yönlendirilmesi şarttır.

Bu araştırmanın sonucunda, üstün yetenekli veya zekâlı 36-72 ay aralığında olan çocuklara sahip anne-babaların çocuklarının farklılıklarından dolayı problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, anne-babaların bu çocuklarla ilgili gelecek beklentileri saptanmıştır. Bu doğrultuda, anne-babaların çocukları ile ilgili yaşadıklarını belirttikleri en yaygın güçlük durumu; çocuklarının sosyal-duygusal özelliklerinden dolayı yaşanan güçlükler ve örgün eğitimde karşılaşılan problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlar da genel anlamda, anne-babaların üstün yeteneklilik veya zekâlılık hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması, aile destek eğitim programlarının bu çocuklar için yetersiz olması, çocuklarının aşırı mükemmelliyetçi, meraklı ve hassas olması ile eğitim kurumlarının ve programların yetersiz olması şeklinde sıralanabilir. Beklentilerine yönelik bulgular incelendiğinde, anne-babaların gelecekte çocuklarının sosyal, duygusal ve eğitim alanında problemler yaşamamasından endişelendikleri ve genel olarak çocuklarının her anlamda mutlu olmalarını istedikleri görülmektedir.

Araştırma sonucunda; anne-babaların, üstün yetenekli veya zekâlı çocuklarının sosyal, duygusal, dil becerilerindeki farklılıklardan dolayı problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte; anne-babaların, üstün yetenekli veya

zekâlı çocuklarının eğitim süreci ile aile içindeki yaşadıkları problemlerin de olduğu saptanmıştır. Anne-babaların, çocuklarından özellikle eğitsel ve mesleki alanda beklentileri olduğu en çok da çocuklarının gelecekte sosyal-duygusal ve eğitsel açıdan problemler yaşayacaklarını düşündükleri saptanmıştır.

Bölüm 6

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular ve sonuçlar dikkate alınarak önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın amacına bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öncelikle üstün yetenekli çocuklarla ilgili toplumda farkındalık yaratılması gereklidir. Çocuklarındaki farklılığı öncelikle aileler farkettiğinden anne-babalarla yapılacak çalışmalar çok önemlidir. Dolayısıyla üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik öneriler;

- Ailelerin eğitimi üstün yetenekli çocukların eğitimi kadar önemli görülmeli ve ailelere yönelik destek eğitim programlarına da yer verilmelidir.
- Aile eğitimi konusunda vakıf, dernek gibi sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerle ve medya ile işbirliğine gidilebilir.
- Psikologların ve rehberlik uzmanlarının üstün yetenekli çocuklar ve ailelerine yönelik daha sık eğitim verme imkânları yaratılmalıdır.
- Anne-babaların çocuğundaki farklılığını tespit etmesine ilişkin olarak gelişimsel takip dosyası MEB ve diğer Bakanlıklar tarafından ailelere aktarılmalıdır.
- Anne-babaları üstün yetenekli veya üstün zekâlı olma durumu konusunda bilgilendirmek amacıyla kurs, seminer, panel, konferans gibi organizasyonlar düzenlenmelidir.

- Tanılama sürecinde ailelere psikolojik destek sağlanarak çocuk üzerindeki beklentilerin oluşturacağı olumsuz durumların ortadan kaldırılmasına yardımcı olunmalıdır.
- Üstün yetenekli çocuklara özel eğitim programlarının uygulandığı devlete bağlı tam zamanlı bölge okulları veya yatılı okullar açılmalıdır.
- Okullarda kaynaştırma eğitimi kapsamında, üstün yetenekli çocuklar için de bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmalıdır.

Üstün yetenekli çocukların çoğu keşfedilemediğinden tanılanamamakta ve bu çocuklar zamanla potansiyellerini ve yeteneklerini kaybetmektedirler. Tanılama, üstün yeteneklilerin eğitiminde en önemli hususlardan biridir. Üstün yetenekli çocukların tanılamlarına yönelik öneriler;

- Çocukların erken yaşta tespit edilmesinde okul öncesi eğitimin büyük önemi vardır. Bu sebeple, çocuk gelişimi bölümü ve okul öncesi eğitimi mezunu öğretmenleri hizmet içi eğitimlerle üstün yeteneklilere yönelik farkındalıkları artırılmalıdır.
- Üstün yetenekli öğrencilerin resmi olarak tanılanmasında görev yapan Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) sayısı arttırılmalı, var olan merkezlerin de donanım ve teknik ihtiyaçları gözden geçirilmelidir.
- Türkiye’ de ve KKTC’ deki devlet ve vakıf üniversitelerinde; Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü açılmalı ve bu bölümde yüksek lisans ve doktora programlarına yer verilmelidir.

Üstün yeteneklilerin eğitiminde yasal düzenleme ve mesleki yönlendirmeye ilişkin öneriler;

- Üstün yeteneklilerle ilgili kanunlar farklı alanlardaki yeteneğin tanınması, eğitimi ve istihdamı konularında çağın koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.
- Okullarda üstün yetenekliler için erken yaşta kayıt yaptırma, sınıf atlama, üstten ders alma gibi ilköğretim ve orta öğretim mevzuatları geliştirilmedi.
- Üstün yetenekli çocukların beyin göçünü engellemek amacıyla üstün yeteneklilerin takibi yapılmalı ve üniversiteye giriş sınavlarında ek puan verilme hususu gözden geçirilebilir.
- TÜBİTAK gibi burs sağlayan kurum ve kuruluşların derece yapan öğrencilere ve milli sporculara sunduğu ek puan uygulamasının üstün yetenekliler için de geçerli olması sağlanabilir.
- Üstün yetenekli veya zekâlı olarak tanılanan öğrencilere Türkiye’de IB (Uluslararası Bakalorya) programı veren kurumların sayısını artırarak, devlet bu programa katılan öğrencilerin eğitim masrafları devlet tarafından karşılanabilir.
- Üstün yetenekli öğrenciler için eğitim alanında daha çok etkinlik ve projelere yer verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akboy, R. (2000). *Eğitim psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekli çocuklar, aileleri ve sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akarsu, F. (2004). “Üstün yetenekliler”. *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Arseven, A. (2016). Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 151-168.
- Akkanat, H. (2004). “Üstün veya özel yetenekliler”. *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akkutay, Ü. (2001). Cumhuriyet döneminde izlenen eğitim politikaları, gelişmeler, sorunlar, Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu, Öğretmen Hüseyin Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ataman, A., B. (2008). *Üstün yetenekli çocuklarda aile ortamının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul Bilsem Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Fakültesi, Yeditepe Üniversitesi.

Ataman, A. (2004a). “Üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuk ile yaşamak”. *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

Avcı, A. (2005). *Anne-babaların üstün yetenekli çocuklarının farkındalığına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi.

Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-44.

Baykoç, Dönmez N. (2012). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap.

Berman, J. L. ve Oshrat Z. (2009). Sibling relationships in families with gifted children. *Gifted Educational International Academic Publishers*, 25, 36-47.

Bildiren, A. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar aileler ve öğretmenler için bir kılavuz*. İstanbul: Doğan Kitap.

- Bildiren, A., Büküşoğlu, N. D. ve Kaya, B. K. (2008). *The study of self perception in gifted student who have or do not have special education*, 2nd International Conference On Special Education, İstanbul.
- Bilgiç, N., Erdoğan, M., Ağaoğlu, O. ve Ağaoğlu F. (2014). *Üstün yeteneklilerin eğitimi alanında uluslararası politika ve uygulamaların incelenmesi ve değerlendirilmesi raporu*. Ankara.
- Boran, A., İ. ve Aslaner, R. (2008). Bilim sanat merkezinde matematik öğretiminde probleme dayalı öğrenme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 15-32.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (16.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Ciğerci, Z. C. (2006). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkaları tarafından algılanma ve psikolojik belirtilerin karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Fakültesi, Sakarya Üniversitesi.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (5th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Colangelo, N. ve Davis, G. A. (2003). *Handbook of gifted education* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Creswell, J. W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları, araştırma deseni*.
Ankara: Eğiten Kitap.

Creswell, J. W. ve Clark V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (2. Cilt). (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Anı Yayınları.

Cutts, F. N. ve Moseley, N. (2004). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi*. (İ. Ersevîm Çev.) İstanbul: Özgür Yayınları.

Çamdeviren, Ş. (2014). *Bilim sanat merkezine devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçler sakarya ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Fakültesi, Sakarya Üniversitesi.

Dağlıoğlu, H. E. (2005). “*Üstün yetenekli çocukların eğitiminde ailenin rolü*”. *On dördüncü Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri Kitabı*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Dağlıoğlu, H. E. ve Alemdar, M. (2010). *Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.

Davaslıgil, Ü. (1996). *Üstün çocuklar ve özellikleri*. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 20 (102), 59-70.

Davaslıgil, Ü. (2004). “*Erken çocuklukta üstün zekâlı çocuklara uygulanacak farklılaşmış eğitim programı*”. *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Davis, G. A. (2014). *Üstün yetenekli çocuklar ve eğitimi öğretmenler ve ebeveynler için el kitabı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Davis, G., ve Rimm, S. (2004). *Education of the gifted and talented* (5th ed.). Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2000). *Özel gereksinimli olan çocuklar ve eğitimleri özel eğitim*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Enç, M. (2004). "Özel Eğitimin Tarihçesi". *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Enç, M. (1979). *Üstün beyin gücü*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Gökdere, M., ve Çepni, S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-103.
- Güçin, G. ve Oruç, Ş. (2015). Türkiye’de üstün yetenekliler ve üstün zekâlılar alanında yapılmış akademik çalışmaların çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 113-135.
- Gülkaya, Ş. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin, üstün yetenekli çocuklar hakkındaki algı, görüş ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Eğitim Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi.

- Gündüz, T. (2010). Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlak Gelişimi ve Eğitimi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 157-177.
- Günindi, Y. ve Giren, S. Y. (2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 349-361.
- Gür, Ç. (2011). Üstün yetenekli çocukların karşılaştığı sosyal ve duygusal problemler ve bu problemlerin çözümüne ilişkin öneriler: arkadaş edinme sorunu, alay edilme, anksiyete-endişeler ve aşırı mükemmelliyetçilik üzerine bir çalışma. İkinci Eğitimde Yeni Akımları ve Bunların Etkileri Uluslararası Konferansı, 27-29 Nisan, Antalya.
- Gürel, E. ve Tat M. (2010). Çoklu zekâ kuramı: Tekli zekâ anlayışından çoklu zekâ yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 336-356.
- İncekara, H. (2013). *Üstün yetenekli çocukların keşfi, eğitimleriyle ilgili sorunların tespiti ve ülkemizin gelişimine katkı sağlayacak etkin istihdamlarının sağlanması amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu, Ankara
- Jolly, J. V. ve Matthews, M. (2012). A critique of the literature on parenting gifted learners. *Journal for Education of the Gifted*, 35(3), 259-290. DOI: 10.1177/0162353212451703.

- Kaplan, S. N. (1986). The grid: a model to construct differentiated curriculum for the gifted, Renzulli J.S. (Ed.) *Systems and models for developing for the gifted and talented*, (s-180-193), Mansfield Center CT: Creative Learning Press.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yeteneklilerin ana-babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.
- Kaufman, S. B. ve Sternberg, R. J. (2008). Conception of giftedness, handbook of giftedness in children. *Yale University Springer US*, 71-91.
- Kerr, B. (2009). *Encyclopedia of giftedness, creativity and talent*. California: Sage Publications.
- Keskin, S. (2006). *Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve bilgisayar ve bilgisayar dersine yönelik tutumlar* (Yüksek Lisans Tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir Üniversitesi.
- Koshy, V. ve Robinson, N., M. (2006). Too long neglected: Gifted young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 14(2), 113-126.
- Levent, F. (2014). *Üstün yetenekli çocukları anlamak*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Majid, R. ve Alias A. (2010). Consequences of risk factors in the development of gifted children. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 63–69.

MEB XI. Milli Eğitim Şurası (1982).

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113508_11_sura.pdf

(e.t.13.07.2015).

MEB XII. Milli Eğitim Şurası (1988)

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/12_sura.pdf, (e.t.13.07.2015).

MEB XVII. Milli Eğitim Şurası (2006)

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/17_sura.pdf, (e.t.13.07.2015).

Metin, N. (1999). *Üstün yetenekli çocuklar*. Ankara: Özaşama Matbaacılık.

MEB Özel yetenekli çocuklar aile kılavuzu (2012) Özel Eğitim ve Rehberlik

Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara

https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/ozelegitim/aile_kilavuzu/aile_kilavuzu.pdf (15.09.2016).

MEB Bilim Sanat Merkezi Yönergesi (2012)

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html (07.01.2017).

Oğurlu, Ü. ve Yaman, Y. (2010). Üstün zekâlı/yetenekli çocuklar ve iletişim.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(2), 213-223.

Özkan, N. (2004). *Üstün zekâlı-üstün yetenekli çocukların eğitiminde okulun,*

öğretmenin ve ailenin yeri (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Beykent Üniversitesi.

- Özkan, D. (2009). *Yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre bilim ve sanat merkezlerinin örgütsel etkililiği* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.
- Öztuna, A. ve Gürdal, A. (2004). “Çocukların yaratıcı fikir geliştirmelerinde beyin fırtınasının etkisi”. *Birinci Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Renzulli, J.S., ve Reis, S., M. (1997). The schoolwide enrichment model: a comprehensive plan for education excellence. *Gifted Child Today*, 25(4), 18-64.
- Renzulli, J. S, Smith, L. H., White, A. J., Callahan, C. M., Hartman, R. K. ve Westberg, K. L. (2012). *Scales for rating the behavioral characteristics of superior students*. Manstfield Centre, CT: Creative Learning Press.
- Sak, U. (2008). Özel Eğitime Gereksinim Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. İ. H Diken (Ed.), *Üstün zekâlı öğrenciler* (s.497-535). Ankara: Pegem Akademi.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar-özellikleri tanulamaları eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Sak, U. (2011). Üstün yetenekliler eğitim programları modeli (ÜYEP) ve sosyal geçerliliği. *Anadolu Üniversitesi Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 213-229.

- Saranlı, A., G. (2011). *Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal duygusal davranış sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 139-163.
- Seyfullahoğulları, A. (2012). Ailelerin anaokullarından beklentileri üzerine bir araştırma. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-15.
- Stuart T. ve Beste A. (2008). *Farklı olduğumu biliyordum: Üstün yeteneklileri anlayabilmek*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimler Enstitüsü, Fırat Üniversitesi.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları, Erkam Matbaası, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, Y., Demir, Z. ve Çalışkan, M. (2006). *Eğitim Psikolojisi, Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yoo, J. E., ve Moon, S. (2006). Counseling needs of gifted students: an analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50(1), 52-61.

Yörükoğlu, A. (1986). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları Dost Matbaa.

Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Gazi Üniversitesi Aile ve Toplum Dergisi*, 5(17), 30-40.

Whitemore, J. R. (1980). *Giftedness, conflict and underachievement*. Boston: Allyn and Bacon.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Anne Baba,

Bu form üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuğa sahip anne babaların karşılaştıkları sorunları ve ebeveynlerin gelecek beklentilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formu cevaplamak suretiyle yapacağınız katkıya teşekkür ederiz.

Nigar Şuara Dalgıç

AÇIKLAMA: Bu bölümde kişisel bilgilerinize yönelik sorular bulunmaktadır. Bu sorular için kendinize uygun olan seçenekteki kutu içine (×) işareti koyunuz.

1. Anketi dolduran kişi	☐ Anne	☐ Baba	☐ Diğer	
	ANNE BİLGİLERİ		BABA BİLGİLERİ	
2. Yaşınız	☐ 20-29	☐ 30-39	☐ 20-29	☐ 30-39
	☐ 40-49	☐ 50 ve üzeri	☐ 40-49	☐ 50 ve üzeri
3. Eğitim Durumunuz	☐ Okuryazar değilim	☐ Okuryazar değilim	☐ Okuryazar değilim	☐ Okuryazar değilim
	☐ İlkokul	☐ İlkokul	☐ İlkokul	☐ İlkokul
	☐ Ortaokul	☐ Ortaokul	☐ Ortaokul	☐ Ortaokul
	☐ Lise	☐ Lise	☐ Lise	☐ Lise
	☐ Lisans	☐ Lisans	☐ Lisans	☐ Lisans
	☐ Yüksek Lisans	☐ Yüksek Lisans	☐ Yüksek Lisans	☐ Yüksek Lisans
	☐ Doktora ve üzeri	☐ Doktora ve üzeri	☐ Doktora ve üzeri	☐ Doktora ve üzeri
4. Mesleğiniz	☐ Akademisyen	☐ Akademisyen	☐ Akademisyen	☐ Akademisyen
	☐ Askeri Personel	☐ Askeri Personel	☐ Askeri Personel	☐ Askeri Personel
	☐ Avukat	☐ Avukat	☐ Avukat	☐ Avukat
	☐ Doktor	☐ Doktor	☐ Doktor	☐ Doktor
	☐ Emekli	☐ Emekli	☐ Emekli	☐ Emekli
	☐ Memur	☐ Memur	☐ Memur	☐ Memur
	☐ Mühendis	☐ Mühendis	☐ Mühendis	☐ Mühendis
	☐ Öğretmen	☐ Öğretmen	☐ Öğretmen	☐ Öğretmen
	☐ Sağlık Personeli	☐ Sağlık Personeli	☐ Sağlık Personeli	☐ Sağlık Personeli
	☐ Serbest Meslek	☐ Serbest Meslek	☐ Serbest Meslek	☐ Serbest Meslek

	Lütfen Belirtin ☐ Diğer:	Lütfen Belirtin ☐ Diğer:
5. Çalışma Durumunuz	☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor	☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor
6. Ailenizin Ekonomik Durumu	☐ 1000-2000 TL ☐ 2000-3000TL ☐ 3000-4000 TL	☐ 4000-5000 TL ☐ 5000-6000 TL ☐ 6000 TL ve üzeri
7. Çocuğunuzun Cinsiyeti	☐ Kız	☐ Erkek
8. Çocuğunuzun Yaşı	☐ 4	☐ 5 ☐ 6 ☐ 7
9. Üstün Yetenekli çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuzdur?	☐ 1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5.	
10. Çocuğunuz Kardeş Sayısı	☐ Kardeşi Yok	☐ Bir ☐ İki ☐ Üç ve üzeri
11. Çocuğunuzun büyütürken size yardımcı olan kişiler	☐ Kendim	☐ Eşimle Birlikte ☐ Bakıcı ☐ Büyük anne/baba ☐ Diğer:.....
12. Çocuğunuzdaki farklılığı ilk kim fark etti?	☐ Anne ☐ Baba ☐ Büyük Anne/baba ☐ Rehberlik/Psikolog ☐ Öğretmen ☐ Akrabalar Diğer:	
13. Çocuğunuzdaki farklılığın ilk fark edilme dönemi hangisidir?	☐ Bebeklik(0-2 yaş) ☐ İlk Çocukluk(2-4 yaş) ☐ İkinci çocukluk (5-6 yaş) ☐ Okul Öncesi Kurumu	
14. Çocuğunuz ilk olarak desteksiz kaçınıcı ay yürüdü?	☐ 7. ay ☐ 8. ay ☐ 9.ay ☐ 10.ay ☐ 11.ay ☐ 12. ay ☐ 13.ay ☐ 14-16. ay	
15. Çocuğunuz ilk olarak kaçınıcı ayda anlamlı cümlesini söyledi?	☐ 5-7. ay ☐ 8-10.ay ☐ 11-13.ay ☐ 14-16. Ay ☐ 17-19.ay ☐ 20- 22.ay ☐ 22.ay ve üzeri	

EK 2: Görüşme Formu

Değerli Anne ve Baba,

Bu araştırma üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuğa sahip anne babaların karşılaştıkları sorunları ve ebeveynlerin gelecek beklentilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formdaki soruları kısa ve anlaşılır şekilde cevaplayarak katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz. Bu araştırmada elde edilecek veriler gizli tutulacak olup, araştırma gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak uygulanacaktır.

Nigar Şuara Dalgıç

1. Üstün yetenekli çocuğunuzun sahip olduğu genel özelliklerinden dolayı güçlükler yaşıyor musunuz? Evet() Hayır() 1.a. Evet ise bunlar nelerdir?

<i>Sonda: Aşırı mükemmeliyetçilik midir?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Aşırı Meraklı mıdır?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Aşırı Rekabetçi midir?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Sonu gelmeyen sorular?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Aşırı hareketli?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Farklı istekleri vardır?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

2. Üstün yetenekli çocuğunuzun sahip olduğu dil özelliklerinden dolayı yaşadığımız güçlükler var mıdır? Evet() Hayır()

2.a. Evet ise bunlar nelerdir?

<i>Sonda: Çok fazla soru sorar mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Uzun cümleli sorular sorar mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Soruları karşısında yetersiz kalıyorum mu?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Verdiğim cevaplarla çocuğum tatmin olmaz mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Sorduğu soruya cevap veremiyorum mu?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Konuşma sırasında göz teması kurmaz mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

3. Üstün yetenekli çocuğunuzun sahip olduğu duygusal ve sosyal özelliklerinden dolayı yaşadığımız güçlükler var mıdır? Evet() Hayır()

3.a. Evet ise bunlar nelerdir?

<i>Sonda: Aşırı hassastır?</i>	
<i>İçer kapanık ve çekingen midir?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Yalnız oynar mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

<i>Kendinden büyüklerle oynar mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Yaşıtından olgun mudur?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Gereksiz espri yapar mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Arkadaşları ile uyumsuz mudur?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Kardeşi ile uyumsuz mudur?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

4. Üstün yetenekli çocuğunuz örgün eğitim alırken yaşadığınız kurumsal veya eğitsel güçlükler var mıdır? *Evet() Hayır()*

4.a. Evet ise bunlar nelerdir?

<i>Sonda: Eğitim Kurumu bulamıyor mu?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Eğitim ilgi alanlarına yönelik değil midir?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Eğitim materyali alıyor mu?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Rehberlik hizmeti yetersiz mi?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Çocuğunuzun başarısızlığından etkileniyorum?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

5. Üstün yetenek veya üstün zekâya sahip çocuğunuzun olduğu bu aile ortamında yaşanan problemler var mıdır?

5.a. Evet ise bunlar nelerdir?

<i>Sonda: Çocuğuma zaman ayıramıyorum?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Ona sahip olmak yorucu ve yıpratıcı mı?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Rehberlik yapmakta zorlanıyor musunuz?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Danışmanlık ve Rehberlik imkanı bulabiliyor musunuz?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>
<i>Evdeki kurallara uymuyor mu?</i>	<i>Evet() Hayır()</i>

6.Çocuğunuzla ilgili geleceğe dönük eğitsel, sosyal ve mesleki açıdan beklentileriniz nelerdir?

6.a.Eğitsel.....

.....

6.b.Sosyal.....

.....

6.c.Mesleki.....

.....

7.Çocuğunuzun gelecekte ne gibi problemlerle karşılaşacağını düşünüyorsunuz?

7.a.Eğitsel açıdan karşılaşabileceğiniz problemler neler olabilir?

.....
.....

7.b.Sosyal açıdan karşılaşabileceğiniz problemler neler olabilir?

.....
.....

7.c.Mesleki açıdan karşılaşabileceğiniz problemler neler olabilir?

.....
.....

7.d.Duygusal açıdan karşılaşabileceğiniz problemler neler olabilir?

.....
.....

EK 3: Araştırma İzin Belgesi

EU300-2016-0302

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Sayı : 81576613/605/4985365

04.05.2016

Konu: Araştırma izni

DOĞU AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 20/04/2016 tarih ve RKY00-2016-0217 sayılı yazınız

b) Millî Eğitim Bakanlığının 07/03/2012 tarih ve B.08.0.YET.0020.00.0/3616 2012/13 sayılı genelgesi

İlgi (a) yazı ile Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi, yüksek lisans öğrencisi Nigar Şuara DALGIÇ'ın "Üstün Zekalı Çocuğa Sahip Anne-Babaların Karşılaştıkları Sorunlar ve Anne-Babaların Beklentilerinin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında hazırlamış olduğu veri toplama araçlarının Ankara İli Türkiye Üstün Zekalı ve Yetenekliler Eğitim, Sağlık, Kültür Vakfı Okulunda öğretim gören öğrencilerin velilerine uygulanmasına yönelik araştırma izin talebi Genel Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Denetimi il, ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan gönüllülük esasına dayalı olarak onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının Ankara İli Türkiye Üstün Zekalı ve Yetenekliler Eğitim Sağlık, Kültür Vakfı Okulunda öğretim gören öğrencilerin velilerine ilgi (b) Genelge doğrultusunda uygulanması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ahmet Onur AK
Bakan a.
Genel Müdür

Ek: Veri toplama aracı (beş sayfa)

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı İle Aynıdır

04 Mayıs 2016

Konya Yolu Nu:21/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
atillademirbas@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Atilla DEMİRBAŞ
Seyda KARABULUT
Telefon:0-312-2969400/9582.

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 295f-0f1e-330a-ac33-359a kodu ile teyit edilebilir.

EK 4: Görüşme Matrisi

		Anne/babaların çocuklarıyla ilgili geleceğe dönük beklentileri			Anne babalar çocuklarının gelecekte yaşamalarını düşündükleri problemler			
KATILIMCILAR		Eğitsel	Sosyal	Mesleki	Eğitsel	Sosyal	Mesleki	Duygusal
	B1	x		x	x	x		x
	A2		x	x	x	x	x	x
	A3	x	x	x	x		x	x
	B4	x	x	x	x	x	x	x
	B5	x	x		x			x
	B6	x		x	x	x	x	x
	A7	x	x	x		x	x	x
	B8	x	x	x	x	x		
	A9	x		x	x	x	x	x
	B10	x	x	x	x	x		
	A11	x		x	x	x		x
	B12	x		x	x	x	x	
	A13	x	x		x	x	x	x
	A14	x	x	x		x		x
	A15	x	x		x			
	B16	x	x		x	x	x	x
	A17	x	x	x		x	x	
	A18	x		x		x	x	x
	A19		x		x	x	x	
	A20	x	x		x	x	x	x
	A21				x			
	B22	x		x	x	x	x	x
	A23				x	x	x	x
B24	x	x	x	x	x	x	x	

A25		x	x	x	x	x	x
A26	x			x	x		x
A27	x	x		x	x	x	x
A28	x	x	x	x	x		x
A29		x			x	x	x
A30		x	x	x	x		x
B31	x		x	x	x	x	x
A32		x		x	x		
A33	x		x	x	x	x	x
A34	x	x		x	x	x	x
A35	x	x	x	x	x		
A36			x	x	x	x	x
A37	x	x	x		x	x	
A38		x	x	x	x		x
A39		x	x	x	x	x	x
A40	x	x		x	x	x	x
A41	x		x	x	x	x	x
A42		x		x	x	x	x
B43	x	x	x	x	x	x	x
A44		x		x	x	x	
A45		x	x	x	x	x	
A46	x	x	x	x	x	x	x
A47	x	x		x		x	x
A48	x	x	x	x	x	x	x
A49	x	x		x	x	x	x
A50				x	x		x
A51	x		x	x	x	x	x
n	36	35	33	44	46	36	39
%	70.5	68.6	62.7	86.2	90.1	70.5	76.4